

พรรณนาเรื่องเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์

นางสาวพจมาน บุญไกรศรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974-14-3304-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KARL MARX'S CONCEPTION OF FREEDOM

Miss Potjamarn Bunkraisri

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

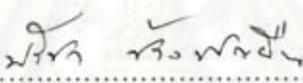
ISBN 974-14-3304-2

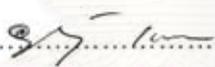
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ทรรศนะเรื่องเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์
โดย นางสาวพจมาน บุญไกรศรี
สาขาวิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย

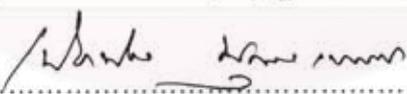
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ชีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ปริษา ช่างขวัญยืน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์เนืองน้อย บุญยเนตร)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พจนาน บุญไกรศรี: ทรรศนะเรื่องเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์ (KARL MARX' S CONCEPTION OF FREEDOM) อ. ที่ปรึกษา: ผศ. อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย, 66 หน้า. ISBN 974-14-3304-2.

ภาพรวมของข้อถกเถียงเกี่ยวกับทรรศนะเรื่องเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์เป็นการเน้นไปที่เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพเพราะคำอธิบายเกี่ยวกับสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพปรากฏอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์ทั้งในงานเขียนยุคแรกและยุคหลังอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นกันโดยที่ไม่ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติม ดังนั้นสภาวะไร้เสรีภาพจึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นแต่เป็นปัญหาของชนชั้นนายทุนด้วยเช่นกัน จอร์จ จี. เบรนเคอร์ทเป็นนักวิชาการเพียงท่านเดียวที่กล่าวถึงสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุน แต่เบรนเคอร์ทก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนมากเท่ากับสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ เบรนเคอร์ทอธิบายทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ในลักษณะที่ทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกไม่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีแนวคิดพื้นฐานว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกไม่มีบทบาทในงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ การวิเคราะห์ของเบรนเคอร์ทจึงทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพไม่มีบทบาทในงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงเป็นการอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของบทบาทของทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ได้อย่างสมบูรณ์ขึ้นโดยจะศึกษาจากงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์และใช้มโนทัศน์เรื่องชนชั้นเป็นพื้นฐานในการอธิบาย และจะแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพแตกต่างจากแนวคิดเรื่องความแปลกแยก แม้ว่าแนวคิดทั้งสองจะสามารถเชื่อมโยงกันได้ในบางลักษณะก็ตาม ข้อสรุปที่ได้ก็คือแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นแนวคิดสำคัญที่มาร์กซ์ใช้เป็นพื้นฐานในการวิพากษ์สังคมทุนนิยม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....ปรัชญา.....

สาขาวิชา.....ปรัชญา.....

ปีการศึกษา.....2549.....

ลายมือชื่อผู้ผลิต.....พจนาน บุญไกรศรี.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

4680171422: MAJOR PHILOSOPHY

KEYWORD: KARL MARX / FREEDOM

POTJAMARN BUNKRAISRI: KARL MARX'S CONCEPTION OF FREEDOM.

THESIS ADVISOR: ASST. PROF. UKRIT PATNOI, 66 pp. ISBN 974-14-3304-2.

Controversies concerning Marx's conception of freedom place much emphasis on proletarian freedom because explanations about proletarian unfreedom clearly appear in both Marx's early and later writings. However, Marx mentioned in some of his writings that the capitalist class also confronts the situation of unfreedom even though no explanations were given. Consequently, unfreedom seems to be not merely the proletariat's problem, but also the capitalist class's. George G. Brenkert is the only scholar who mentions capitalist unfreedom, but he did not focus on capitalist unfreedom as much as proletarian unfreedom. Brenkert explained Marx's conception of freedom in the way which makes the concepts of freedom and alienation undistinguishable. Since the underlying idea of this thesis is that the concept of alienation plays no role in Marx's later writings, Brenkert's analysis obliterates the role of freedom in Marx's later writings. This thesis aims to elucidate the capitalist class's situation of unfreedom in order to present a more complete picture of the role of freedom in Marx's thought by examining Marx's early and later writings and using the concept of class as a basis of explanation. It will show that the concept of freedom is different from that of alienation even though they are related in a certain manner. As a result, freedom is a crucial conception which Marx used as a basis in criticizing capitalism.

Department.....Philosophy....

Field of study....Philosophy...

Academic year.....2006.....

Student's signature..Potjamarn Bunkraisri

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อุกฤษฏ์ แพทย์น้อยสำหรับความกรุณาและเวลาทั้งหมดที่ข้าพเจ้าได้รับจนปรึกษาเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ซึ่งทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นความเป็นไปได้ในการทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย รวมทั้งความรู้และคำแนะนำอันมีค่าที่สุดที่ข้าพเจ้าได้รับจากอาจารย์ ข้าพเจ้าคงไม่สามารถหลุดพ้นสภาวะแห่งความไม่รู้และไม่แน่ใจในการทำงานทั้งในส่วนของการทำงานวิทยานิพนธ์และในส่วนของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นได้เลย หากปราศจากคำแนะนำอันมีคุณค่าที่ซึ่งอาจารย์ไม่เคยปฏิเสธหรือไม่มีเวลาที่จะมอบให้เลยสักครั้ง โอกาสในการแก้ไขและปรับปรุงงานให้ดีขึ้นเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับจากอาจารย์พร้อมกับคำแนะนำเสมอมา ความผิดพลาดใด ๆ ก็ตามที่หลงเหลืออยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ย่อมเกิดจากความบกพร่องของตัวข้าพเจ้าเองทั้งสิ้น นอกจากนี้ เนื้อหาและขอบเขตของวิชาที่อาจารย์สอนในทุกภาคการศึกษานับเป็นความประทับใจอย่างยิ่งของข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาการศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง พร้อมกันนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน ประธานคณบดีมหาวิทยาลัย และรองศาสตราจารย์เนื่องน้อย บุญยเนตร กรรมการคณบดีมหาวิทยาลัย สำหรับทุกคำแนะนำที่อาจารย์มอบให้ข้าพเจ้า ทุกคำแนะนำของอาจารย์ทำให้ข้าพเจ้าตระหนักถึงความสำคัญของความสมบูรณ์ของงานและมองเห็นความภาคภูมิใจที่จะเกิดขึ้นจากความเพียรพยายามอันมากขึ้นของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์สำหรับคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนในทุกระดับที่อาจารย์มอบให้เสมอมา หากปราศจากคำแนะนำของอาจารย์ ข้าพเจ้าคงไม่อาจมองเห็นจุดหมายของความพยายามและมีความกระตือรือร้นในการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อศึกษาในระดับที่สูงขึ้นได้เลย ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ข้าพเจ้าขอขอบคุณเพื่อนที่มอบความจริงใจให้ข้าพเจ้าเสมอมา ชีวิตการเรียนและชีวิตด้านอื่น ๆ ของข้าพเจ้าคงไม่มีช่วงเวลาน่าประทับใจและไม่อาจก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าเพียงพอในการจดจำหากปราศจากเพื่อนร่วมทางที่จริงใจและอยู่เคียงข้างกันและกันเสมอมา

และสุดท้ายข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคุณแม่และญาติทุกคนของข้าพเจ้าสำหรับความรัก การดูแลเอาใจใส่ กำลังใจ ความห่วงใย ความอบอุ่น และความเข้าใจที่มีให้ข้าพเจ้าเสมอมา หากปราศจากความรักจากครอบครัวและคุณแม่ที่คอยยืนอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าคงไม่สามารถที่จะเอาชนะความเกียจคร้าน ความทุกข์ต่าง ๆ และไม่อาจมองเห็นจุดหมายปลายทางของความพยายามได้เลย ข้าพเจ้าซาบซึ้งใจอย่างที่สุดสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างที่ข้าพเจ้าได้รับจากครอบครัวทั้งในแบบที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	6
วิธีการและขอบเขตในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ.....	7
2.1 ทรรศนะของจี. เอ. โคเฮน.....	7
2.2 ทรรศนะของจอร์จ จี. เบรนเคอร์ท.....	13
2.3 ข้อโต้แย้งระหว่างจี. เอ. โคเฮน และจอร์จ จี. เบรนเคอร์ท.....	18
2.4 สรุป.....	22
บทที่ 3 เสรีภาพของชนชั้นนายทุน.....	26
3.1 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคแรก.....	27
3.2 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคหลัง.....	41
บทที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ.....	48
4.1 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ และปัญหาของการตีความของจอร์จ จี. เบรนเคอร์ท.....	49
4.2 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ..	54
4.3 ความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพ.....	56
4.3.1 ความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ.....	56
4.3.2 ความหมายของเสรีภาพของชนชั้นนายทุน.....	57
บทที่ 5 บทสรุป.....	59
5.1 เสรีภาพกับความขัดแย้งเรื่องการปลดปล่อยมนุษย.....	59
5.2 เสรีภาพของชนชั้นนายทุนกับแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยม ของมาร์กซ์.....	61

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	64
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	66

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การถกเถียงเกี่ยวกับความคิดของมาร์กซ์ที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการมาร์กซิสต์อย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาคือการถกเถียงในประเด็นเรื่องจริยธรรม ซึ่งการถกเถียงในประเด็นนี้มีสาเหตุมาจากการที่มาร์กซ์ได้แสดงทรรศนะไว้อย่างชัดเจนในงานเขียนบางแห่งว่า ปฏิเสธระบบจริยธรรม เช่น

อาจจะกล่าวได้อย่างไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าความคิดทางศาสนา จริยธรรม ปรัชญา และกฎหมาย ได้ถูกเปลี่ยนแปลงอยู่มิได้ขาด ในวิถีทางของการพัฒนาประวัติศาสตร์ แต่ศาสนา จริยธรรม ปรัชญา การเมือง และกฎหมายนั้นกลับอยู่รอดอย่างมั่นคง ในการเปลี่ยนแปลงนี้ นอกจากนี้ยังมีความจริงนิรันดร เช่น เสรีภาพ ความยุติธรรม เป็นต้น ที่มีอยู่ร่วมกันในทุก ๆ รัฐในสังคม แต่คอมมิวนิสต์จะ เลิกล้มความจริงนิรันดร คอมมิวนิสต์จะเลิกล้มทุกศาสนา และทุกจริยธรรม แทนที่การสร้างมันขึ้นบนพื้นฐานใหม่ ดังนั้น คอมมิวนิสต์จึงกระทำอย่างขัดแย้งกับทุกประสบการณ์ของ ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา¹

แม้ว่ามาร์กซ์จะระบุชัดเจนว่าเขาต้องการจะเลิกล้มระบบจริยธรรมแต่เป็นที่ทราบกันดีว่ามาร์กซ์ ประณามสังคมนิยมว่าเป็นสังคมที่เลวร้ายและสมควรที่จะถูกล้มล้างโดยการปฏิวัติของชนชั้น

¹Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977), p. 236. จากข้อความที่ว่า “Undoubtedly, it will be said, religious, moral, philosophical, and juridical ideas have been modified in the course of historical development. But religion, morality, philosophy, political science, and law constantly survived this change. There are, besides, eternal truths, such as Freedom, Justice, etc., that are common to all states of society. But Communism abolishes eternal truths, it abolishes all religion and all morality, instead of constituting them on a new basis; it therefore acts in contradiction to all past historical experience.”

กรรมมาชีพ* การประณามของมาร์กซ์จึงก่อให้เกิดประเด็นการถกเถียงขึ้นว่าการประณามดังกล่าวเป็นการประณามที่มีนัยทางจริยธรรมหรือไม่ หรือมาร์กซ์มีจุดยืนทางจริยธรรมในการวิพากษ์สังคมนิยมหรือไม่ การถกเถียงนี้ได้ก่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลายในการทำความเข้าใจความคิดของมาร์กซ์ ซึ่งถ้านักวิชาการท่านใดเชื่อว่ามาร์กซ์มีจุดยืนทางจริยธรรมในการประณามสังคมนิยม คำถามสำคัญที่จำเป็นจะต้องตอบให้ได้ก็คือทำไมมาร์กซ์จึงระบุไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าเขาต้องการที่จะล้มเลิกระบบจริยธรรม นักวิชาการที่ศึกษาความคิดของมาร์กซ์และนักวิชาการมาร์กซิสต์หลายคนมีส่วนร่วมในการถกเถียงในประเด็นนี้โดยแสดงทรรศนะไว้อย่างหลากหลาย เช่น อัลเลน วูด (Allen Wood) วิลเลียม ชอว์ (William Shaw) ฮิลเลียร์ด อโรโนวิทซ์ (Hilliard Aronovitch) จอน เอลส์เตอร์ (Jon Elster) จอห์น เกรย์ (John Gray) ซิยาต ฮูซามิ (Ziyad Husami) ไค เนลเสน (Kai Nielsen) นอร์แมน เจอราส (Norman Geras) เป็นต้น³ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่ามาร์กซ์มีจุดยืนทางจริยธรรม ฝ่ายที่คิดว่าการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยธรรมมีจำนวนน้อยและที่เด่นชัดที่สุดก็คือวูด⁴ ข้อโต้แย้งส่วนใหญ่ของทั้งสองฝ่ายเป็นข้อโต้แย้งที่เชื่อมโยงกับแนวคิดที่ถูกอ้างว่าเป็นแนวคิดที่มาร์กซ์ให้ความสำคัญ เช่น แนวคิดเรื่องการขูดรีด แนวคิดเรื่องความยุติธรรม แนวคิดเรื่องความเสมอภาค แนวคิดเรื่องโครงสร้างของสังคมนิยม เป็นต้น⁵

* งานเขียนของมาร์กซ์หลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดของการประณามสังคมนิยมในลักษณะดังกล่าว งานเขียนแทบทุกชิ้นของมาร์กซ์มีนัยของการประณามสังคมนิยมปรากฏอยู่ งานเขียนที่มีรายละเอียดและนัยของการประณามดังกล่าวปรากฏอย่างโดดเด่นได้แก่งานเขียนเรื่อง *The Communist Manifesto Economic and Philosophical Manuscripts The German Ideology Grundrisse* เป็นต้น โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975). และ Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977).

³โปรดดูเพิ่มใน N. Scott Arnold, "Recent work on Marx: A critical survey," *American Philosophical Quarterly* 24, 4 (October 1987): 277-293. และ Norman Geras, "The controversy about Marx and justice," in *Marxist theory*, ed. Alex Callinicos (Oxford: Oxford university Press, 1989), pp. 211-267.

⁴โปรดดูเพิ่มใน Allen W. Wood, *Karl Marx*, ed. Ted Honderich (London: Routledge & Kegan Paul, 1981)

⁵โปรดดูเพิ่มใน N. Scott Arnold, "Recent work on Marx: A critical survey," *American Philosophical Quarterly* 24, 4 (October 1987): 277-293. และ Norman Geras, "The controversy

หากเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาในประเด็นเรื่องจริยธรรมทรรศนะเรื่องเสรีภาพของ มาร์กซ์ได้รับความสนใจจากนักวิชาการที่ศึกษาความคิดของมาร์กซ์ในปัจจุบันน้อยกว่ามาก แม้ว่าจะมีนักวิชาการมาร์กซิสต์บางท่าน เช่น จอร์จ จี. เบรนเคอร์ท (George G. Brenkert) ได้พยายามเชื่อมโยงประเด็นทางจริยธรรมกับทรรศนะเรื่องเสรีภาพว่าทรรศนะเรื่องเสรีภาพเป็น ศูนย์กลางของจุดยืนทางจริยธรรมในการโจมตีสังคมนิยมของมาร์กซ์⁶ แต่ข้อโต้แย้งของ เบรนเคอร์ทก็มีความไม่ชัดเจนเนื่องจากเบรนเคอร์ทไม่ได้แยกแยะระหว่างสภาวะไร้เสรีภาพในแง่ มุม ของชนชั้นกรรมาชีพและสภาวะไร้เสรีภาพในแง่ มุม ของชนชั้นนายทุนซึ่งมีผลทำให้ข้อโต้แย้ง ของเบรนเคอร์ทไม่มีความหนักแน่นเพียงพอ* สาเหตุหนึ่งที่น่าจะทำให้การศึกษาและวิเคราะห์ ทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์อยู่ในวงแคบก็คืองานเขียนส่วนใหญ่ของมาร์กซ์เกี่ยวกับ เสรีภาพนั้นเชื่อมโยงกับชนชั้นกรรมาชีพ ทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์จึงถูกเข้าใจว่าเป็น ปัญหาของชนชั้นกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียวซึ่งในความเป็นจริงแล้วมาร์กซ์ไม่ได้คิดว่าสภาวะไร้ เสรีภาพเป็นปัญหาของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นแต่เป็นปัญหาของชนชั้นนายทุนด้วยเช่นกัน มาร์กซ์ได้แสดงทรรศนะไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพ เช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพโดยไม่ได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมว่าทำไมชนชั้นนายทุนถึงไม่มี เสรีภาพและชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพในลักษณะใด ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ยังไม่มีนักวิชาการ ท่านใดให้ความสำคัญแม้แต่นักวิชาการมาร์กซิสต์ที่ศึกษาและให้ความสำคัญกับทรรศนะเรื่อง เสรีภาพของมาร์กซ์มากกว่าทรรศนะเรื่องอื่น ๆ เช่น จี. เอ. โคเฮน (G. A. Cohen) ซึ่งมีงานเขียน เกี่ยวกับทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์หลายชิ้น** แต่โคเฮนก็สนใจทรรศนะเรื่องเสรีภาพของ มาร์กซ์แค่เพียงในขอบเขตของคำถามที่ว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในระดับบุคคลในการหนีออก

about Marx and justice,” in *Marxist theory*, ed. Alex Callinicos (Oxford: Oxford university Press, 1989), pp. 211-267.

⁶โปรดดูเพิ่มใน George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom* (London: Routledge & Kegan Paul, 1983) และ George G. Brenkert, “Freedom and private property in Marx,” *Philosophy & Public Affairs* 8, 2 (Winter 1979): 122-147.

* ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อ 2.4

** เช่นงานเขียนเรื่อง G. A. Cohen, “The structure of proletarian unfreedom,” in *History, labour, and freedom: themes from Marx* (Oxford: Oxford University Press, 1988) และ G. A. Cohen, “Capitalism, freedom, and the proletariat,” in *The idea of freedom*, ed. A. Ryan (Oxford: Oxford university Press, 1979) และ G. A. Cohen, “Are workers forced to sell their labor power?,” *Philosophy & Public Affairs* 14, 1 (Winter 1985) เป็นต้น

จากชนชั้นกรรมาชีพหรือไม่เท่านั้น และเบรนเคอร์ทซึ่งแม้ว่าเบรนเคอร์ทจะกล่าวไว้ว่าชนชั้นนายทุนก็ต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพแต่เบรนเคอร์ทก็ไม่ได้อธิบายรายละเอียดของสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนและเน้นไปที่สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น นอกจากนี้ข้อโต้แย้งของเบรนเคอร์ทก็ประสบกับปัญหาอันเนื่องมาจากการที่เบรนเคอร์ทนำแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนมาใช้เป็นแนวคิดสำคัญในการอธิบายความหมายของเสรีภาพซึ่งมีผลทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน กล่าวคือ ความหมายของแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนที่ปรากฏในงานเขียนยุคแรกของมาร์กซ์นั้นมีนัยที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยก เมื่อมาร์กซ์ประกาศอย่างชัดเจนว่าเขาปฏิเสธแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ในงานเขียนเรื่อง *Theses on Feuerbach*^๑ การปฏิเสธนี้จึงทำให้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นไปไม่ได้ในงานเขียนยุคหลังเพราะแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์เป็นแนวคิดที่จำเป็นในการอธิบายแนวคิดเรื่องความแปลกแยก ดังนั้นเมื่อการอธิบายของเบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกันการอธิบายของเบรนเคอร์ทจึงทำให้บทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นไปไม่ได้แค่ในกรอบของงานเขียนยุคแรกเท่านั้น นอกจากนี้การตีความดังกล่าวของเบรนเคอร์ทก็ได้ก่อให้เกิดคำถามกับจุดยืนของเบรนเคอร์ทในการยืนยันถึงบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพในการเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์อีกด้วยเพราะถ้าการอธิบายของเบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นไปไม่ได้แค่เพียงในงานเขียนยุคแรกเท่านั้นการอ้างว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์จึงไม่หนักแน่นเพียงพอ การอธิบายของเบรนเคอร์ทจึงไม่สามารถทำให้มองเห็นความหมายและบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพทั้งในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนอย่างชัดเจนขึ้นได้*

นักวิชาการท่านอื่น ๆ ก็ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและอธิบายงานเขียนในส่วนที่มาร์กซ์กล่าวถึงเสรีภาพในแง่มุมมองของชนชั้นนายทุนอย่างไม่ชัดเจนควบคู่ไปกับเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งข้อสรุปที่ได้จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะทำให้เข้าใจความหมาย บทบาท และความสำคัญของทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาทฤษฎีเรื่อง

^๑โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), p. 423.

* ข้าพเจ้าจะอธิบายถึงประเด็นนี้ในบทที่สี่

เสรีภาพของมาร์กซ์โดยแบ่งตามชนชั้นก็สอดคล้องกับมโนทัศน์เรื่องชนชั้นซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญมโนทัศน์หนึ่งที่มาร์กซ์เน้นทั้งในงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลัง

อาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายว่าชนชั้นนายทุนก็ต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพของวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีนัยบางประการที่สามารถใช้ในการสนับสนุนบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพในฐานะที่เป็นแนวคิดที่มาร์กซ์ใช้เป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมได้ เนื่องจากการอธิบายว่ามนุษย์ทุกคนในสังคมนิยมต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพร่วมกันเป็นการชี้ให้เห็นว่าปัญหาเรื่องสภาวะไร้เสรีภาพเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมนิยมซึ่งแตกต่างจากปัญหาอื่น ๆ ที่มนุษย์เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งต้องเผชิญ การล้มล้างสังคมนิยมจึงเป็นการช่วยให้มนุษย์ทุกคนหลุดพ้นจากปัญหาดังกล่าว ในขณะที่ปัญหาอื่น ๆ ที่มนุษย์เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งต้องเผชิญเป็นการช่วยมนุษย์ในกลุ่มนั้น ๆ เท่านั้น ซึ่งแม้ว่าจำนวนของชนชั้นกรรมาชีพจะมีมากกว่าจำนวนของชนชั้นนายทุนและสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญนั้นเป็นสภาวะที่อยู่ในระดับรุนแรงเพียงพอสำหรับการยืนยันว่าเสรีภาพเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในทฤษฎีของมาร์กซ์แล้วก็ตาม แต่การอธิบายเพิ่มเติมว่าชนชั้นนายทุนก็ต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพก็มีนัยที่สามารถทำให้ข้อโต้แย้งที่ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพในการเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์หนักแน่นยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะครอบคลุมเนื้อหาในส่วนที่จะนำไปสู่ข้อสรุปของประเด็นการถกเถียงเรื่องศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมหรือเรื่องจุดยืนทางจริยธรรมของมาร์กซ์ นัยที่ได้จากข้อสรุปของวิทยานิพนธ์เล่มนี้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นเหตุผลในการสรุปว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์เพราะการพิสูจน์ว่ามาร์กซ์ใช้แนวคิดเรื่องเสรีภาพหรือแนวคิดใดก็ตามเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมนั้นเป็นประเด็นใหญ่ซึ่งครอบคลุมงานเขียนทุกชิ้นของมาร์กซ์และต้องประกอบไปด้วยการศึกษาและการอ้างเหตุผลที่ชัดเจนมากกว่านี้ นัยของวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นแค่ส่วนหนึ่งของการตีความงานเขียนของมาร์กซ์ซึ่งอาจจะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนข้อโต้แย้งว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นแนวคิดศูนย์กลางที่มาร์กซ์ใช้ในการวิพากษ์สังคมนิยมเท่านั้น

นอกจากนี้การศึกษาทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีประโยชน์ในการอธิบายเรื่องการปฏิบัติเพื่อปลดปล่อยมนุษย์และการขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างงานเขียนในยุคแรกๆ

มาร์กซ์กล่าวอย่างชัดเจนว่าการปฏิบัติเป็นการปลดปล่อยมนุษย์ทุกคนกับงานเขียนในยุคหลังที่ มาร์กซ์กล่าวถึงแค่การปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีเรื่องเสรีภาพที่มาร์กซ์กล่าวไว้อย่างคลุมเครือให้ชัดเจนขึ้น
2. เพื่อเสนอมุมมองในการทำความเข้าใจทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ผ่านมโนทัศน์เรื่องชนชั้น

วิธีการและขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยจะเริ่มจากการอธิบายและวิเคราะห์ทฤษฎีของนักวิชาการมาร์กซิสต์สองท่าน คือโคเฮนและเบรนเคอร์ทซึ่งกล่าวถึงทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพไว้อย่างน่าสนใจในบทที่สอง บทที่สามจะเป็นการวิเคราะห์ทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์ในแง่มุมมองของชนชั้นนายทุนซึ่งยังไม่เคยมีนักวิชาการท่านใดอธิบายไว้อย่างชัดเจน โดยจะใช้งานเขียนของมาร์กซ์ทั้งในยุคแรกและยุคหลังประกอบกับงานเขียนของนักวิชาการมาร์กซิสต์บางท่านที่น่าสนใจและเชื่อมโยงกับประเด็นนี้ บทที่สี่จะอธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เบรนเคอร์ทตีความเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ในลักษณะที่ทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน ความแตกต่างและความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยก และความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนทั้งในงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลัง บทที่ห้าเป็นบทสรุปซึ่งกล่าวถึงนัย ข้อสังเกต และประโยชน์จากการศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับข้อถกเถียงเรื่องศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เข้าใจภาพรวมของความคิดทางปรัชญาของมาร์กซ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพซึ่งมาร์กซ์กล่าวไว้อย่างไม่ชัดเจนได้อย่างไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างงานเขียนในยุคแรกกับงานเขียนในยุคหลัง

บทที่ 2

เสรีภาพของชนชั้นกรรมมาชีพ

เนื่องจากมาร์กซ์แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเสรีภาพไว้อย่างไม่ชัดเจนนักวิชาการที่ศึกษาความคิดของมาร์กซ์และนักวิชาการมาร์กซิสต์จึงอธิบายทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์อย่างแตกต่างกันออกไป แต่โดยรวมแล้วการถกเถียงในประเด็นเรื่องเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์เป็นการถกเถียงที่เน้นไปที่ชนชั้นกรรมมาชีพเพียงชนชั้นเดียว เนื่องจากภายใต้เงื่อนไขและกระบวนการของสังคมนิยมนั้นทำให้ชนชั้นกรรมมาชีพเป็นชนชั้นที่ไม่มีเสรีภาพในลักษณะต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเปรียบเทียบกับชนชั้นนายทุนจะเห็นถึงความแตกต่างของชนชั้นทั้งสองได้อย่างชัดเจนว่าชนชั้นนายทุนมีเสรีภาพในการกระทำหลายอย่างในขณะที่ชนชั้นกรรมมาชีพไม่มี นักวิชาการมาร์กซิสต์หลายท่านได้มีส่วนร่วมในการถกเถียงในประเด็นนี้อย่างหลากหลายซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงทรรศนะของนักวิชาการมาร์กซิสต์ที่มีชื่อเสียงสองท่านคือทรรศนะของโคเฮนในหัวข้อ 2.1 ทรรศนะของเบรนเคอร์ทในหัวข้อ 2.2 ข้อโต้แย้งระหว่างโคเฮนและเบรนเคอร์ทในหัวข้อ 2.3 และสรุปในหัวข้อ 2.4

2.1 ทรรศนะของ จี. เอ. โคเฮน

โคเฮนเป็นนักวิชาการมาร์กซิสต์ที่มีชื่อเสียง งานเขียนของโคเฮนเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์เป็นงานเขียนที่มีประเด็นน่าสนใจหลายประเด็น ข้อเสนอของโคเฮนก็คือการที่จะเข้าใจสภาวะไร้เสรีภาพของผู้ใช้แรงงานนั้นจำเป็นต้องเข้าใจในระดับชนชั้นเท่านั้นไม่ใช่ระดับบุคคล

โคเฮนอธิบายว่า “การถูกบังคับให้กระทำบางอย่าง” หมายถึงการที่มนุษย์ไม่มีทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งถ้าหากใช้คำจำกัดความนี้มาอธิบายผู้ใช้แรงงานในสังคมนิยม ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพและถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานเพราะทางเลือกอื่นที่ผู้ใช้แรงงานมี เช่น การไปขอลานหรือการอดตายไม่ใช่ทางเลือกที่มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับได้ การที่ผู้ใช้แรงงานในสังคมนิยมถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นอยู่ในลักษณะที่ว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้เลือกที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงานแต่ไม่มีเสรีภาพที่จะไม่ขายศักยภาพใน

การใช้แรงงาน¹ โคเฮนอธิบายว่าก่อนที่ใครก็ตามจะถูกบังคับให้ทำการกระทำ A เขามีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A และมีเสรีภาพที่จะไม่ทำการกระทำ A การที่เขาถูกบังคับให้ทำการกระทำ A ทำให้เขาไม่มีเสรีภาพที่จะไม่ทำการกระทำ A แต่เขายังมีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A อยู่ เขายังสามารถที่จะทำการกระทำ A ได้โดยไม่มีอะไรมาขัดขวาง² การถูกบังคับกับการกระทำ A นั้นมุ่งไปในทิศทางเดียวกันเพราะการบังคับเป็นการบังคับให้กระทำ แต่การมีเสรีภาพที่จะทำการกระทำ A ในกรณีนี้มันดูแปลกประหลาดที่จะสรุปว่าเขามีเสรีภาพ การขายศักยภาพในการใช้แรงงานของชนชั้นกรรมาชีพก็อยู่ในลักษณะเช่นนี้ แม้ว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในลักษณะที่ว่าพวกเขาสามารถที่จะเลือกได้ว่าจะขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างไรและให้นายทุนคนใด เพราะสังคมทุนนิยมเป็นสังคมที่ทุกคนสามารถทำการค้าได้อย่างเสรี โคเฮนไม่ได้ปฏิเสธว่าชนชั้นกรรมาชีพทำเช่นนี้ได้จริงในสังคมทุนนิยมแต่โคเฮนคิดว่าการเลือกของผู้ใช้แรงงานนั้นตรงกับสิ่งที่พวกเขาถูกบังคับเพราะการบังคับเป็นการบังคับให้เลือกที่จะขายศักยภาพในการใช้แรงงาน อาจกล่าวได้ว่าการที่ชนชั้นกรรมาชีพสามารถเลือกได้ว่าจะขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างไรและให้นายทุนคนใดนั้นเป็นแค่สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการถูกบังคับ ในความเป็นจริงแล้วพวกเขาไม่มีเสรีภาพที่จะเลิกขายศักยภาพในการใช้แรงงาน

โคเฮนคิดว่าการอธิบายว่าผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพและถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นต้องเริ่มต้นจากแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของการผลิต เนื่องจากมาร์กซ์คิดว่าเงื่อนไขในการกำหนดชนชั้นคือความสัมพันธ์ของการผลิตซึ่งมีลักษณะเป็นภววิสัย การที่ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานจึงเป็นเพราะสถานการณ์ที่เป็นภววิสัยหรือความสัมพันธ์ของการผลิต ไม่ได้เป็นเพราะความคิดของผู้ใช้แรงงานเกี่ยวกับตนเอง ระดับความมั่นใจของพวกเขา หรือความสำเร็จทางวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล³ การที่ผู้ใช้แรงงานต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นภววิสัยทำให้พวกเขารู้สึกว่าไม่ได้ถูกบังคับเพราะว่าสถานการณ์ที่เป็นภววิสัยนี้แยกออกจากสถานการณ์ที่เป็นอัตวิสัยของพวกเขา⁴ ตรงนี้ตรงกับประเด็นที่โคเฮนเสนอว่าการพิจารณาสถานะไร้เสรีภาพของผู้ใช้แรงงานต้องพิจารณาแบบเป็น

¹G. A. Cohen, "The structure of proletarian unfreedom," in *History, labour, and freedom: themes from Marx* (Oxford: Oxford University Press, 1988), pp. 255-256.

²G. A. Cohen, "Capitalism, freedom, and the proletariat," in *The idea of freedom*, ed. A. Ryan (Oxford: Oxford university Press, 1979), pp. 163-164.

³G. A. Cohen, "The structure of proletarian unfreedom," in *History, labour, and freedom: themes from Marx*, pp. 256-257.

⁴Ibid., p. 263.

ชนชั้นเพราะผู้ใช้แรงงานยังมีเสรีภาพในระดับปัจเจกซึ่งทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน

อาจจะมีคนโต้แย้งได้ว่าการถูกบังคับโดยสถานการณ์ที่เป็นภววิสัยไม่นับว่าเป็นการถูกบังคับเพราะการถูกบังคับจะต้องเป็นการถูกบังคับโดยมนุษย์หรือการกระทำของมนุษย์เท่านั้น โคเฮนอ้างถึง แฮร์รี แฟรงเฟิร์ต (Harry Frankfurt) ซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเช่นนี้ แฟรงเฟิร์ตคิดว่าสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติและขบวนการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระทำของมนุษย์ก็สามารถที่จะบังคับให้มนุษย์ทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นกัน โคเฮนเห็นด้วยกับแฟรงเฟิร์ตว่าการกระทำของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งเดียวที่สามารถเป็นที่มาของการถูกบังคับแต่โคเฮนจะยอมรับเงื่อนไขที่ว่า การถูกบังคับจะต้องมีที่มาจากมนุษย์หรือการกระทำของมนุษย์เท่านั้นเพราะเหตุผลสองข้อด้วยกันคือ

- 1) เงื่อนไขนี้จะทำให้สิ่งที่เขาเสนอนั้นยากและน่าสนใจขึ้น
- 2) เขาจะแสดงให้เห็นว่านอกจากความสัมพันธ์ของการผลิตจะเป็นที่มาของการบังคับได้แล้วมนุษย์ก็เป็นที่มาของการบังคับเช่นกัน⁵

โคเฮนอธิบายว่าผู้ใช้แรงงานจะถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานถ้าการบังคับนั้นเป็นผลมาจากการใช้พลังที่สร้างความสัมพันธ์ของการผลิต โครงสร้างของสังคมทุนนิยมทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการขายศักยภาพในการใช้แรงงาน โครงสร้างของสังคมทุนนิยมเป็นสิ่งที่บังคับผู้ใช้แรงงาน แต่เนื่องจากโครงสร้างของสังคมทุนนิยมไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเองหากแต่มันได้รับการสนับสนุนจากการกระทำที่จงใจของมนุษย์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากรัฐเพราะรัฐปกป้องทรัพย์สินสมบัติของชนชั้นนายทุน ดังนั้นการที่ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานจึงมีเจตจำนงและการกระทำของมนุษย์เพียงพอที่จะเติมเต็มเงื่อนไขของผู้ที่โต้แย้งว่าการบังคับที่มาจากมนุษย์หรือการกระทำของมนุษย์เท่านั้นถึงจะนับว่าเป็นการบังคับ⁶

การอธิบายของโคเฮนตรงนี้ทำให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างสภาวะไร้ความสามารถและสภาวะไร้เสรีภาพชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ในบางกรณีการที่ A ทำการกระทำ X ไม่ได้นั้นอาจจะเป็นเพราะว่า A ไร้ความสามารถที่จะทำการกระทำ X แต่หากมีตัวแปรซึ่งเป็นผู้บังคับเพิ่มขึ้นคือ A ถูก B บังคับไม่ให้ทำการกระทำ X การที่ A ทำ X ไม่ได้จึงเป็นเพราะว่า A ไร้เสรีภาพที่จะทำการกระทำ X ไม่ใช่ไร้ความสามารถที่จะทำ การอธิบายของโคเฮนทำให้ความไม่ชัดเจนตรงนี้หมดไปเพราะถ้าหากว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับโดยการกระทำที่จงใจของมนุษย์ซึ่งสนับสนุน

⁵ Ibid., p. 257.

⁶ Ibid., p. 258.

และอยู่เบื้องหลังโครงสร้างของสังคมทุนนิยมแล้ว การที่ผู้ใช้แรงงานจะต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานจึงเป็นเพราะผู้ใช้แรงงานไม่มีเสรีภาพ ไม่ใช่เพราะไม่มีความสามารถ*

โคเฮนตระหนักดีว่าสิ่งที่เขาเสนอจะถูกตั้งและสมมุติถ้าทุกคนที่เป็นผู้ใช้แรงงานและอยู่ในชนชั้นกรรมาชีพถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน แต่เนื่องจากมีกรณีที่บางคนที่เป็นผู้ใช้แรงงานและอยู่ในชนชั้นกรรมาชีพแต่ไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน เช่น ผู้ใช้แรงงานชาวอังกฤษที่สามารถเลื่อนชนชั้นเป็นนายทุนรายย่อย (petty bourgeoisie) ได้⁷ โคเฮนตระหนักถึงข้อเท็จจริงนี้เขาจึงอธิบายว่ากรณีที่ผู้ใช้แรงงานชาวอังกฤษสามารถเลื่อนชนชั้นเป็นนายทุนรายย่อยได้นั้นไม่ได้หักล้างสิ่งที่เขาเสนอว่าชนชั้นกรรมาชีพถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานแต่แสดงให้เห็นแค่เพียงว่าชนชั้นกรรมาชีพไม่ได้ถูกบังคับให้คงการเป็นชนชั้นกรรมาชีพ

โคเฮนอธิบายว่าเวลาที่พวกมาร์กซิสต์อ้างว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานนั้นพวกเขาไม่ได้หมายความว่ากรณีที่ X เป็นผู้ใช้แรงงาน ณ เวลา t เพียงเพราะว่า X ณ เวลา t ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ณ เวลา t เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น X จะไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ณ เวลา t + n ไม่ว่า n จะเป็นระยะเวลาที่สั้นแค่ไหนก็ตาม ตัวอย่างเช่น X เป็นผู้ใช้แรงงานซึ่งถูกบังคับในวันอังคารให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานในวันอังคาร แต่ X จะไม่ได้ถูกบังคับในวันอังคารให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานในวันพุธ แม้ว่า X จะเป็นผู้ใช้แรงงานในวันอังคารแต่ X ไม่ใช่ผู้ใช้แรงงานที่ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานในทฤษฎีของพวกมาร์กซิสต์เพราะพวกมาร์กซิสต์อธิบายว่าการที่ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานคือการที่ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับ ณ เวลา t ให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างต่อเนื่องจากเวลา t ถึงเวลา t + n⁸ ข้ออ้างของพวกมาร์กซิสต์ในลักษณะนี้ทำให้การโต้แย้งทำได้ยากขึ้น เนื่องจากการบังคับไม่ใช่การบังคับแค่ตอนทำงานเท่านั้น การที่ชนชั้นกรรมาชีพสามารถหยุดงานได้บางวันไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่ถูกบังคับ

* ความสามารถเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการมีเสรีภาพ การกระทำใด ๆ ก็ตามที่มนุษย์ทำไม่ได้เพราะมีสาเหตุมาจากการขาดความสามารถไม่นับว่าเป็นการไม่มีเสรีภาพ ตัวอย่างเช่น การที่ A บินไม่ได้เป็นเพราะว่า A ไม่มีความสามารถที่จะบิน ไม่ใช่ไม่มีเสรีภาพที่จะบิน A จะไม่มีเสรีภาพในกรณีที่ A มีความสามารถที่จะทำการกระทำนั้น ๆ แต่ถูกขัดขวาง เช่น A ถูก B ขัดขวางไม่ให้เดินทั้ง ๆ ที่ A มีความสามารถที่จะเดิน เป็นต้น

⁷G. A. Cohen, "The structure of proletarian unfreedom," in *History, labour, and freedom: themes from Marx*, p. 259.

⁸*Ibid.*, p. 260.

และมีเสรีภาพ การบังคับที่เกิดขึ้นกับชนชั้นกรรมาชีพเป็นการบังคับอย่างต่อเนื่องในระดับโครงสร้างของสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม อาจจะมีคนโต้แย้งได้ว่าการใช้แรงงานมีโอกาหรือทางเลือกที่จะเลื่อนชนชั้นนั้นได้แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้แรงงานไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่างต่อเนื่องและผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีทางเลือกนี้ ดังนั้นผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน⁹ โคนเฮนยกตัวอย่างเรื่องคนสิบคนในห้องและกุญแจขึ้นมาตอบข้อโต้แย้งนี้ว่ามีคนสิบคนถูกขังไว้ในห้องหนึ่งซึ่งมีทางออกทางเดียวคือประตูที่ใหญ่และหนักมาก ถ้าหากใครก็ตามอยากจะทำออกจากห้องนี้จะต้องไปยกกุญแจที่หนักที่วางอยู่ในห้องและไขกุญแจดอกนี้ด้วยตัวเองลำพังคนเดียวโดยคนอื่นก็ทำไม่ได้คนที่เหลือจะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางแต่ละคนมีศักยภาพทางร่างกายที่จะไขกุญแจได้เท่ากันทุกคน ใครก็ตามที่ยกกุญแจดอกนี้ด้วยความพยายามและไขกุญแจด้วยตัวเองลำพังคนเดียวก็จะสามารถออกจากห้องได้แต่เขาจะสามารถออกจากห้องได้เพียงคนเดียวเท่านั้นเพราะผู้คุมห้องได้ติดตั้งเครื่องกลไฟฟ้าเอาไว้ที่ประตู ถ้ามีใครก็ตามออกจากห้องไปประตูก็จะปิดและจะไม่มีใครสามารถออกจากห้องนี้ไปได้อีกเลย ทุกคนในห้องมีเสรีภาพที่จะยกกุญแจไปไขและออกจากห้องได้เท่ากันทุกคนเพราะจะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางเขาและเขาก็ไม่ได้ถูกบังคับให้อยู่ในห้องแม้ว่าการออกไปจากห้องของเขาจะทำให้มีคนอื่นติดอยู่ในห้องก็ตาม¹⁰ อีกตัวอย่างหนึ่งที่ใกล้เคียงกันคือสมมุติว่ามีประตูสองบานและกุญแจสองดอกแต่มีคนสิบคนเท่าเดิม มีคนหนึ่งคนพยายามออกจากห้องและออกไปได้สำเร็จ ส่วนคนที่เหลืออีกเก้าคนก็ทำตามปกติ คนเก้าคนที่เหลือมีเสรีภาพที่จะออกจากห้องเท่ากันทุกคนเพราะมีกุญแจเหลืออีกหนึ่งดอกและจะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางเขาแต่ถ้ามีใครก็ตามออกจากห้องไปได้หมายความว่า จะมีคนอื่นแปดคนติดอยู่ในห้องและจะไม่สามารถออกไปได้อีกเลย¹¹

สิ่งที่เหมือนกันของสองกรณีตัวอย่างนี้ก็คือมีทางออกแค่ทางเดียวเท่านั้นซึ่งแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะออกจากห้องโดยจะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวาง ตัวอย่างที่สองเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีคนออกไปจากห้องได้จริงแต่เป็นจำนวนน้อยเท่านั้นในขณะที่คนส่วนใหญ่ยังคงต้องติดอยู่ในห้อง โคนเฮนคิดว่าชนชั้นกรรมาชีพก็เปรียบเหมือนคนสิบคนในห้องเพราะทางออกหรือโอกาสของการเลื่อนชนชั้นนั้นมีน้อยมากและผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ก็ไม่ได้พยายามที่จะออก แม้ว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะมีเสรีภาพในการเลื่อนชนชั้นและไม่ต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานอย่าง

⁹ Ibid., p. 261.

¹⁰ Ibid., p. 262.

¹¹ Ibid., pp. 262-263.

ต่อเนื่อง แต่เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพมีเป็นเสรีภาพแบบที่มีเงื่อนไขว่า “...ดังนั้นแต่ละคนจะมีเสรีภาพในเงื่อนไขที่ว่าผู้อื่นจะไม่ใช้เสรีภาพที่มีเงื่อนไขแบบเดียวกับที่เขามี...”¹² เช่นเดียวกับกรณีของผู้ใช้แรงงาน เมื่อทางออกจากการเป็นชนชั้นกรรมาชีพมีจำนวนจำกัดผู้ใช้แรงงานจึงต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพในระดับชนชั้นเนื่องจากโครงสร้างของสังคมทุนนิยมทำให้มีผู้ใช้แรงงานจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นที่จะสามารถเลื่อนชนชั้นได้ ดังนั้นการโต้แย้งว่าผู้ใช้แรงงานมีโอกาสหรือทางเลือกที่จะเลื่อนชนชั้นจึงเป็นการโต้แย้งที่ไม่ได้พิจารณาว่าจำนวนของนายทุนรายย่อยและนายทุนรายใหญ่มีมากเพียงพอต่อระบบโครงสร้างของสังคมทุนนิยมแล้วและความเป็นไปได้ที่ชนชั้นกรรมาชีพจะเลื่อนชนชั้นเป็นชนชั้นนายทุนนั้นมีน้อยมาก¹³

โคเฮนอธิบายว่าการที่ผู้ใช้แรงงานไม่ได้พยายามจะเลื่อนชนชั้นอาจจะเป็นเพราะเหตุผลสามประการดังต่อไปนี้

1) แม้ว่ามันจะเป็นไปได้แต่มันก็ไม่ใช่เรื่องง่ายและมนุษย์มักจะไม่ค่อยพยายามทำในสิ่งที่เป็นไปได้แต่ยาก

2) ชนชั้นล่างมักจะถูกอบรมสั่งสอนโดยมายาคติที่เป็นเหมือนภาพลวงตาว่าตำแหน่งทางชนชั้นเป็นเรื่องธรรมชาติซึ่งมีผลทำให้การหนีออกจากชนชั้นของตนเองเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

3) ไม่ใช่ที่ผู้ใช้แรงงานทุกคนอยากเป็นนายทุน ถ้าผู้ใช้แรงงานมีความสำนึกในชนชั้นของตนพวกเขาจะไม่ได้ต้องการแค่การหนีออกจากชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นแต่พวกเขาจะต้องการหนีออกจากสังคมที่มีการแบ่งแยกชนชั้น¹⁴

สรุปว่าผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขาดศักยภาพในการใช้แรงงานในระดับชนชั้นหรือพวกเขาต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพในระดับชนชั้นแต่ถ้าพิจารณาในระดับส่วนบุคคลแล้วพวกเขาจะมีเสรีภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²Ibid., p. 263. จากข้อความที่ว่า “...Then each is free only on condition that the others do not exercise their similarly conditional freedom...”

¹³Ibid., p. 261.

¹⁴Ibid., p. 265.

2.2 ทรรศนะของ จอร์จ จี. เบรนเคอร์ท

เบรนเคอร์ทเป็นนักวิชาการมาร์กซิสต์ที่ให้ความสำคัญกับทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์มาก เขาคิดว่าถ้าหากไม่เข้าใจทรรศนะเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์จะไม่มีทางเข้าใจทรรศนะเรื่องอื่น ๆ ของมาร์กซ์ได้¹⁵ เบรนเคอร์ทอธิบายว่าการที่จะเข้าใจความหมายของเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์อย่างชัดเจนและถูกต้องนั้นจะต้องเปรียบเทียบเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์กับเสรีภาพของชนชั้นกลาง ซึ่งแม้ว่าเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์จะพัฒนามาจากเสรีภาพของชนชั้นกลางแต่การเปรียบเทียบจะแสดงให้เห็นว่าเสรีภาพของชนชั้นกลางมีความหมายที่แคบกว่าเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์ กล่าวคือ

1) เสรีภาพของชนชั้นกลางมีลักษณะทางการเมือง เน้นความเป็นปัจเจก และเชิงลบ มนุษย์จะมีเสรีภาพถ้าไม่ถูกผู้อื่นหรือรัฐบังคับและคุกคาม แต่เสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์มีลักษณะทางสังคม เน้นความเป็นกลุ่ม และเชิงบวกซึ่งมีความหมายที่กว้างกว่าเสรีภาพของชนชั้นกลางเพราะเสรีภาพในลักษณะนี้ไม่ใช่แค่การไม่ถูกคุกคามหรือบังคับโดยผู้อื่นหรือรัฐเท่านั้นแต่รวมถึงการพัฒนาชีวิตแบบที่สัมพันธ์กับผู้อื่นแบบสอดคล้องกลมกลืนกัน

2) เสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์กว้างกว่าเสรีภาพของชนชั้นกลางเพราะมาร์กซ์คิดว่าไม่ใช่แค่รัฐเท่านั้นที่สามารถคุกคามหรือบังคับมนุษย์ได้แต่เงื่อนไขทางวัตถุที่มนุษย์อาศัยอยู่ก็สามารถคุกคามหรือบังคับมนุษย์ได้เช่นกัน ดังนั้นสำหรับเบรนเคอร์ทแล้วเสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์หมายถึงการกำหนดตนเอง (self-determination) แบบพิเศษซึ่งมีความหมายว่า "...การดำรงชีวิตแบบที่ตนเองเป็นผู้กำหนดโดยรวมที่เป็นรูปธรรมของความปรารถนา ความสามารถและความสามารถพิเศษ ที่ซึ่งเป็นที่สร้างการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนโดยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบชุมชนอย่างแท้จริง..."¹⁶ ซึ่งตามความหมายนี้เสรีภาพมีนัยสามประการที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันคือ

¹⁵George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom* (London: Routledge & Kegan Paul,1983), p. 203.

¹⁶Ibid., p. 88. จากข้อความที่ว่า "...to live such that one essentially determines, within communal relations to other people, the concrete totality of desires, capacities and talents, which constitute one's self-objectification..."

(a) การกำหนดตนเองลักษณะนี้จะต้องมีการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุ (self-objectification) ของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษ¹⁷ เบรนเคอร์ทอธิบายว่าตามลักษณะปรัชญาแบบ จอร์จ วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกิล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) มนุษย์จะรู้จักตัวตนของตนเองว่าคืออะไรและจะสามารถที่จะพัฒนาเป็นอะไรได้โดยผ่านความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเชิงรุกกับผู้อื่นและธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเชิงรุกนี้จะเป็นสิ่งที่สร้างทั้งตัวตนของมนุษย์และโลกของพวกเขา เบรนเคอร์ทคิดว่ามาร์กซ์ก็คิดในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับผู้อื่นและธรรมชาติมาก มาร์กซ์คิดว่ามนุษย์ไม่ใช่ผลผลิตที่เสร็จสิ้นตั้งแต่ต้น และไม่ได้อยู่ที่กำหนดมาตั้งแต่เกิดว่าจะต้องดำเนินชีวิตอย่างไร แต่มนุษย์เป็นผลรวมที่หลากหลายของความจำเป็น ความปรารถนา* และความสามารถที่ต้องการเวลา กิจกรรม และการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและธรรมชาติเพื่อสร้างลักษณะของตนเอง การทำงานและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีความสำคัญสำหรับมาร์กซ์มากเพราะมีฐานะเป็นกระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนถูกสร้างขึ้น การถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุจึงมีบทบาทสำคัญเพราะการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุเป็นกระบวนการสร้างตนเอง¹⁸ หลายครั้งที่มาร์กซ์เน้นว่าการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุเกิดขึ้นในการใช้แรงงานในการผลิต (productive labor) มาร์กซ์คิดว่าชีวิตของมนุษย์จะต้องเป็นอิสระจากการใช้แรงงานที่ถูกบังคับ เมื่อมนุษย์เป็นอิสระจากการใช้แรงงานที่ถูกบังคับ มนุษย์จะสามารถทำงานในแบบที่มีการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุในลักษณะที่ตนเองเป็นผู้เลือกให้กับตนเอง การถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุจึงเป็นการสร้างมนุษย์ผ่านการพัฒนาของของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษ นอกจากนี้การถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุต้องเป็นการพัฒนาความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งการพัฒนาทฤษฎีของมาร์กซ์ไม่ได้หมายถึงการพัฒนาทุกความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษเพราะมาร์กซ์คิดว่ามันเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้และมัน

¹⁷ Ibid.

* เบรนเคอร์ทอธิบายว่าความปรารถนาในทฤษฎีของมาร์กซ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดขวางเสรีภาพเหมือนแนวคิดของคริสตศาสนาที่คิดว่าการที่มนุษย์ถูกกำหนดโดยความปรารถนานั้นเป็นโชครวนหรือการบังคับมนุษย์ มาร์กซ์คิดว่าความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษมีบทบาทเชิงบวกในการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุและเสรีภาพของมนุษย์ แต่ความปรารถนาจะต้องเป็นความปรารถนาที่ไม่ใช่เป็นการบังคับหรือฝืนใจ และความปรารถนาจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและการเติมเต็มของยอดรวมของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษด้วย

¹⁸ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 91.

อาจจะขัดแย้งกันเอง คนหนึ่งคนไม่สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพในการเป็นนักเปียโน นักฟิสิกส์ นิวเคลียร์ นักสำรวจใต้น้ำ ซึ่งยังไม่รวมถึงการเป็นพ่อหรือแม่และผู้นำชุมชนได้ในเวลาเดียวกัน¹⁹ และความสามารถ ความสามารถพิเศษบางอย่างก็ไม่ควรพัฒนา เช่น ความสามารถในการทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น มนุษย์แต่ละคนมีความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษที่แตกต่างกันออกไป มนุษย์จึงควรพัฒนาความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษที่เหมาะสมกับตนเองด้วย เบนเคอร์ทอธิบายโดยเปรียบเทียบกับความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางว่าเนื่องจากเสรีภาพของชนชั้นกลางคือการกระทำในขอบเขตของตนเองโดยไม่ได้ทำร้ายผู้อื่น ดังนั้นหากมีคนที่อยู่คนเดียว ไม่ทำอะไรเลยสักอย่าง นั่งอยู่เฉย ๆ บนเก้าอี้ และจ้องมองกำแพงโดยที่ไม่ได้ทำร้ายผู้อื่นแล้ว คน ๆ นี้จะมีเสรีภาพตามความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางเพราะเขาไม่ได้ทำร้ายใคร แต่แน่นอนว่ามาร์กซ์คงไม่คิดว่า การกระทำเช่นนี้คือการมีเสรีภาพเพราะการกระทำเช่นนี้ไม่เป็นการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุแบบที่เป็นการพัฒนาความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษ

การถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุในลักษณะที่ตนเองเป็นผู้เลือกให้กับตนเอง เป็นกระบวนการสร้างตนเองซึ่งมีความสำคัญกับเสรีภาพเพราะกระบวนการนี้ทำให้มนุษย์ทำและเป็นในสิ่งที่ควรจะเป็น ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเสรีและมีเสรีภาพอย่างแท้จริง เมื่อมาพิจารณาสังคมทุนนิยมจะพบว่าสังคมทุนนิยมไม่สามารถทำให้มนุษย์มีการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุแบบที่มาร์กซ์คิดว่าจะนำไปสู่การมีเสรีภาพได้ เนื่องจากสังคมทุนนิยมมีการแบ่งแยกแรงงาน (division of labor) ซึ่งทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองผ่านการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุได้อย่างเสรี และใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถที่จะทำการผลิตและถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุแบบที่มีที่มาจากความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษของตนเองได้เพราะการแบ่งแยกแรงงานทำให้พวกเขาถูกจำกัดการใช้แรงงานอยู่กับการทำงานเพียงส่วนเดียวที่ได้รับมอบหมายหรือถูกกำหนดโดยชนชั้นนายทุนเท่านั้น เช่น ในหนึ่งวัน ผู้ใช้แรงงานอาจจะถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ใส่นี้อตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เป็นต้น สังคมทุนนิยมจึงไม่ใช่สังคมที่มีเงื่อนไขที่จะทำให้มนุษย์มีเสรีภาพในธรรมชาติของมาร์กซ์ได้

¹⁹ Ibid., p. 95.

(b) การถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุจะต้องเป็นแบบรูปธรรมซึ่งสัมพันธ์กับผู้อื่นและธรรมชาติ²⁰ ตามความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลาง การที่มนุษย์จะมีเสรีภาพหรือไม่นั้นไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแต่เสรีภาพในทรรศนะของมาร์กซ์กว้างกว่านั้น เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะมีเสรีภาพได้โดยเป็นอิสระจากความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ธรรมชาติสามารถบังคับมนุษย์ได้สองทางด้วยกัน คือ

1) พลังธรรมชาติที่มากเกินไปและน้อยเกินไปสามารถขัดขวางการเติมเต็มจุดมุ่งหมายของมนุษย์ได้

2) ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญสามารถที่จะบังคับชีวิตมนุษย์ได้²¹

มนุษย์จึงต้องสามารถที่จะเอาชนะเงื่อนไขทางธรรมชาติและควบคุมมันได้เพราะมนุษย์จะไม่สามารถที่จะเป็นอิสระได้หากมนุษย์ยังต้องอยู่ใต้พลังธรรมชาติ การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์จะต้องเป็นนายธรรมชาติได้อย่างทั้งหมดเพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วความปรารถนาและความสามารถของมนุษย์จะไม่สามารถพัฒนาได้อีก

เบรนเคอร์ทอธิบายว่าการควบคุมธรรมชาติในลักษณะนี้มีนัยสามประการคือ

1) มนุษย์จะต้องสามารถควบคุมธรรมชาติในขอบเขตที่เพียงพอต่อความจำเป็นพื้นฐาน

2) มนุษย์จะต้องสามารถควบคุมธรรมชาติในขอบเขตที่เขาสามารถใช้แรงงานน้อยที่สุดในการตอบสนองของความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

3) มนุษย์จะต้องสามารถควบคุมธรรมชาติในระดับที่สามารถทำให้มีการล้มล้างสถาบันทางสังคม เช่น ทรัพย์สินส่วนบุคคล การแบ่งแยกแรงงาน รัฐ ชนชั้น เป็นต้น²²

เบรนเคอร์ทคิดว่าการมีทรัพย์สินส่วนตัวในสังคมทุนนิยมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้พิจารณาถึงคุณสมบัติที่เป็นรูปธรรมหรือมูลค่าในการใช้สอย (use-values)* แต่พิจารณาเพียงแค่ศักยภาพในการใช้แรงงานของผู้ใช้แรงงานที่เป็นนามธรรมหรือรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ เช่น มูลค่าแลกเปลี่ยน (exchange-value) และเงินเท่านั้น สังคมทุนนิยมไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวตนของผู้ใช้แรงงานที่เป็นรูปธรรมเพราะสังคมทุนนิยมต้องการเพียงแค่ศักยภาพในการใช้แรงงานของผู้ใช้แรงงานในการผลิต ผลลัพธ์ที่ตามมา

²⁰ Ibid., pp. 88-89.

²¹ Ibid., p. 98.

²² Ibid., pp. 99-100.

* คุณสมบัตินี้เป็นรูปธรรมหมายถึงมูลค่าในการใช้สอยซึ่งก็คือประโยชน์ในการใช้งานของสิ่งของคุณสมบัติที่เป็นนามธรรมหมายถึงมูลค่าในการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นการใช้สิ่งโดยไม่ได้นำถึงประโยชน์ในการใช้งานแต่คำนึงถึงแต่มูลค่าในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น

ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันถูกบิดเบือนและแยกออกจากกันภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตและได้กลายเป็นความสัมพันธ์เชิงสัจลักษณ์²³ การที่มนุษย์มีทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวเป็นการสนับสนุนการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุแบบนามธรรมในวัตถุและในความสัมพันธ์เท่านั้น ดังนั้นการมีทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวจึงเป็นการปฏิเสธเสรีภาพ²⁴

(c) การกำหนดตนเองจะเกิดขึ้นได้ในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่าง **สอดคล้องและแบบชุมชนเท่านั้น**²⁵ ในขณะที่ความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางดูราวกับว่าจะทำให้มนุษย์แยกจากกันมากกว่าที่จะรวมอยู่ด้วยกันเพราะเสรีภาพของชนชั้นกลางเป็นแค่การป้องกันความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น มาร์กซ์ไม่เห็นด้วยกับความหมายของเสรีภาพในลักษณะนี้เพราะมาร์กซ์คิดว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์จะสามารถบรรลุได้ในชุมชนซึ่งมนุษย์ทุกคนมีความร่วมมือกันและมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเท่านั้น การมีทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวจึงเป็นรูปแบบของการต่อต้านรูปแบบของชุมชนที่แท้จริง²⁶ เพราะทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวทำให้มนุษย์คำนึงถึงและทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้นไม่ใช่เพื่อชุมชนซึ่งทำให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวและมีความขัดแย้งกับมนุษย์คนอื่น การที่นายทุนพยายามที่จะแสวงหาผลผลิตจากผู้ใช้แรงงานเท่านั้นแสดงออกมาเป็นรูปแบบความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวกับผู้ที่ไม่มียทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว เขตชุมชนกับเขตชนบท แรงงานทางวัตถุกับแรงงานทางสมอง²⁷ เป็นต้น เวลาที่มาร์กซ์ใช้คำว่าชุมชนมาร์กซ์ใช้ในสองลักษณะที่แตกต่างกัน ลักษณะแรกเป็นการกล่าวถึงชุมชนบุพกาลหรือชุมชนศักดินา บางครั้งมาร์กซ์ใช้คำว่าชุมชนแบบธรรมชาติซึ่งมาร์กซ์หมายถึงการที่มีกลุ่มคนมาอาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีข้อผูกมัดทางเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และสังคมที่หลากหลาย ลักษณะที่สองมาร์กซ์หมายถึงชุมชนที่แท้จริงซึ่งหมายถึงสังคมคอมมิวนิสต์ ชุมชนที่เบรนเคอร์ตอ้างถึงคือชุมชนที่แท้จริงในลักษณะที่สองนี้²⁸

²³ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 106.

²⁴ George G. Brenkert, "Freedom and private property in Marx," *Philosophy & Public Affairs* 8, 2 (Winter 1979): 126.

²⁵ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 89.

²⁶ George G. Brenkert, "Freedom and private property in Marx," *Philosophy & Public Affairs*: 127.

²⁷ Ibid.

²⁸ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 117.

จากความหมาย ลักษณะ และเงื่อนไขของการมีเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ที่ เบรนเคอร์ทอธิบายทำให้สรุปได้ว่ามนุษย์ในสังคมทุนนิยมไม่สามารถที่จะมีเสรีภาพได้และไม่สามารถที่จะมีได้ถ้าสังคมยังไม่ได้พัฒนาไปเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ สังคมคอมมิวนิสต์จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการบรรลุถึงเสรีภาพของมนุษย์

2.3 ข้อโต้แย้งระหว่าง จี. เอ. โคเฮน และ จอร์จ จี. เบรนเคอร์ท

ทั้งโคเฮนและเบรนเคอร์ทต่างก็สนใจประเด็นเรื่องเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ เช่นเดียวกัน เมื่อเบรนเคอร์ทไม่เห็นด้วยกับงานเขียนของโคเฮนและคิดว่างานเขียนของโคเฮนมีข้อบกพร่องเบรนเคอร์ทจึงเขียนบทความชื่อ “Cohen on proletarian unfreedom”²⁹ ขึ้นมาเพื่อตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับบทความเรื่อง “The structure of proletarian unfreedom” ของโคเฮน

เบรนเคอร์ทคิดว่าโคเฮนเข้าใจความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ผิด ความหมายของเสรีภาพที่โคเฮนใช้นั้นแม้ว่าจะเป็นความหมายของเสรีภาพที่สำคัญความหมายหนึ่งแต่ก็แตกต่างจากความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์โดยสิ้นเชิง เบรนเคอร์ทอธิบายว่าถึงแม้ข้อโต้แย้งของโคเฮนจะไม่ได้ผิดหลักการอ้างเหตุผลแต่ข้อโต้แย้งของโคเฮนก็มีลักษณะของการใช้ภาษาที่กำกวมซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่แปลกและมีปัญหา³⁰ เพราะโคเฮนอธิบายว่าคนทุกคนที่อยู่ในห้องมีเสรีภาพที่จะยกกุญแจไปไขและออกจากห้องได้เท่ากันทุกคนเนื่องจากจะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวางเขาและเขาก็ไม่ได้ถูกบังคับให้อยู่ในห้อง เมื่อนำตัวอย่างนี้มาพิจารณาขั้นขั้นกรมาซีฟโคเฮนสรุปว่าผู้ใช้แรงงานแต่ละคนมีเสรีภาพในการเลื่อนขั้นขึ้น เหมือนกับที่คนทุกคนที่อยู่ในห้องมีเสรีภาพที่จะออกจากห้อง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ามีทางออกจากขั้นขั้นกรมาซีฟสำหรับผู้ใช้แรงงานทุกคน³¹ เบรนเคอร์ทยกตัวอย่างเรื่องผู้แสวงบุญขึ้นมาเพื่อทำให้เห็นภาพของข้อสรุปที่แปลกและมีปัญหาซึ่งมาจากการอ้างเหตุผลของโคเฮนอย่างชัดเจนขึ้นว่าสมมติว่ามีผู้แสวงบุญจำนวนหนึ่งหมื่นคนล้อมรอบศาลาคณะหนึ่งซึ่งมีแค่ขนมปังหนึ่งแถวและปลาสองตัว ผู้แสวงบุญคนใดก็ตามที่พยายามจะยื่นมือออกมาจะได้ขนมปังและปลา ถ้าหากมีผู้แสวงบุญคนใดก็ตามพยายามจะทำเช่นนั้นก็จะไม่มีใครห้ามหรือขัดขวาง ถ้าหากสรุปตามการให้เหตุผลของโคเฮนจะหมายความว่าศาลามีขนมปังและปลาเพียงพอสำหรับผู้แสวงบุญทุกคน

²⁹George G. Brenkert, “Cohen on proletarian unfreedom,” *Philosophy & Public Affairs* 14, 1 (Winter 1985): 91-98.

³⁰Ibid: 92.

³¹Ibid: 91-92.

ที่ล้อมรอบเขาอยู่และไม่มีผู้แสวงบุญคนใดเลยที่ถูกบังคับให้อดอยาก เบรนเคอร์ทคิดว่าข้อสรุปเช่นนี้เป็นสรุปที่ไร้เหตุผลเพราะในความเป็นจริงนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าศาสนามีขมขื่นและปลาเพียงพอสำหรับผู้แสวงบุญทุกคน ในกรณีของชนชั้นกรรมาชีพก็เช่นเดียวกัน เบรนเคอร์ทคิดว่าข้อสรุปของโคเฮนที่ว่าไม่มีทางออกจากชนชั้นกรรมาชีพสำหรับผู้ใช้แรงงานทุกคนนั้นเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผลเพราะขัดแย้งกับความเป็นจริง เบรนเคอร์ทชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าจุดประสงค์ที่ชัดเจนของกรณีของชนชั้นกรรมาชีพและผู้แสวงบุญก็คือการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์คนใดหรือกลุ่มใดก็ตามอาจจะทำการกระทำ X ได้ถ้าหากว่าไม่มีผู้อื่นทำการกระทำ X แต่นัยที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คืออาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกคนอาจจะทำการกระทำ X ได้³² ดังนั้นการอ้างเหตุผลของโคเฮนจึงดูแปลกและนัยที่ตรงกันข้ามกับข้อสรุปที่โคเฮนตั้งใจจะแสดงให้เห็นนั้นก็เผชิญกับปัญหาความเป็นไปไม่ได้เพราะไม่อาจกล่าวได้ว่ามีทางออกจากชนชั้นกรรมาชีพสำหรับผู้ใช้แรงงานทุกคนแม้จะกล่าวได้ว่าผู้ใช้แรงงานทุกคนมีเสรีภาพที่จะออกจากชนชั้นกรรมาชีพถ้าหากผู้ใช้แรงงานคนอื่น ๆ ไม่ใช่เสรีภาพในลักษณะเดียวกันก็ตาม

นอกจากนี้เบรนเคอร์ทคิดว่าแม้ว่าผู้ใช้แรงงานสามารถหนีออกจากชนชั้นกรรมาชีพไปเป็นนายทุนรายย่อยได้ในระดับบุคคลแต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ใช้แรงงานจะมีเสรีภาพมากกว่าเดิมเพราะมาร์กซ์ไม่ได้คิดว่านายทุนรายย่อยมีเสรีภาพในขณะที่ผู้ใช้แรงงานไม่มี เบรนเคอร์ทอธิบายว่า “...มันเป็นทั้งสองชนชั้นที่ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพ...”³³ และ “...บนแผนที่ของมาร์กซ์นั้น หนทางขึ้นและหนทางลงล้วนเป็นหนทางแห่งสภาวะไร้เสรีภาพทั้งคู่...”³⁴ การเปลี่ยนชนชั้นเป็นแค่เพียงการเปลี่ยนรูปแบบของสภาวะไร้เสรีภาพเท่านั้นไม่ใช่การเป็นอิสระจากการเป็นทาส ปัญหาของโคเฮนก็คือโคเฮนเชื่อว่าถ้าหากแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้แรงงานในระดับบุคคลสามารถออกจากชนชั้นกรรมาชีพได้เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้แรงงานไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน ดังนั้นผู้ใช้แรงงานจึงมีเสรีภาพมากกว่าที่มาร์กซ์คิด การที่โคเฮนสรุปแบบนี้เป็นเพราะว่าโคเฮนใช้ความหมายของเสรีภาพคนละแบบกับมาร์กซ์คือในความหมาย

³² Ibid: 92. โคเฮนได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ในเชิงอรรถที่ 13 ของบทความเรื่อง “The structure of proletarian unfreedom” ของเขาว่าข้อโต้แย้งและข้อสรุปของเขาไม่ได้นำไปสู่ในลักษณะเดียวกับข้อวิจารณ์ดังกล่าวของเบรนเคอร์ท แต่เบรนเคอร์ทไม่ได้โต้แย้งหรือกล่าวถึงข้อความในเชิงอรรถของโคเฮนเลยในบทความที่เขาวิจารณ์โคเฮน โปรดดูเพิ่มใน G. A. Cohen, “The structure of proletarian unfreedom,” in *History, labour, and freedom: themes from Marx* (Oxford: Oxford University Press, 1988), p. 264.

³³ Ibid: 93. จากข้อความที่ว่า “...It was that *both* suffered from unfreedom...”

³⁴ Ibid. จากข้อความที่ว่า “...On Marx's map, the road up and the road down are both roads of unfreedom...”

ที่ว่าถ้าคนทำในสิ่งที่เขาพยายามแล้วเขาจะมีเสรีภาพในการทำเช่นนั้น เช่น การพยายามจะเป็นนายทุนรายย่อย³⁵ เป็นต้น เบรนเคอร์ทอธิบายว่าความหมายของเสรีภาพแบบนี้ไม่ใช่ความหมายของเสรีภาพแบบเดียวกับที่มาร์กซ์ใช้ สำหรับมาร์กซ์แล้วเสรีภาพหมายถึงการดำรงชีวิตแบบที่ตนเองเป็นผู้กำหนดยอดรวมที่เป็นรูปธรรมของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษ ที่ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนโดยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบชุมชนอย่างแท้จริง* การที่โคเฮนกล่าวถึงโครงสร้างของสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพโคเฮนควรจะตระหนักถึงธรรมชาติและความซับซ้อนของความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ด้วย

เบรนเคอร์ทสรุปว่าสิ่งที่โคเฮนอธิบายในบทความเรื่อง “The structure of proletarian unfreedom” แสดงให้เห็นว่า “...โคเฮนกำลังเร่งขายสัมพันธะที่มาร์กซ์กำลังขายแอบเปล...”³⁶ หมายความว่าสิ่งที่โคเฮนอธิบายในบทความของเขานั้นเป็นความคิดของโคเฮนเท่านั้นแต่ไม่ใช่ความคิดของมาร์กซ์

โคเฮนเขียนบทความเรื่อง “Are workers forced to sell their labor power?”³⁷ ขึ้นมาเพื่อตอบบทความ “Cohen on proletarian unfreedom” ที่เบรนเคอร์ทวิจารณ์เขา โคเฮนคิดว่าการวิจารณ์ของเบรนเคอร์ทนั้นวางอยู่บนความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับขอบเขตของบทความเรื่อง “The structure of proletarian unfreedom” ของเขา โคเฮนอธิบายว่าเขาได้เขียนไว้ตั้งแต่ตอนต้นของบทความเรื่อง “The structure of proletarian unfreedom” แล้วว่าบทความนี้เป็นการประเมินข้ออ้างที่ว่าผู้ใช้แรงงานในสังคมทุนนิยมถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน³⁸ สิ่งที่โคเฮนเน้นไม่ใช่สถานการณ์ของชนชั้นกรรมาชีพทั้งหมดแต่เป็นคำถามที่ว่า “ผู้ใช้แรงงานถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานหรือไม่?” ซึ่งตรงกับชื่อของบทความของเขาเท่านั้น การที่เบรนเคอร์ทอธิบายในส่วนที่สองของบทความ “Cohen on proletarian unfreedom” ว่าโคเฮนได้ละเลยกับธรรมชาติของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์นั้นเป็น

³⁵ Ibid: 97.

* กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 2.2

³⁶ George G. Brenkert, “Cohen on proletarian unfreedom,” *Philosophy & Public Affairs*: 98. จากข้อความที่ว่า “...Cohen is hawking oranges while Marx is selling apples...”

³⁷ G. A. Cohen, “Are workers forced to sell their labor power?,” *Philosophy & Public Affairs* 14, 1 (Winter 1985): 99-105.

³⁸ Ibid: 99.

เพราะว่าเบรนเคอร์ทเข้าใจผิด ในความเป็นจริงแล้วโคเฮนไม่เคยคิดที่จะกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเลยต่างหาก โคเฮนอธิบายว่าถ้าหากเขาต้องการจะเชื่อมโยงหรือกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเขาจะต้องอ้างงานเขียนปฐมภูมิของมาร์กซ์มากมายกว่าที่เขาได้อ้าง โคเฮนอ้างงานเขียนปฐมภูมิของมาร์กซ์ไม่กี่แห่งที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เขาตั้งใจจะพูดถึงในบทความเท่านั้นซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ใช้แรงงานหนีออกมาจากชนชั้นกรรมาชีพ โคเฮนอธิบายว่าข้อโต้แย้งของเขาก็คือ

ทางออกจากชนชั้นกรรมาชีพในฐานะสภาวะแวดล้อมที่เป็น
ภววิสัยนั้นมีจำนวนน้อย แต่ผู้ใช้แรงงานส่วนมากก็ไม่ได้
พยายามที่จะหนี และผลลัพธ์ก็คือมันผิดที่ว่าทางออกแต่
ละทางนั้นได้ถูกพยายามโดยผู้ใช้แรงงานบางคนจริงๆ
ดังนั้นสำหรับผู้ใช้งานแต่ละคนแล้ว มันมีทางที่จะหนี
แม้ว่าผู้ใช้แรงงานส่วนมากยังคงการเป็นผู้ใช้งานอย่าง
จำเป็นและขายศักยภาพในการใช้งาน แต่ก็ไม่มีใครถูก
บังคับให้ทำเช่นนั้น³⁹

ประเด็นสำคัญของข้อโต้แย้งของโคเฮนที่ว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในระดับบุคคลในการหนีออกจากชนชั้นกรรมาชีพก็คือผู้ใช้แรงงานแต่ละคนมีทางเลือกที่จะไม่หนีซึ่งทางเลือกนี้เป็นทางเลือกที่เป็นที่ยอมรับได้สำหรับพวกเขา โคเฮนต้องการจะบอกว่าในขณะที่ผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในระดับบุคคลในการออกจากชนชั้นกรรมาชีพนั้นพวกเขาไม่มีเสรีภาพในระดับชนชั้นที่จะทำเช่นนั้นและสภาวะไร้เสรีภาพในระดับชนชั้นนั้นก็ไปด้วยกันได้กับการมีเสรีภาพในระดับบุคคล

โคเฮนคิดว่าเบรนเคอร์ทอาจจะถูกที่กล่าวว่าเขากำลังร่ายล้อมขณะที่มาร์กซ์กำลังขายแอบเปิดเพราะโคเฮนไม่ได้สนใจเลยว่าเสรีภาพของมาร์กซ์คืออะไรเหมือนกับที่เบรนเคอร์ทสนใจ เบรนเคอร์ทศึกษาเรื่องเสรีภาพที่จะเกิดขึ้นได้ในสังคมคอมมิวนิสต์ในสิ่งที่โคเฮนสนใจก็คือเสรีภาพที่มนุษย์ (ผู้ใช้แรงงาน) มีในสังคมทุนนิยม โคเฮนไม่ได้แต่จะต้องเสรีภาพที่อยู่นอกเหนือสังคมทุนนิยมเลยแม้แต่น้อย นอกจากนี้โคเฮนก็ไม่ได้คิดว่าผู้ใช้แรงงานที่กลายมาเป็น

³⁹ Ibid: 101. จากข้อความที่ว่า “The number of exits from the proletariat is, as a matter of objective circumstance, small. But most proletarians are not trying to escape, and, as a result, *it is false that each exit is being actively attempted by some proletarian.* Therefore for each proletarian there exists a means of escape. So even though necessarily most proletarians will remain proletarians, and will sell their labor power, none is forced to do so.”

นายทุนรายย่อยนั้นไม่มีเสรีภาพ โคเฮนยืนยันว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในระดับบุคคลในการหนีออก จากชนชั้นกรรมาชีพซึ่งมาร์กซ์คิดว่าพวกเขาไม่มีซึ่งการสรุปตรงนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ใช้ แรงงานอยู่ในตำแหน่งที่มีเสรีภาพแล้ว⁴⁰

สรุปว่าบทความของโคเฮนนั้นเป็นการอธิบายเสรีภาพในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพใน ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องการหนีออกจากชนชั้นกรรมาชีพของผู้ใช้แรงงานเท่านั้นโดยมิได้โยงกับ ธรรมชาติหรือความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์แต่อย่างใด ขอบเขตของบทความ “The structure of proletarian unfreedom” ของโคเฮนจึงแคบกว่าที่เบรนเคอร์ทเข้าใจ

2.4 สรุป

ทฤษฎีของโคเฮนและเบรนเคอร์ททำให้มองเห็นภาพรวมในการทำความเข้าใจประเด็น การถกเถียงเรื่องเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์อย่างชัดเจน แม้โคเฮนและเบรนเคอร์ทจะอธิบาย โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันแต่การอธิบายของโคเฮนและเบรนเคอร์ทก็ได้ละเลยแนวคิดที่มี ความสำคัญในทฤษฎีของมาร์กซ์และใช้แนวคิดที่มีความสำคัญเหล่านี้ในการอธิบายทฤษฎี เรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์อย่างน่าสนใจ

การที่โคเฮนใช้แนวคิดเรื่องการมองมนุษย์ในสังคมทุนนิยมแบบเป็นชนชั้นมาอธิบาย สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพทำให้สามารถอธิบายได้ว่าชนชั้นกรรมาชีพไม่มีเสรีภาพ โดยไม่ได้ปฏิเสธว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในระดับส่วนบุคคล ซึ่งการอธิบายในลักษณะนี้ สอดคล้องกับโครงสร้างของสังคมทุนนิยมที่จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้หากไม่มีชนชั้นกรรมาชีพทำ หน้าที่ขายศักยภาพในการใช้แรงงาน โคเฮนให้ความสำคัญกับความเป็นชนชั้นในสังคมทุนนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มาร์กซ์เน้นทั้งในงานเขียนในยุคแรกและงานเขียนในยุคหลัง* วิทยานิพนธ์เล่มนี้

⁴⁰ Ibid: 104.

* การแบ่งงานเขียนของมาร์กซ์ออกเป็นงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลังนั้นเกิดขึ้นจากการที่ มาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดของ ลุดวิก ฟอยเยอร์บาค (Ludwig Feuerbach) ซึ่งมีอิทธิพลกับแนวคิดของมาร์กซ์ ค่อนข้างมากในงานเขียนยุคแรกโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดทางปรัชญา เช่น แนวคิดเรื่องความแปลกแยก แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ เป็นต้น เมื่อมาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดของฟอยเยอร์บาคและปรัชญาและหลังจากนั้นก็ หันมาทำงานทางด้านสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์แทนนั้น ทิศทางของงานเขียนของมาร์กซ์จึงเปลี่ยนแปลง ไปอย่างชัดเจน มาร์กซ์หันมาเน้นแนวคิดที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมหรือเป็นเชิงปฏิบัติมากขึ้นและพยายาม หลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์และแนวคิดที่ยากต่อการทำความเข้าใจของชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ใน สังคม และงานเขียนในยุคหลังนี้ก็มีทิศทางหรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนกว่างานเขียนในยุคแรก เป็นต้นว่า มาร์กซ์ เน้นให้ชนชั้นกรรมาชีพลุกขึ้นมาปฏิวัติ ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงนี้มีความสำคัญในการทำความเข้าใจความคิด

จึงจะดำเนินการวิเคราะห์ในลักษณะเดียวกับการอธิบายของโคเฮนซึ่งเป็นการใช้แนวคิดเรื่องชนชั้นในทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์

ส่วนทฤษฎีของเบรนเคอร์ทก็ทำให้เข้าใจความหมาย ลักษณะ และเงื่อนไขของการมีเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์อย่างละเอียดโดยใช้แนวคิดของมาร์กซ์ที่สำคัญ เช่น แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุ แนวคิดเรื่องชุมชน (ที่แท้จริง) เป็นต้น ซึ่งมีประโยชน์ในการศึกษาแนวคิดเรื่องอื่น ๆ ของมาร์กซ์ และมองเห็นภาพรวมของแนวคิดของมาร์กซ์ได้อย่างชัดเจนขึ้น

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าโคเฮนและเบรนเคอร์ทจะใช้วิธีที่แตกต่างกันในการอธิบายแต่ทั้งโคเฮนและเบรนเคอร์ทก็เหมือนกันตรงที่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพในแง่มุมของชนชั้นนายทุน โคเฮนระบุไว้ชัดเจนว่าเขาสนใจแค่การตอบคำถามที่ว่าผู้ใช้แรงงานมีเสรีภาพในการขายศักยภาพในการใช้แรงงานหรือไม่เท่านั้น เสรีภาพของชนชั้นนายทุนจึงอยู่นอกขอบเขตของงานเขียนของเขา ส่วนงานของเบรนเคอร์ท แม้ว่าเบรนเคอร์ทจะคิดว่าชนชั้นนายทุนก็ต้องเผชิญกับสถานะไร้เสรีภาพเหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพ เบรนเคอร์ทเขียนว่า “...มันเป็นทั้งสองชนชั้นที่ประสบกับสถานะไร้เสรีภาพ...”⁴¹ และ “...บนแผนที่ของมาร์กซ์นั้น หนทางขึ้นและหนทางล้น เป็นหนทางแห่งสถานะไร้เสรีภาพทั้งคู่...”⁴² และอธิบายว่าชนชั้นนายทุนเผชิญกับสถานะไร้เสรีภาพเพราะ “เขาไม่เป็นอิสระเพราะอำนาจของตลาดที่อยู่เหนือเขา เพราะวิธีการที่เขาถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุ และเพราะความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์กับผู้อื่นของเขา”⁴³

ของมาร์กซ์อย่างมาก นักวิชาการและผู้สนใจแนวคิดของมาร์กซ์จำเป็นจะต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ในการศึกษางานเขียนของมาร์กซ์ทุกเล่ม โดยปกติแล้วจะนับว่างานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* เป็นงานเขียนเล่มแรกของงานเขียนยุคหลัง เนื่องจากมาร์กซ์ประกาศชัดเจนในงานเขียนเล่มนี้ว่าปฏิเสธแนวคิดทางปรัชญาของฟอยเยอร์บาคอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นงานเขียนที่มาร์กซ์เขียนขึ้นหลังจากงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* เป็นต้นไปจึงนับว่าเป็นงานเขียนในยุคหลัง นอกจากนี้มาร์กซ์ก็ยังประกาศอีกครั้งในงานเขียนเรื่อง *The German Ideology* ว่าเขาจะละทิ้งปรัชญา ข้าพเจ้าจะอธิบายเรื่องการแบ่งนี้ออย่างละเอียดในบทต่อไป

⁴¹ George G. Brenkert, “Cohen on proletarian unfreedom,” *Philosophy & Public Affairs*: 93. จากข้อความที่ว่า “...It was that *both* suffered from unfreedom...”

⁴² Ibid. จากข้อความที่ว่า “...On Marx's map, the road up and the road down are both roads of unfreedom...”

⁴³ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 246. (โปรดดูที่เชิงอรรถ) จากข้อความที่ว่า “He is not free because of the power of the market over him, because of the manner in which he objectifies himself, and because of his antagonistic relations with others.”

แต่การตีความของเบรนเคอร์ทก็มีความคลุมเครือและก่อให้เกิดปัญหาตามมา* กล่าวคือ เบรนเคอร์ทคิดว่านายทุนไม่มีเสรีภาพด้วยสาเหตุสามประการด้วยกัน คือ

- 1) อำนาจของตลาดที่อยู่เหนือเขา
- 2) วิธีการที่เขาถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุ
- 3) ความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์กับผู้อื่นของเขา

ทั้งสามข้อนี้มาจากการที่เบรนเคอร์ทตีความความหมายของเสรีภาพในทรรศนะของ มาร์กซ์ว่าหมายถึงการดำรงชีวิตแบบที่ตนเองเป็นผู้กำหนดยอดรวมที่เป็นรูปธรรมของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษ ที่ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนโดยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบชุมชนอย่างแท้จริง** แม้ว่าเบรนเคอร์ทจะคำนึงถึงเสรีภาพในแง่มุมมองของชนชั้นนายทุนว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะสาเหตุทั้งสามประการดังกล่าวแต่การที่เบรนเคอร์ทไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดทำให้เกิดความไม่ชัดเจนกับสาเหตุข้อ 2 (วิธีการที่นายทุนถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุ)*** เนื่องจากเวลาที่มาร์กซ์อธิบายถึงการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุนั้นมาร์กซ์เน้นไปที่ผู้ใช้แรงงานว่าผู้ใช้แรงงานมีกิจกรรมในการผลิตที่แปลกแยก† เวลาที่ชนชั้นกรรมาชีพทำการผลิต

* นอกจากปัญหาที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้แล้วการตีความของเบรนเคอร์ทก็ก่อให้เกิดปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความสับสนเรื่องความหมายและบทบาทของแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องเสรีภาพ ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงประเด็นนี้ในบทที่สี่เพราะประเด็นนี้เชื่อมโยงกับเนื้อหาของบทที่สาม

** อธิบายแล้วในหัวข้อ 2.2

*** สำหรับข้อ 1 (นายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะนายทุนอยู่ใต้อำนาจของตลาด) อาจจะทำให้ความเข้าใจได้ว่านายทุนอยู่ภายใต้ระบบตลาดและกระบวนการ M-C-M (Commodity-Money-Commodity) ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่เงินเปลี่ยนไปเป็นสินค้าและเปลี่ยนกลับไปเป็นเงินอีกครั้ง นายทุนตกอยู่ภายใต้ระบบและคตินิยม (ideology) ของสังคมนิยมทำให้นายทุนไม่มีเสรีภาพ จอห์น พลาเมนาทซ์ (John Plamenatz) อธิบายไว้ว่าแม้ว่านายทุนจะควบคุมผู้ใช้แรงงานแต่นายทุนก็ไม่ได้เป็นผู้ควบคุมระบบการผลิตเพราะพวกเขาต้องขึ้นอยู่กับระบบตลาด (โปรดดูเพิ่มใน John Plamenatz, *Karl Marx's philosophy of man* (Oxford: Clarendon, 1975), p. 140.) ส่วนข้อ 3 อาจจะทำให้เข้าใจได้ว่านายทุนมีความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์กับผู้อื่นเพราะว่านายทุนมีทรัพย์สินส่วนตัวและสังคมนิยมไม่ใช่สังคมที่แท้จริง วิธีเดียวที่จะหลุดพ้นสภาพนี้ได้คือการปฏิวัติไปสู่สังคมนิยมวิสต์

† ข้าพเจ้าจะอธิบายรายละเอียดในบทต่อไปในหัวข้อ 3.1

พวกเขาได้ถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุแต่วัตถุซึ่งมีตัวตนของพวกเขาอยู่นั้นกลับกลาย
 มามีอำนาจเหนือพวกเขาและเป็นของนายทุนซึ่งไม่ได้ทำการผลิตวัตถุ พวกเขาจึงรู้สึกแปลกแยก
 กับวัตถุที่พวกเขาผลิต การอธิบายแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุจึงต้อง
 อธิบายควบคู่กันไปกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยก เมื่อหันกลับมาพิจารณาชนชั้นนายทุนจะ
 พบว่าชนชั้นนายทุนไม่ต้องมีกิจกรรมในการผลิตที่ถูกบังคับที่ทำให้เกิดความแปลกแยก
 เหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพ* แต่ชนชั้นนายทุนสามารถที่จะผลิตอย่างอิสระตัวอย่างเช่นในการ
 ผลิตงานศิลปะนายทุนถ่ายทอดความเป็นตัวตนของตนเองลงไปในงานศิลปะโดยไม่มีเงื่อนไขใน
 การดำรงชีวิตบังคับให้ต้องผลิต ไม่จำเป็นจะต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานเพื่อแลกกับ
 ปัจจัยในการดำรงชีวิต และวัตถุหรือผลผลิตที่นายทุนผลิตขึ้นมาไม่มีอำนาจเหนือนายทุนและ
 เป็นของผู้อื่นที่มีอำนาจเหนือนายทุนเหมือนกับวัตถุหรือผลผลิตที่ผู้ใช้แรงงานผลิตซึ่งมีอำนาจ
 เหนือพวกเขาและกลายมาเป็นของนายทุนที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิต ดังนั้นหากพิจารณาเรื่องการ
 ถ่ายทอดความเป็นตัวตนของตนเองลงไปวัตถุเป็นพื้นฐานในการตัดสินจะทำให้ชนชั้นนายทุน
 มีเสรีภาพ การที่เบรนเคอร์ทไม่ได้แยกความแตกต่างระหว่างสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพ
 กับชนชั้นนายทุนต้องเผชิญทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว ดังนั้นการทำความเข้าใจทฤษฎีเรื่อง
 เสรีภาพของมาร์กซ์จึงควรทำความเข้าใจโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละชนชั้นไม่อธิบาย
 โดยใช้การอธิบายแบบเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดี การอธิบายของเบรนเคอร์ทและโคเฮนก็ได้ให้ข้อมูลที่
 สำคัญและมีประโยชน์ในการทำความเข้าใจเสรีภาพของชนชั้นนายทุนซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* นายทุนไม่แปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิตเพราะนายทุนไม่จำเป็นจะต้องทำการผลิตแต่นายทุน
 แปลกแยกในลักษณะอื่นซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

เสรีภาพของชนชั้นนายทุน

มาร์กซ์อธิบายว่าสังคมทุนนิยมทำให้มนุษย์ถูกแบ่งออกจากกันเป็นสองชนชั้น คือ ชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นชนชั้นที่ควบคุมปัจจัยในการผลิตและชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเป็นชนชั้นที่จำเป็นต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานซึ่งความจำเป็นในการขายศักยภาพในการใช้แรงงานทำให้ชนชั้นกรรมาชีพไม่มีเสรีภาพ แต่เนื่องจากมาร์กซ์ได้แสดงทฤษฎีไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพโดยไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน คำถามก็คือทำไมมาร์กซ์ถึงคิดว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพหรือเป็นไปได้อย่างไรที่ชนชั้นนายทุนซึ่งอยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่มีอำนาจควบคุมปัจจัยในการผลิตนั้นจะไม่มีเสรีภาพ เพราะถ้าหากพิจารณาลักษณะของชนชั้นนายทุนโดยทั่วไปก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชนชั้นนายทุนเป็นชนชั้นที่มีเสรีภาพ เช่น ชนชั้นนายทุนมีเสรีภาพที่จะทำการผลิต จ้างผู้ใช้งาน ใช้เงินซื้อสิ่งที่ตนปรารถนา ใช้เวลาเพื่อการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และชนชั้นนายทุนก็สามารถดำเนินชีวิตอย่างที่ตนเองเลือกได้อย่างเสรี ชนชั้นนายทุนไม่ต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเหมือนกับที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบ คำถามต่อมาก็คือการศึกษาเรื่องสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผลหรือไม่และมาร์กซ์คิดอย่างไรกับเสรีภาพของชนชั้นนายทุนในลักษณะดังกล่าว คำตอบหนึ่งที่ปรากฏในงานเขียนของมาร์กซ์ก็คือมาร์กซ์ไม่ได้คิดว่าเสรีภาพของชนชั้นนายทุนในลักษณะดังกล่าวเป็นเสรีภาพที่แท้จริงที่มนุษย์ควรมี มาร์กซ์คิดว่าเสรีภาพลักษณะที่ชนชั้นนายทุนมีเป็นแค่เพียงคตินิยมของสังคมทุนนิยมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้มนุษย์มีระบบความคิดที่สอดคล้องกับระบบการผลิตแบบทุนนิยมเท่านั้น มาร์กซ์เขียนไว้ว่า

ตราบเท่าที่พวกท่านประยุกต์มาตรฐานของความคิดทาง
ชนชั้นกลางของพวกท่านเรื่องเสรีภาพ วัฒนธรรม กฎหมาย
เป็นต้น มาวัดการล้มล้างทรัพย์สินของชนชั้นกลางที่พวกเรา
ตั้งใจก็อย่ามาได้เถียงกับเราเลย ความคิดของพวกท่านเอง
นั่นแหละเป็นผลิตผลของเงื่อนไขของการผลิตแบบชนชั้นกลาง
และทรัพย์สินของชนชั้นกลางของพวกท่าน เช่นเดียวกับระบบ
กฎหมายของพวกท่านเป็นเพียงเจตจำนงของชนชั้นของพวก
ท่านที่สร้างขึ้นเพื่อทำเป็นกฎสำหรับทุกคน เจตจำนงที่ซึ่ง

ลักษณะที่สำคัญและทิศทางของมันถูกกำหนดโดยเงื่อนไข
ทางเศรษฐกิจของการมีอยู่ของชนชั้นของพวกเขา¹

เมื่อมาร์กซ์ปฏิเสธความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางซึ่งเป็นลักษณะที่ชนชั้นนายทุนมีในสังคมทุนนิยมและคิดว่าเสรีภาพของชนชั้นกลางเป็นแค่เพียงสิ่งที่ชนชั้นกลางสร้างขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกลางเพียงชนชั้นเดียวเท่านั้น การวิพากษ์เสรีภาพของชนชั้นกลางของมาร์กซ์จึงมีนัยว่าเสรีภาพที่มาร์กซ์คิดว่าเป็นเสรีภาพที่แท้จริงที่มนุษย์ควรจะมีนั้นเป็นเสรีภาพที่ไม่ผูกติดกับผลประโยชน์ของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเท่านั้นแต่จะต้องใช้ได้กับมนุษย์ทุกคนในสังคมนั้น เรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์จึงเชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดที่สำคัญของมาร์กซ์หลายแนวคิด เช่น แนวคิดเรื่องการปฏิวัติ แนวคิดเรื่องชนชั้น แนวคิดเรื่องสังคมคอมมิวนิสต์ เป็นต้น การที่มาร์กซ์กล่าวถึงสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนจึงเป็นการท้าทายคตินิยมในสังคมนิยมรวมทั้งความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางในสมัยนั้น

เนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการพยายามอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนให้ชัดเจนขึ้นโดยจะเชื่อมโยงกับการแบ่งงานเขียนของมาร์กซ์ออกเป็นสองยุค คือ 3.1 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคแรก และ 3.2 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคหลัง

3.1 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคแรก

การอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคแรกของมาร์กซ์นั้นเป็นเรื่องที่ยากกว่าการอธิบายในลักษณะเดียวกันในงานเขียนยุคหลัง เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่ามาร์กซ์ใช้วิธีการทางปรัชญาในการอธิบายสังคมในงานเขียนยุคแรก แนวคิดที่สำคัญและโดดเด่นมากกว่าแนวคิดอื่น ๆ รวมทั้งแนวคิดเรื่องเสรีภาพในงานเขียนยุคนี้ก็คือแนวคิดเรื่องความแปลกแยกซึ่งเป็นแนวคิดที่มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลมาจากฟอยเยอร์บาค ซึ่งฟอยเยอร์บาคใช้แนวคิด

¹Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977), p. 234. จากข้อความที่ว่า “But don't wrangle with us so long as you apply, to our intended abolition of bourgeois property, the standard of your bourgeois notions of freedom, culture, law, etc. Your very ideas are but the outgrowth of the conditions of your bourgeois production and bourgeois property, just as your jurisprudence is but the will of your class made into a law for all, a will whose essential character and direction are determined by the economical conditions of existence of your class.”

เรื่องความแปลกแยกในการวิพากษ์ศาสนา ฟอยเยอร์บาคคิดว่าที่จริงแล้วคุณสมบัติต่าง ๆ ที่มนุษย์เชื่อว่าพระเจ้ามีคือคุณสมบัติของตัวมนุษย์เอง ศาสนาไม่ใช่อะไรอื่นนอกเสียจากการเข้าใจผิดของมนุษย์ ผลลัพธ์ของการเข้าใจผิดนี้ก็คือการที่มนุษย์แปลกแยกจากแก่นของตนเอง² มาร์กซ์นำแนวคิดเรื่องความแปลกแยกของ ฟอยเยอร์บาคมาพัฒนาเป็นความแปลกแยกสี่แบบซึ่งมาร์กซ์อธิบายไว้ในงานเขียนเรื่อง *Economic and Philosophical Manuscripts* ในหัวข้อแรงงานที่แปลกแยก³ (estranged labour) ดังนี้

1) ความแปลกแยกจากผลผลิตของแรงงาน มาร์กซ์อธิบายว่า

...ยิ่งผู้ใช้แรงงานผลิตมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะบริโภคน้อยลงเท่านั้น ยิ่งเขาสรางคุณค่ามากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีค่าน้อยลงเท่านั้น ยิ่งผลผลิตมีรูปแบบที่ดีมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีลักษณะลงเท่านั้น ยิ่งผลผลิตของเขามีความเจริญมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งถดถอยลงเท่านั้น ยิ่งงานของเขามีอำนาจมากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีอำนาจน้อยลงเท่านั้น ยิ่งงานต้องใช้สติปัญญามากขึ้นเท่าไร เขาก็จะยิ่งโง่งงและเป็นทาสของธรรมชาติมากขึ้นเท่านั้น⁴

ความแปลกแยกจากผลผลิตของแรงงานเกิดจากการที่ผู้ผลิตซึ่งก็คือผู้ใช้แรงงานทำการผลิตผลผลิตขึ้นมาซึ่งในกระบวนการผลิตนั้นผู้ใช้แรงงานได้ถ่ายทอดความเป็นตัวตนของตนเองไปในวัตถุแทนที่ผลผลิตที่มีความเป็นตัวตนของผู้ใช้แรงงานอยู่ในนั้นจะเป็นของผู้ผลิตซึ่งก็คือผู้ใช้

²โปรดดูเพิ่มใน Ludwig Feuerbach, *The essence of christianity*, tr. George Eliot (New York: Harper Torchbooks, 1975), pp. 1-32.

³Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), pp. 322-334.

⁴Ibid., p. 325. จากข้อความที่ว่า "...the more the worker produces, the less he has to consume; the more values he creates, the more worthless he becomes; the more his product is shaped, the more misshapen the worker; the more civilized his object, the more barbarous the worker; the more powerful the work, the more powerless the worker; the more intelligent the work, the duller the worker and the more he becomes a slave of nature."

แรงงานแต่ผลผลิตกลับกลายเป็นสิ่งที่เป็นอิสระจากตัวผู้ใช้แรงงานและมีอำนาจเหนือผู้ใช้แรงงาน ดังนั้นผู้ใช้แรงงานจึงมีความแปลกแยกจากผลผลิตของตนเอง

2) **ความแปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิต** ความแปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิตเป็นสาเหตุของความแปลกแยกจากผลผลิตของแรงงานเพราะผลผลิตของแรงงานเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรมในการผลิต ถ้าผลผลิตของแรงงานแปลกแยกจากผู้ผลิต กิจกรรมในการผลิตก็ย่อมเป็นสิ่งที่แปลกแยกจากผู้ผลิตด้วย ความแปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิตเกิดมาจากการที่ผู้ใช้แรงงานในสังคมทุนนิยมทำงานหรือมีกิจกรรมการผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการทางกายภาพเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความจำเป็นทางร่างกายบังคับให้เขาต้องทำงานโดยไม่เต็มใจ พวกเขาจำเป็นต้องทำเพราะถ้าไม่ทำพวกเขาก็จะอดตาย ดังนั้นกิจกรรมในการผลิตจึงทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่ชอบทำงานและเป็นทุกข์ แรงงานที่ผู้ใช้แรงงานใช้ในกิจกรรมในการผลิตเป็นแรงงานที่ถูกบังคับ พวกเขาจึงรู้สึกแปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิตในสังคมทุนนิยม

3) **ความแปลกแยกจากความเป็นมนุษย์** มาร์กซอธิบายว่า

ผลลัพธ์ก็คือ มนุษย์ (ผู้ใช้แรงงาน) รู้สึกตัวว่าเขากระทำอย่างเสรีแค่เพียงในหน้าที่แบบสัตว์ของเขาเท่านั้น – การกิน การดื่ม และการสืบพันธุ์ หรืออย่างดีที่สุดก็ในเรื่องการอยู่อาศัย และการตกแต่งของเขา – ในขณะที่หน้าที่แบบมนุษย์นั้น เขาไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าสัตว์เลย

มันจริงที่ว่า การกิน การดื่ม และการสืบพันธุ์ ฯลฯ เป็นหน้าที่ที่แท้จริงของมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อดึงออกมาจากกิจกรรมของมนุษย์ในด้านอื่น ๆ และมุ่งไปสู่เป้าหมายเฉพาะตัวสุดท้ายแล้ว พวกเขาเป็นสัตว์⁵

⁵ Ibid., p. 327. จากข้อความที่ว่า “The result is that man (the worker) feels that he is acting freely only in his animal functions - eating, drinking and procreating, or at most in his dwelling and adornment – while in his human functions he is nothing more than an animal. It is true that eating, drinking and procreating, etc., are also genuine human functions. However, when abstracted from other aspects of human activity and turned into final and exclusive ends, they are animal.”

ความแปลกแยกในลักษณะนี้เป็นผลลัพธ์ของความแปลกแยกจากผลผลิตของแรงงานและความแปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิต มาร์กซ์คิดว่ามนุษย์เป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ (species-being) ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลและเป็นอิสระ⁶ มนุษย์สามารถทำการผลิตอย่างเป็นสากล ไม่จำกัดอยู่กับแค่เผ่าพันธุ์ของตนเองและสามารถผลิตตามกฎแห่งความงามได้⁷ แตกต่างจากสัตว์ซึ่งทำการผลิตเพื่อสนองตอบความจำเป็นทางกายภาพเท่านั้น เมื่อกิจกรรมในการผลิตทำให้มนุษย์เป็นทุกข์และไม่สามารถแสดงถึงลักษณะแก่นของตนซึ่งมีลักษณะสากลออกมาได้อย่างเต็มที่ทำให้มนุษย์มีลักษณะไม่ต่างจากสัตว์และไม่ได้ใช้ความเป็นมนุษย์ ผลลัพธ์ก็คือมนุษย์แปลกแยกจากความ เป็นมนุษย์หรือแปลกแยกจากความเป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ของตนเอง

4) ความแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ ความแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์เป็นผลลัพธ์ของความแปลกแยกทั้งสามแบบแรก เพราะเมื่อมนุษย์แปลกแยกจากกิจกรรมในการผลิตซึ่งทำให้เกิดการแปลกแยกจากผลผลิตและนำไปสู่ความแปลกแยกจากความเป็นมนุษย์หรือเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้น มนุษย์ย่อมแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองเพราะการที่ผลผลิตที่ผู้ใช้แรงงานผลิตขึ้นมาไม่ได้เป็นของพวกเขาแต่กลายเป็นของนายทุนซึ่งไม่ได้ผลิตแต่มีอำนาจควบคุมพวกเขา ผู้ใช้แรงงานจึงรู้สึกแปลกแยกและเป็นศัตรูกับนายทุนซึ่งเป็นมนุษย์ในเผ่าพันธุ์เดียวกับพวกเขา มาร์กซ์ยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับกรณีของศาสนาที่ฆราวาสกับบาทหลวงมีความแปลกแยกจากกันและกัน⁸ นอกจากนี้ผลผลิตซึ่งเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์ไม่ใช่ผลผลิตเพื่อสังคมแต่เป็นผลผลิตเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จึงเป็นความสัมพันธ์ที่แปลกแยกจากกันและกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าความแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์เป็นความแปลกแยกเพียงแบบเดียวเท่านั้นที่นายทุนประสบ แม้ว่านายทุนจะไม่ต้องประสบกับความแปลกแยกสามแบบแรกเพราะนายทุนไม่จำเป็นต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานเพื่อการดำรงชีวิตเหมือนกับผู้ใช้แรงงาน การที่มาร์กซ์ใช้กรอบการอธิบายของฟอยเออร์บาชมาอธิบายความแปลกแยกในสังคมทุนนิยม มาร์กซ์จะต้องชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนต้องประสบกับความแปลกแยกซึ่งไม่ใช่แค่ชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นแต่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดต่างก็แปลกแยกจากแก่นของมนุษย์⁹

⁶ Ibid., p. 327.

⁷ Ibid., p. 329.

⁸ Ibid., p. 331.

⁹ Ibid., pp. 331-334.

แนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งเคยเป็นข้อถกเถียงที่ได้รับความสนใจในแวดวงนักวิชาการมาร์กซิสต์อย่างมากเพราะมีหลายประเด็นที่ยังมีความคลุมเครือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นนายทุนก็คือมาร์กซ์คิดว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้แรงงานซึ่งรวมถึงชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะแปลกแยกเช่นเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพแต่ก่อนที่มาร์กซ์จะอธิบายถึงรายละเอียดข้อความก็ได้สูญหายไป¹⁰ ดังนี้

...มาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนผู้ซึ่งแปลกแยก
จากแรงงานและผู้ใช้แรงงาน และผู้ใช้แรงงาน แรงงาน และ
วัตถุของแรงงาน
สิ่งแรกที่ต้องชี้ให้เห็นก็คือ ทุกอย่างที่ปรากฏต่อผู้ใช้แรงงาน
ว่าเป็นกิจกรรมแห่งความแปลกแยกก็ปรากฏต่อผู้ที่ไม่ได้ใช้
แรงงานว่าเป็นสถานการณ์แห่งความแปลกแยก
สองก็คือ *ทัศนคติ* ในทางปฏิบัติจริงของผู้ใช้แรงงานในกระบวนการ
การผลิตและผลผลิต (ในฐานะสภาพจิต) ได้ปรากฏต่อผู้
ที่ไม่ได้ใช้แรงงานผู้ซึ่งเผชิญหน้ากับเขาในฐานะ*ทัศนคติ* ใน
ทางทฤษฎี
สามก็คือ ผู้ที่ไม่ได้ใช้แรงงานทำทุกอย่างที่ต่อต้านผู้ใช้แรงงาน
เหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานทำต่อต้านตนเอง แต่ผู้ที่ไม่ได้ใช้
แรงงานไม่ได้ทำต่อต้านตนเองในสิ่งที่ทำต่อต้านผู้ใช้แรงงาน
มาดูความสัมพันธ์ทั้งสามแบบอย่างไกล่กว่านี้กัน¹¹

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., p. 334. จากข้อความที่ว่า “...Let us now consider the relation between this man, who is *alien* to labour and to the worker, and the worker, labour, and the object of labour. The first thing to point out is that everything which appears for the worker as an *activity of alienation, of estrangement*, appears for the non-worker as a *situation of alienation, of estrangement*. Secondly, the *real, practical attitude* of the worker in production and to the product (as a state of mind) appears for the non-worker who confronts him as a *theoretical attitude*. Thirdly, the non-worker does everything against the worker which the worker does against himself, but he does not do against himself what he does against the worker. Let us take a closer look at these three relationships.”

จากข้อความที่มาร์กซ์เขียนทิ้งไว้ โคเฮนได้พยายามอธิบายถึงสภาวะแปลกแยกในแง่มุมมองที่ซับซ้อนขึ้น นายทุนต้องประสบ¹² โดยใช้ข้อความที่มาร์กซ์เขียนไว้ในงานเขียนเรื่อง *The Holy Family* ประกอบกับงานเขียนเรื่อง *The German Ideology* และงานเขียนเรื่อง *Economic and Philosophical Manuscripts* โคเฮนคิดว่าไม่ใช่เพียงแค่ผู้ใช้แรงงานเท่านั้นที่ต้องประสบกับสภาวะแปลกแยกเหมือนกับที่ ดี ซี ฮอดจส์ (D. C. Hodges) และนักวิชาการท่านอื่น ๆ เสนอ แต่นายทุนก็ประสบกับสภาวะแปลกแยกเช่นกัน โคเฮนอ้างถึงข้อความในงานเขียนเรื่อง *The Holy Family* ซึ่งเป็นงานเขียนที่มาร์กซ์เขียนไว้อย่างชัดเจนอีกที่หนึ่งนอกเหนือจากในงานเขียนเรื่อง *Economic and Philosophical Manuscripts* ว่านายทุนก็ประสบกับสภาวะแปลกแยกเช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงานแต่นายทุนแตกต่างจากผู้ใช้แรงงานตรงที่ว่านายทุนรู้สึกแปลกแยกที่บ้านและพอใจกับมันในขณะที่ผู้ใช้แรงงานรู้สึกตรงกันข้าม¹³ โคเฮนเริ่มการอธิบายโดยใช้แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ที่มาร์กซ์อธิบายไว้ในงานเขียนเรื่อง *The German Ideology** ว่าลักษณะแก่นของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์คือความสามารถในการผลิต มนุษย์เป็นผู้ผลิตที่ทำให้ตนเองแตกต่างจากสัตว์ มนุษย์จะแปลกจากแก่นของตนเองถ้าการดำรงอยู่ของเขา

¹²G. A. Cohen, "Bourgeois and proletarians," *Journal of History of Ideas* 29, 2 (Apr.-Jun., 1968): 211-230.

¹³Ibid: 211.

* ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามาร์กซ์ได้ประกาศไว้อย่างชัดเจนในงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* ซึ่งเป็นงานเขียนในยุคหลังว่าแก่นของมนุษย์นั้นเป็นผลรวมของความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของปัจเจกแต่ละคน (โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), p. 423) ดังนั้นตั้งแต่งานเขียนชิ้นนี้เป็นต้นไปจึงไม่สามารถใช้แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ได้อีกแต่ต้องทำความเข้าใจในลักษณะของศักยภาพแทน การที่โคเฮนใช้แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์มาอธิบายนั้นจึงจะสอดคล้องกับงานเขียนของมาร์กซ์เฉพาะในกรณีนี้ที่โคเฮนอ้างมาจากงานเขียนในยุคแรกซึ่งมาร์กซ์ยังคงใช้แนวคิดเหล่านี้อยู่นั่น แต่ถ้าหากว่าโคเฮนอ้างมาจากงานเขียนที่มาร์กซ์เขียนขึ้นหลังจากงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* จึงถือว่าเป็นการตีความของโคเฮนเองซึ่งนับว่าไม่สอดคล้องกับงานเขียนชิ้นนี้ ประเด็นนี้จึงอาจทำให้โคเฮนต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวแต่อย่างไรก็ดี มีความเป็นไปได้ที่โคเฮนจะตีความว่ามาร์กซ์ยังคงใช้แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ในงานเขียนเรื่อง *The German Ideology* เพราะงานเขียนเรื่อง *The German Ideology* เป็นงานเขียนที่มาร์กซ์เขียนขึ้นต่อจากงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* และเป็นงานเขียนเล่มต้น ๆ ของงานเขียนยุคหลัง จึงอาจจะเป็นไปได้ว่ามาร์กซ์ยังคงใช้แนวคิดดังกล่าวอยู่บ้างในช่วงของการปรับเปลี่ยนวิธีการอธิบายสังคมแต่อาจจะใช้ในความหมายหรือในกรอบที่แตกต่างจากในงานเขียนยุคแรก

ไม่เข้ากับแก่นของเขา การไม่แปลกแยกจากตัวเองคือการที่มนุษย์มีกิจกรรมในการผลิตแบบที่เป็นจุดหมายในตัวเอง การใช้พลังในการฝึกฝนมัน และการยินดีในการปรากฏของมัน¹⁴

เมื่อมาพิจารณาชนชั้นนายทุนจะพบว่านายทุนทั้งหลายในสังคมทุนนิยมไม่มีบทบาทในฐานะผู้ผลิตซึ่งเป็นลักษณะแก่นของมนุษย์ นายทุนเป็นแค่เพียงเจ้าของตรงกันข้ามกับผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นผู้ผลิตแต่เนื่องจากการผลิตของผู้ใช้แรงงานเป็นการผลิตเพื่อการมีชีวิตรอดจึงไม่ใช่การผลิตที่ตรงกับแก่นของมนุษย์เช่นกัน ประเด็นสำคัญอยู่ที่แม้ว่าผู้ใช้แรงงานจะทำการผลิตหรือเป็นผู้ผลิตเพื่อการมีชีวิตรอดแต่ผู้ใช้แรงงานก็ยังเข้าใกล้แก่นของมนุษย์มากกว่านายทุนซึ่งไม่เคยมีกิจกรรมในการผลิต โคเฮนให้เหตุผลว่ามันเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้ผลิตที่ไม่แปลกแยกแต่มันเป็นไปได้เลยที่จะเป็นเจ้าของที่ไม่แปลกแยก โคเฮนหมายความว่าผู้ใช้แรงงานยังมีความหวังที่จะหลุดออกจากสภาวะแปลกแยกได้ ในขณะที่นายทุนไม่สามารถแม้แต่จะหวังให้ตนเองหลุดพ้นสภาวะแปลกแยกเพราะการเป็นเจ้าของที่ไม่แปลกแยกเป็นสิ่งที่ขัดแย้งในตัวเอง¹⁵ โคเฮนคิดว่านี่เป็นคำตอบหนึ่งของคำถามที่ว่าทำไมนายทุนจึงพอใจสภาวะความแปลกแยก ส่วนอีกคำตอบหนึ่งที่เป็นไปได้ก็คือนายทุนไม่รู้ว่าเงื่อนไขและสภาวะของชีวิตของเขาเป็นปฏิปักษ์กับการบรรลุถึงแก่นของมนุษย์ หากนายทุนรู้นายทุนก็จะปรารถนาจะหลุดพ้นสภาวะแปลกแยกเหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานปรารถนา

โคเฮนอธิบายโดยยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับร่างกายมนุษย์ว่าการไม่แปลกแยกคือการมีร่างกายที่งดงาม ส่วนการเผชิญกับสภาวะแปลกแยกคือการมีร่างกายที่เต็มไปด้วยรอยพukup และเสียโฉม เมื่อนายทุนส่องกระจกนายทุนจะมองเห็นแต่เพียงร่างกายที่มีการตกแต่งด้วยเสื้อผ้าอย่างสวยงามแต่เขามองไม่เห็นร่างกายของเขา ตรงกันข้ามกับผู้ใช้แรงงานที่มองเห็นว่าร่างกายของตนเองนั้นเต็มไปด้วยรอยพukup และเสียโฉมเพียงใด ผู้ใช้แรงงานจึงปรารถนาที่จะมีร่างกายที่งดงามในขณะที่นายทุนไม่สามารถที่จะปรารถนาได้¹⁶ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่านายทุนไม่เคยมีกิจกรรมการผลิตแม้แต่ในแบบที่ถูกบังคับเหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานต้องเผชิญ นายทุนจึงไม่เข้าใจว่ากำลังเผชิญกับสภาวะแปลกแยกตรงกันข้ามกับผู้ใช้แรงงานที่ต้องเผชิญกับการใช้แรงงานที่แปลกแยกทุกวันผู้ใช้แรงงานจึงต้องการจะหนีออกไปจากโลกที่มีความแปลกแยก นอกจากนี้โคเฮนคิดว่าสิ่งที่ผู้ใช้แรงงานจะกลายเป็นซึ่งก็คือเครื่องจักรนั้นยังใกล้เคียงกับความ

¹⁴ G. A. Cohen, "Bourgeois and proletarians," *Journal of History of Ideas*: 213.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid: 214.

เป็นมนุษย์มากกว่าสิ่งที่นายทุนจะกลายเป็นเพราะนายทุนจะกลายเป็นผู้ถือครองทรัพย์สินสมบัติที่ตนเองไม่มีซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดและขาดความเป็นมนุษย์¹⁷

การศึกษาเรื่องความแปลกแยกส่วนมากยังคงติดอยู่กับแง่มุมของชนชั้นกรรมาชีพ แต่จุดประสงค์ของบทความเรื่อง “Bourgeois and proletarians” ของโคเฮนเป็นการทำให้สถานะแปลกแยกของชนชั้นนายทุนมีความชัดเจนมากขึ้นและสอดคล้องกับการที่มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดทางปรัชญามาจากฟอยเยอร์บาคเพราะการที่มาร์กซ์ใช้กรอบการอธิบายของฟอยเยอร์บาคมาอธิบายความแปลกแยกในสังคมทุนนิยมมาร์กซ์จำเป็นจะต้องชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนในสังคมต่างก็ประสบกับความแปลกแยกไม่เว้นแม้แต่ชนชั้นนายทุน

แม้ว่าโคเฮนจะไม่ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพและเชื่อมโยงสถานะแปลกแยกกับสถานะไร้เสรีภาพไว้ในบทความชิ้นนี้แต่การอธิบายของโคเฮนก็เปรียบเสมือนบทนำที่ดีในการนำไปสู่การทำความเข้าใจสถานะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุน กล่าวคือ เมื่อมาร์กซ์กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความแปลกแยกอย่างชัดเจนในงานเขียนยุคนี้ มาร์กซ์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่แตะต้องหรืออ้างอิงกับแนวคิดเรื่องธรรมชาติหรือลักษณะแก่นที่ตายตัวของมนุษย์เพราะการกล่าวว่ามนุษย์ประสบกับสถานะแปลกแยกเป็นการมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่ามนุษย์มีธรรมชาติหรือลักษณะแก่นบางอย่างที่ค่อนข้างตายตัวที่ซึ่งถูกทำให้แปลกแยกออกจากตัวมนุษย์โดยสถานะหรือเงื่อนไขบางอย่าง ดังนั้นมาร์กซ์จึงต้องยอมรับว่ามนุษย์มีลักษณะแก่นในงานเขียนยุคนี้ซึ่งมาร์กซ์ได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ไว้หลายแห่งด้วยกัน เช่น

(3) ดังนั้นแรงงานที่แปลกแยกจึงทำให้การเป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ของมนุษย์-ทั้งธรรมชาติและพลังแห่งเผ่าพันธุ์ทางปัญญาของเขา-แปลกแยกจากเขาและวิถีของการดำรงอยู่อย่างปัจเจกของเขา มันทำให้มนุษย์แปลกแยกจากร่างกายของเขา จากธรรมชาติที่ดำรงอยู่นอกตัวเขา จากแก่นทางจิตวิญญาณ [Wesen] แก่นของมนุษย์ของเขา¹⁸

¹⁷ Ibid: 215.

¹⁸ Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton, p. 329. จากข้อความที่ว่า “(3) Estranged labour therefore turns *man's species-being*—both nature and his intellectual species-powers—into a being *alien* to him and a *means* of his *individual existence*. It estranges man from his own body, from nature as it exists outside him, from his spiritual essence [Wesen], his *human essence*.”

และ “กล่าวโดยทั่วไป คำกล่าวที่ว่ามนุษย์แปลกแยกจากการเป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ของเขา หมายถึงการที่มนุษย์แต่ละคนแปลกแยกจากผู้อื่น และมนุษย์ทุกคนต่างก็แปลกแยกจากแก่นของมนุษย์ของเขา”¹⁹

มาร์กซ์คิดว่าลักษณะแก่นของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์นั้นคือการที่มนุษย์เป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ซึ่งสามารถทำการผลิตอย่างเป็นสากลและอิสระโดยไม่จำกัดอยู่กับแค่เผ่าพันธุ์ของตนเอง แตกต่างจากสัตว์ซึ่งทำการผลิตเพื่อสนองตอบความจำเป็นทางกายภาพเท่านั้น มาร์กซ์อธิบายว่า

การสร้างโลกที่เป็นภววิสัยเชิงปฏิบัติหรือการสร้างธรรมชาติที่ไม่มีรูปร่างให้เป็นรูปร่างเป็นข้อพิสูจน์ว่ามนุษย์เป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ที่มีสำนึก เช่น สัตว์ที่ปฏิบัติกับเผ่าพันธุ์ว่าเป็นสัตว์ที่แก่นของตัวเองหรือตนเองในฐานะสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ มันจริงที่ว่าสัตว์ก็ผลิตเช่นกัน พวกมันสร้างรังและที่อยู่อาศัย เช่น พวกผึ้ง ตัวบีเวอร์ มด เป็นต้น แต่พวกมันผลิตเพื่อความจำเป็นในปัจจุบันหรือเพื่อลูก ๆ ของมันเท่านั้น พวกมันผลิตด้านเดียว ในขณะที่มนุษย์ผลิตอย่างสากล พวกมันผลิตเมื่อความจำเป็นทางกายภาพในปัจจุบันบังคับให้พวกมันทำเช่นนั้น ในขณะที่มนุษย์ผลิตแม้ว่าเขาเป็นอิสระจากความจำเป็นทางกายภาพและผลิตอย่างแท้จริงเมื่อเป็นอิสระจากความจำเป็นเหล่านี้เท่านั้น พวกมันผลิตเพื่อตัวของพวกมันเองเท่านั้น ในขณะที่มนุษย์ผลิตธรรมชาติทั้งหมด ผลผลิตของพวกมันเป็นขึ้นอยู่กับการร่างกายของพวกมันในปัจจุบันเท่านั้น ในขณะที่มนุษย์เผชิญกับผลผลิตของเขาอย่างอิสระ สัตว์ทั้งหลายผลิตตามมาตรฐานและความจำเป็นของเผ่าพันธุ์ของพวกมันเท่านั้น ในขณะที่มนุษย์สามารถผลิตตามมาตรฐานของทุกเผ่าพันธุ์และประยุกต์กับแต่ละวัตถุที่เป็นมาตรฐานทางธรรมชาติของมัน ดังนั้นมนุษย์จึงผลิตตามกฎแห่งความงามด้วย ดังนั้นมันจึงอยู่ในสร้างภววิสัยให้เป็นรูปร่างที่มนุษย์พิสูจน์ว่าตนเองเป็นสัตว์แห่งเผ่าพันธุ์ การผลิตเช่นนี้เป็นชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์ของเขา ธรรมชาติปรากฏเป็นงานของเขาและความ

¹⁹ Ibid., p. 330. จากข้อความที่ว่า “In general, the proposition that man is estranged from his species-being means that each man is estranged from the others and that all are estranged from man's essence.”

เป็นจริงของเขาโดยผ่านมัน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของแรงงานจึงเป็นการ
 ถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุประสงค์ชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์
 ของมนุษย์เพราะมนุษย์ผลิตตนเองไม่ใช่แค่เพียงทางปัญญา
 เท่านั้นแต่รวมถึงทางกิจกรรมและทางความจริงในสำนึกของ
 เขาและดังนั้นเขาจึงสามารถได้ร่ตรงตนเองในโลกที่เขาสร้าง
 ขึ้นด้วยตัวเขาเองได้²⁰

ในงานเขียนยุคแรกมาร์กซ์คิดว่าลักษณะแก่นของมนุษย์คือผู้ผลิตซึ่งการผลิตของมนุษย์จะต้อง
 เป็นการผลิตที่เป็นอิสระและสากล แตกต่างจากสัตว์ที่ผลิตเพื่อความจำเป็นทางร่างกายเท่านั้น
 มนุษย์สามารถผลิตได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ซึ่งการผลิตจะทำให้มนุษย์สามารถพิจารณา
 ตนเองและพัฒนาตนเองมากขึ้นด้วย

นอกจากมาร์กซ์จะคิดว่ามนุษย์สามารถทำการผลิตได้อย่างสากลและอิสระแล้วมาร์กซ์
 ยังคิดว่ามนุษย์จะต้องพัฒนาตนเองในกระบวนการผลิตด้วย มาร์กซ์เขียนไว้ว่า

ความสามารถของความเพ็ดเพลินเป็นเงื่อนไขของความ
 เพ็ดเพลินและดังนั้นเป็นวิถีทางเริ่มแรก และความสามารถ

²⁰ Ibid., pp. 328-329. จากข้อความที่ว่า “The practical creation of an *objective world*, the *fashioning* of inorganic nature, is proof that man is a conscious species-being, i.e. a being which treats the species as its own essential being or itself as a species-being. It is true that animals also produce. They build nests and dwellings, like the bee, the beaver, the ant, etc. But they produce only their own immediate needs or those of their young; they produce one-sidedly, while man produces universally; they produce only when immediate physical need compels them to do so, while man produces even when he is free from physical need and truly produces only in freedom from such need; they produce only themselves, while man reproduces the whole of nature; their products belong immediately to their physical bodies, while man freely confronts his own product. Animals produce only according to the standards and needs of the species to which they belong, while man is capable of producing according to the standards of every species and of applying to each object its inherent standard; hence man also produces in accordance with the laws of beauty. It is therefore in his fashioning of the objective that man really proves himself to be a *species-being*. Such production is his active species-life. Through it nature appears as *his work* and his reality. The object of labour is therefore the *objectification of the species-life of man*: for man reproduces himself not only intellectually, in his consciousness, but actively and actually, and he can therefore contemplate himself in a world he himself has created.”

นี่เป็นการพัฒนาความสามารถพิเศษของปัจเจกและดังนั้น
 เป็นของพลังการผลิต การประหยัดเวลาในการใช้แรงงาน
 หมายถึงการเพิ่มจำนวนเวลาว่าง เช่น เวลาสำหรับทำการ
 พัฒนาปัจเจกให้สมบูรณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อในฐานะพลังการ
 ผลิตที่มหาศาลในพลังการผลิตของแรงงาน จากจุดยืนของ
 กระบวนการผลิตในปัจจุบันมันอาจจะถูกพิจารณาว่าเป็น
 การผลิตทุนที่ถูกกำหนด ทุนที่ถูกกำหนดนี้ก็คือตัวมนุษย์เอง²¹

มาร์กซ์คิดว่าเมื่อพลังการผลิตพัฒนามากขึ้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาความสามารถพิเศษของ
 ตนเองมากขึ้นด้วย เนื่องจากมนุษย์จะมีเวลาว่างมากขึ้นเพราะเวลาในการผลิตเพื่อความจำเป็น
 ทางกายภาพ มนุษย์จึงสามารถที่จะใช้เวลาว่างเหล่านั้นในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้
 อย่างเสรีซึ่งมาร์กซ์คิดว่าการพัฒนาและการผลิตที่มนุษย์ทำในช่วงเวลาว่างเหล่านี้เป็นการผลิตที่
 แท้จริงของมนุษย์และทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ดังนั้นมนุษย์จึงควรมีกิจกรรมในการผลิตที่
 เป็นการพัฒนาตนเองอย่างเป็นอิสระจากความจำเป็นทางกายภาพ

เมื่อพิจารณามนุษย์ในสังคมทุนนิยมจะพบว่าชนชั้นที่ไม่มีเสรีภาพอย่างชัดเจนคือชนชั้น
 กรรมกรเพราะความจำเป็นในการขายศักยภาพในการใช้แรงงานของชนชั้นกรรมกรทำให้
 พวกเขาไม่มีกิจกรรมในการผลิตอย่างไม่เป็นอิสระเพราะพวกเขาถูกบังคับด้วยความจำเป็นต่าง ๆ
 ทางกายภาพบังคับให้ต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงาน นอกจากนี้พวกเขาก็ไม่มีเวลาว่างเหลือ
 จากการทำงานเพื่อที่จะพัฒนาตนเองอย่างเสรีอีกด้วย มาร์กซ์เขียนไว้ว่า “ดังนั้นความสัมพันธ์
 ของสังคมทุนนิยมเป็นอุปสรรคสำหรับการพัฒนาของพลังการผลิตของแรงงาน”²² เมื่อพลังการ
 ผลิตไม่พัฒนาชนชั้นกรรมกรจึงไม่สามารถที่จะมีเวลาว่างเหลือจากการทำงานเพื่อที่จะพัฒนา
 ตนเองอย่างเสรีในสังคมทุนนิยม

²¹Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan, pp. 383-384. จากข้อความที่ว่า “The capacity for enjoyment is a condition of enjoyment and therefore its primary means; and this capacity is the development of an individual's talents, and thus of the productive force. To economize on labour time means to increase the amount of free time, i.e. time for the complete development of the individual, which again reacts as the greatest productive force on the productive force of labour. From the standpoint of the immediate production process it may be considered as production of fixed capital; this fixed capital being man himself.”

²²Ibid., p. 386. จากข้อความที่ว่า “Thus capitalist relationships become a barrier for the development of the productive force of labour”

สำหรับมาร์กซ์แล้วชนชั้นนายทุนก็ไม่มีเสรีภาพเหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพ เนื่องจากสังคมนิยมทำให้มนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นสองชนชั้นที่แตกต่างกัน ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพถูกบังคับให้ทำการผลิตในขณะที่ทำให้ชนชั้นนายทุนไม่ต้องทำการผลิต เมื่อชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตจึงเป็นไปได้เลยที่นายทุนจะมีเสรีภาพและสามารถพัฒนาตนเองผ่านการผลิตได้ เพราะเมื่อชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตการกระทำของชนชั้นนายทุนจึงไม่ได้มาจากลักษณะแก่นของมนุษย์ซึ่งก็คือการเป็นผู้ผลิตที่สามารถผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระแต่มาจากสาเหตุหรือเงื่อนไขภายนอกซึ่งก็คือกระบวนการและเงื่อนไขของสังคมนิยมที่แบ่งมนุษย์ออกเป็นสองชนชั้นและควบคุมให้มนุษย์ทั้งสองชนชั้นทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผลลัพธ์ก็คือทั้งสองชนชั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริงเพราะทั้งสองชนชั้นต่างก็ต้องตกเป็นทาสของกระบวนการของสังคมนิยม เมื่อกระบวนการในสังคมนิยมทำให้ชนชั้นนายทุนไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองในรูปแบบของการเป็นผู้ผลิตที่สามารถผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระได้อีกทั้งยังทำให้ชนชั้นนายทุนห่างเหินจากการมีกิจกรรมในการพัฒนาตนเองอย่างเสรี ชนชั้นนายทุนจึงมีลักษณะไม่แตกต่างจากสัตว์เพราะชนชั้นนายทุนไม่สามารถมีบทบาทเป็นผู้ผลิตที่ผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระ และการกระทำของนายทุนไม่ได้มาจากแก่นของมนุษย์ ผลลัพธ์ก็คือชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพ มาร์กซ์คิดว่าสัตว์ไม่มีเสรีภาพ ถ้าหากชนชั้นนายทุนไม่แตกต่างจากสัตว์ชนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

และแม้ว่านายทุนจะทำการผลิต เช่น ผลิตงานศิลปะหรือมีกิจกรรมในการคิดซึ่งนับว่าเป็นการผลิตโดยใช้สมองในรูปแบบหนึ่งแต่นายทุนก็ไม่สามารถหลุดพ้นจากสภาวะไร้เสรีภาพได้ เพราะแม้ว่านายทุนจะมีกิจกรรมในการคิดซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และนายทุนก็มีเวลาว่างเฟื่องพอที่จะทำกิจกรรมในการพัฒนาตนเองได้เพราะนายทุนไม่จำเป็นต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานเหมือนกับผู้ใช้แรงงานแต่การคิดของนายทุนก็อยู่ภายใต้การควบคุมของคตินิยมของสังคมนิยม นายทุนตกอยู่ในวงจรของระบบตลาดในสังคมนิยมและต้องทำกิจกรรมเพื่อรักษาระบบนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป การคิดของนายทุนเป็นการคิดที่อยู่ภายใต้การควบคุม ไม่ได้เป็นอิสระจากการถูกควบคุมและทำให้นายทุนมีเสรีภาพแต่อย่างใด การที่นายทุนสามารถมีกิจกรรมในการคิดได้นั้นไม่ได้ทำให้นายทุนแตกต่างจากผู้ใช้งาน การที่มนุษย์มีกิจกรรมในการคิดได้นั้นไม่ได้หมายความว่ามนุษย์มีเสรีภาพแล้ว มนุษย์ไม่สามารถที่จะมีเสรีภาพได้ตราบดีที่เขายังตกอยู่ภายใต้การควบคุม เมื่อการกระทำต่าง ๆ ของนายทุนไม่ได้มาจากศักยภาพของตนเองแต่มาจากคตินิยมของสังคมนิยมที่ทำให้นายทุนรู้สึกว่าคุณสมบัติเสรีภาพและการกระทำของนายทุนเป็นการถูกกำหนดโดยคตินิยมของสังคมนิยม นายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

อาจกล่าวได้ว่าในงานเขียนยุคแรกนั้นสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเกิดจากการที่ชนชั้นนายทุนประสบกับสภาวะแปลกแยกจากแก่นของตนเอง การกระทำของชนชั้นนายทุนมาจากเงื่อนไขภายนอกตนเองซึ่งทำให้ชนชั้นนายทุนไม่สามารถมีบทบาทเป็นสัตว์ผู้ผลิตซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีเสรีภาพตามทฤษฎีของมาร์กซ์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การสรุปว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนประสบกับสภาวะแปลกแยกดังกล่าวนั้นไม่ได้มีนัยว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันเหมือนกับการตีความความหมายของเสรีภาพของมาร์กซ์ของเบรนเคอร์ทที่ทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน กล่าวคือ เบรนเคอร์ทตีความว่าความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์คือการกำหนดตนเองลักษณะหนึ่งซึ่งหมายความว่า "...การดำรงชีวิตแบบที่ตนเองเป็นผู้กำหนดโดยธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมของความปรารถนา ความสามารถและความสามารถพิเศษ ที่ซึ่งเป็นที่สร้างการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนโดยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบชุมชนอย่างแท้จริง..."* การที่เบรนเคอร์ทนำแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนมาใช้เป็นแนวคิดสำคัญในการอธิบายความหมายของเสรีภาพของมาร์กซ์เป็นการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องความแปลกแยกไปในเวลาเดียวกันซึ่งแม้ว่าเบรนเคอร์ทจะไม่ได้ใช้คำศัพท์คำว่าความแปลกแยกตรง ๆ ในคำจำกัดความดังกล่าวแต่เบรนเคอร์ทก็มีสมมติฐานและใช้การอ้างเหตุผลในการตีความความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ในลักษณะที่มีนัยถึงแนวคิดเรื่องความแปลกแยก กล่าวคือ ความหมายของแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนที่มาร์กซ์ใช้คือการที่มนุษย์จะต้องสามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ ความหมายนี้สามารถตีความได้ว่าการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนด้วยตนเองของมนุษย์นั้นสามารถเป็นไปได้สองแบบคือแบบที่เป็นอิสระและแบบที่ไม่เป็นอิสระหรือแบบที่ถูกบังคับ มนุษย์จะมีเสรีภาพก็ต่อเมื่อมนุษย์สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ไม่สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตนด้วยตนเองอย่างอิสระหรือถูกบังคับให้มีกิจกรรมในการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุของตน มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพและเผชิญกับสภาวะแปลกแยก เนื่องจากเวลาที่มาร์กซ์อธิบายถึงการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุมาร์กซ์มักจะเน้นไปที่ผู้ใช้แรงงานว่าผู้ใช้แรงงานมีกิจกรรมในการผลิตที่แปลกแยก เวลาที่ชนชั้นกรรมาชีพทำการผลิตพวกเขาได้ถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปวัตถุแต่วัตถุซึ่งมีตัวตนของพวกเขาอยู่นั้นกลับกลายมามีอำนาจเหนือพวกเขาและเป็นของนายทุนซึ่งไม่ได้ทำการผลิตวัตถุ

* กล่าวถึงแล้วในบทที่สอง

พวกเขาจึงรู้สึกแปลกแยกกับวัตถุที่พวกเขาผลิต²³ ดังนั้นเมื่อเบรนเคอร์ทตีความว่ามนุษย์จะไม่สามารถมีเสรีภาพได้ถ้าหากว่ามนุษย์ไม่สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในวัตถุของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ เบรนเคอร์ทจึงใช้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกในการตีความเสรีภาพของมาร์กซ์ด้วย อาจกล่าวได้ว่าสำหรับเบรนเคอร์ทแล้วมาร์กซ์คิดว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพถ้าหากมนุษย์ไม่ต้องประสบกับสภาวะแปลกแยก การตีความของเบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันซึ่งในความเป็นจริงแล้วแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นสองแนวคิดที่แตกต่างกันและเชื่อมโยงกันได้แค่ในบางลักษณะเท่านั้น การตีความของเบรนเคอร์ทจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาเรื่องความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกในงานเขียนยุคแรกและบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพในงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ ซึ่งข้าพเจ้าจะกล่าวถึงในบทต่อไปโดยจะเชื่อมโยงกับการแบ่งงานเขียนของมาร์กซ์ออกเป็นสองยุค

สภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นนายทุนประสบอันมีสาเหตุมาจากความแปลกแยกนี้มีทั้งแง่มุมที่เหมือนและแตกต่างจากสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบ แง่มุมที่เหมือนกันก็คือการกระทำของทั้งสองชนชั้นต่างก็ไม่ได้ตรงกับแก่นของมนุษย์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ สภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญมีสาเหตุมาจากการใช้แรงงานที่ถูกบังคับในกระบวนการผลิตซึ่งทำให้พวกเขาไม่สามารถทำการผลิตอย่างเสรีซึ่งเป็นลักษณะแก่นของมนุษย์ได้อย่างเสรี การใช้แรงงานของชนชั้นกรรมาชีพนับว่าเป็นการถูกขูดขวงไม่ให้ใช้แรงงานในแบบที่ตรงกับลักษณะแก่นของตนเอง ส่วนสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นนายทุนต้องเผชิญไม่ได้มีสาเหตุมาจากการใช้แรงงานที่ถูกบังคับเหมือนกับผู้ใช้แรงงานเพราะนายทุนไม่จำเป็นต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานแต่มีสาเหตุมาจากการที่นายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตซึ่งเป็นการพัฒนาตนเอง การกระทำของนายทุนจึงไม่ได้มาจากแก่นของตนเองแต่จากคตินิยมในสังคมทุนนิยม การที่นายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตลักษณะที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของสิ่งใดทำให้นายทุนไม่มีเสรีภาพ ส่วนแง่มุมที่ต่างกันก็คือผู้ใช้แรงงานประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพแบบรู้ตัว ในขณะที่นายทุนไม่รู้และคิดว่าตนเองมีเสรีภาพ ผลลัพธ์ก็คือผู้ใช้แรงงานอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่านายทุน นายทุนไม่สามารถที่จะรู้ถึงสภาพที่แท้จริงของตนเองว่าที่จริงแล้วตนเองไม่มีเสรีภาพตรงกันข้ามกับชนชั้นกรรมาชีพ แม้ว่าชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานแต่พวกเขาก็มีสิ่งหนึ่งที่ชนชั้นนายทุนไม่มีนั่นก็คือความรู้ที่จะนำพวกเขาไปสู่เสรีภาพหรืออาจกล่าวได้ว่าชนชั้นกรรมาชีพสามารถที่จะรู้ถึงความเป็นจริงของพวกเขาและสิ่งทีพวกเขาควรจะทำเพราะพวกเขาได้เผชิญกับความทุกข์ในกิจกรรมในการผลิตในขณะที่ชนชั้นนายทุนไม่สามารถที่จะรู้ถึง

²³Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton, pp. 324-330.

ข้อเท็จจริงนี้เพราะชนชั้นนายทุนถูกทุนหรือเงินครอบงำทำให้พวกเขาไม่ต้องเผชิญกับความทุกข์ชนชั้นกรรมาชีพมีโอกาสได้สัมผัสกับแก่นของมนุษย์มากกว่าชนชั้นนายทุน ความทุกข์ทำให้บทบาทของการเป็นผู้นำการปฏิบัติของชนชั้นกรรมาชีพชัดเจนขึ้นเพราะชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญกับความทุกข์ พวกเขาจึงรู้สึกและเข้าใจเหตุผลของการปฏิบัติได้ดีกว่าชนชั้นนายทุน มาร์กซ์จึงมอบบทบาทผู้นำการปฏิบัติให้กับชนชั้นกรรมาชีพ

แม้ว่ามาร์กซ์จะกล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง *The Communist Manifesto* ว่านายทุนบางส่วนก็อาจจะเข้าร่วมการปฏิบัติกับชนชั้นกรรมาชีพได้²⁴ ซึ่งอาจจะทำให้การเสนอมุมมองเช่นนี้หมดความน่าเชื่อถือ เพราะแม้ว่านายทุนซึ่งไม่จำเป็นต้องเผชิญกับความทุกข์ก็สามารถลุกขึ้นมาปฏิบัติกับชนชั้นกรรมาชีพได้เช่นกัน แต่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้แนวคิดเรื่องชนชั้นเป็นกรอบในการอธิบายสังคมทุนนิยมคือจะพิจารณามนุษย์ในระดับชนชั้นไม่ใช่ระดับบุคคล ดังนั้นปัญหานี้จึงไม่เกิดขึ้น

3.2 สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในงานเขียนยุคหลัง

เมื่อมาร์กซ์ประกาศอย่างชัดเจนในงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* ว่าเขาจะเปลี่ยนวิธีการในการอธิบายสังคมจากปรัชญาไปสู่สังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเขาต้องการละทิ้งแนวคิดของฟอยเยอร์บาคจนทำให้เกิดการแบ่งงานเขียนของมาร์กซ์ออกเป็นสองยุค งานเขียนที่มาร์กซ์เขียนขึ้นหลังจากงานเขียนขึ้นดังกล่าวจึงไม่มีแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ปรากฏอยู่ มาร์กซ์ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนว่า "...แต่แก่นของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งนามธรรมที่อยู่ในปัจเจกแต่ละคน ในความเป็นจริงของมัน มันเป็นผลรวมของความสัมพันธ์ทางสังคม"²⁵ แนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์จึงไม่มีบทบาทสำคัญอีกต่อไปในขณะที่แนวคิดเรื่องเสรีภาพมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในงานเขียนยุคหลัง

คำถามที่สำคัญก็คืออะไรทำให้ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพในงานเขียนยุคหลังหรือชนชั้นนายทุนเป็นทาสของอะไร คำตอบที่ปรากฏอย่างชัดเจนในงานเขียนของมาร์กซ์ก็คือ "ทุน"

²⁴Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan, p. 229.

²⁵Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton, p. 423. จากข้อความที่ว่า "...But the human essence is no abstraction inherent in each single individual. In its reality it is the ensemble of the social relations."

หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้วการสรุปว่าชนชั้นนายทุนเป็นทาสของทุนคงเป็นข้อสรุปที่ไม่สมเหตุสมผลเท่าใดนักเพราะว่าชนชั้นนายทุนเป็นเจ้าของทุน ชนชั้นนายทุนจึงมีสิทธิที่จะควบคุมทุนหรือใช้ทุนได้อย่างอิสระ ทุนไม่มีอำนาจที่จะทำให้ชนชั้นนายทุนสูญเสียสภาพได้ แต่สำหรับมาร์กซ์แล้วทุนเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและตัวนายทุนเองก็มีนัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับทุน มาร์กซ์ได้อธิบายเกี่ยวกับทุนไว้หลายแห่งแต่เน้นมากในงานเขียนยุคหลัง โดยเฉพาะในงานเขียนเรื่อง *Capital* แต่นัยของความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับชนชั้นนายทุนนั้นจะชัดเจนในงานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* ซึ่งตอนแรกมาร์กซ์ตั้งใจจะนำมาเป็นบทที่หกของงานเขียนเรื่อง *Capital* เล่มหนึ่งแต่ตอนหลังมาร์กซ์เปลี่ยนความตั้งใจ ไม่มีใครทราบว่าจะทำไมมาร์กซ์ถึงเปลี่ยนความตั้งใจทั้ง ๆ ที่งานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* มีความน่าสนใจหลายอย่าง

เออเนสต์ แมนเดล (Ernest Mandel) แสดงทรรศนะเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ว่าเนื่องจากงานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* มีหน้าที่สองอย่างคือ

- 1) เป็นบทสรุปของงานเขียนเรื่อง *Capital* เล่มหนึ่ง
- 2) เป็นตัวเชื่อมระหว่างงานเขียนเรื่อง *Capital* เล่มหนึ่งและงานเขียนเรื่อง *Capital* เล่มสอง

งานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* จึงดูมากเกินไปจนความจำเป็น²⁶ อีกสาเหตุหนึ่งที่อาจเป็นไปได้ก็คืองานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* ไม่เข้ากับภาพรวมของงานเขียนเรื่อง *Capital* ซึ่งมาร์กซ์พยายามจะทำให้เป็นงานทางด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์หลังจากที่มาร์กซ์ประกาศว่าจะละทิ้งแนวคิดของฟอยเยอร์บาคและปรัชญาในงานเขียนเรื่อง *Thesis on Feuerbach* ดังนั้นงานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* จึงเป็นหนึ่งในงานเขียนของมาร์กซ์ที่ไม่ได้ตีพิมพ์ในสมัยนั้น แต่ก็ไม่ใช่ว่างงานเขียนของมาร์กซ์ที่ไม่ได้ตีพิมพ์ในสมัยนั้นจะไม่มีคุณค่าใดเสนอให้เห็นเกี่ยวกับงานเขียนที่ไม่ได้ตีพิมพ์ของมาร์กซ์ไว้ในเชิงอรรถของบทความเรื่อง “Bourgeois and proletarians” ว่าสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการศึกษางานเขียนของมาร์กซ์ก็คืองานเขียนส่วนใหญ่ที่มาร์กซ์ตั้งใจจะตีพิมพ์นั้นมาร์กซ์ตั้งใจเขียนเพื่อผู้อ่านที่ไม่ใช่ นักวิชาการจำนวนมาก²⁷ ซึ่งหมายถึงชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้นอาจจะเป็นไปได้ว่างานเขียนที่ไม่ได้ตีพิมพ์นั้นมีนัยทางปรัชญาซึ่งเป็นพื้นฐานของงานเขียนที่ตีพิมพ์ของมาร์กซ์แต่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่มาร์กซ์ตั้งใจจะให้อ่านมาร์กซ์จึงไม่ตีพิมพ์ งานเขียนของมาร์กซ์ที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ในสมัยนั้นจึง

²⁶ Karl Marx, *Capital* (Volume 1), (London: Penguin, 1990), p. 944.

²⁷ G. A. Cohen, “Bourgeois and proletarians,” *Journal of History of Ideas*: 212.

ประกอบไปด้วยประเด็นทางปรัชญาที่น่าสนใจหลายประการและมีคุณค่าในการศึกษาและวิเคราะห์ไม่น้อยไปกว่างานเขียนที่มาร์กซ์ตั้งใจจะตีพิมพ์

มาร์กซ์อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนายทุนกับทุนไว้ในงานเขียนเรื่อง *Results of the Immediate Process of Production* หลายแห่งด้วยกัน เช่น

...นายทุนมีหน้าที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุน ทุนในรูปแบบของบุคคล เหมือนกับที่ผู้ใช้แรงงานเป็นแค่เพียงแรงงานที่ถูกทำให้เป็นบุคคล แรงงานที่ซึ่งเป็นของผู้ใช้แรงงานตราบเท่าที่ความยากลำบากและความพยายามของมันดำเนินต่อไป และที่ซึ่งเป็นของนายทุนตราบเท่าที่มันเป็นสิ่งที่สร้างความรวยยิ่ง ๆ ขึ้น กล่าวแบบสั้น ๆ ก็คือ ผู้ใช้แรงงานปรากฏขึ้นเป็นส่วนประกอบที่รวมตัวกันเป็นทุนในกระบวนการผลิต เป็นปัจจัยที่มีชีวิตและเปลี่ยนแปลงได้ของมัน²⁸

สำหรับมาร์กซ์แล้วทุนกับนายทุนมิได้แตกต่างกัน นายทุนก็คือร่างทรงของทุนหรือทุนในอีกรูปแบบหนึ่งนั่นก็คือทุนที่เป็นมนุษย์ บทบาทหลักของนายทุนไม่ได้ต่างจากทุนทั้ง ๆ ที่นายทุนมีศักยภาพที่จะมีบทบาทอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ได้อีกมากมาย ทุนครอบงำนายทุนและทำให้นายทุนตกเป็นทาสโดยนายทุนไม่รู้ตัว

ทุนเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและดำเนินไปตามกระบวนการ M-C-M (Commodity-Money-Commodity) นั่นก็คือการที่เงินเปลี่ยนไปเป็นสินค้าและเปลี่ยนกลับไปเป็นเงินอีกครั้ง เป็นการใช้จ่ายเงินซื้อสินค้าเพื่อที่จะขายอีกครั้ง เงินก็นับเป็นทุนในอีกรูปแบบหนึ่งแต่ต้องเป็นเงินที่วนเวียนอยู่ในกระบวนการ M-C-M ไม่ใช่เงินที่มีไว้เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าตามกระบวนการ C-M-C (Commodity-Money-Commodity)²⁹ ทุนเป็นเหมือนกระบวนการหนึ่งซึ่งมีหน้าที่รักษาความต่อเนื่องของกระบวนการทุนนิยม เมื่อทุนเป็นแค่กระบวนการทางสังคมมันจึงต้องอาศัยสิ่งทาง

²⁸ Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan, p. 508. จากข้อความที่ว่า "...The capitalist only functions as the personification of capital, capital in person, just as the worker is only labour personified, labour which belongs to the worker as far as its hardship and effort goes and to the capitalist as far as it is a substance creating ever greater riches; in short, the worker appears as an element incorporated into capital within the productive process, as its living and variable factor."

²⁹ Karl Marx, *Capital* (Volume 1), p. 1041.

กายภาพเพื่อที่จะขับเคลื่อนและทำให้สังคมนิยมดำรงอยู่ต่อไป สิ่งที่ทำหน้าที่นี้ก็คือนายทุน เพราะนายทุนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตซึ่งมีบทบาทสำคัญในระบบทุนนิยม ถ้าหากนายทุนทั้งหลายตกอยู่ในกระบวนการ M-C-M แล้ว กระบวนการ M-C-M และสังคมนิยมก็จะสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

เมื่อนายทุนเป็นแค่เพียงร่างทรงของทุน การกระทำต่าง ๆ ของนายทุนจึงไม่ได้มีที่มาจากตนเองหรืออาจกล่าวได้ว่านายทุนไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง เนื่องจากการเป็นร่างทรงของสิ่งใดก็ตามหมายถึงการที่จะต้องทำตามสิ่งที่ครอบงำนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งการเป็นร่างทรงก็คือการถูกควบคุมลักษณะหนึ่งซึ่งนำไปสู่สภาวะไร้เสรีภาพ ชนชั้นนายทุนตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้แต่คตินิยมของสังคมนิยมทำให้ชนชั้นนายทุนคิดว่าตนเองมีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและไม่ได้ถูกบังคับให้ขายศักยภาพในการใช้แรงงานเหมือนกับชนชั้นกรรมกร มาร์กซ์คิดว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมนิยมสร้างคตินิยมเพื่อทำให้มนุษย์ในสังคมนิยมมีระบบความคิดที่สอดคล้องกับรูปแบบของปัจจัยการผลิตในสังคมนิยม มาร์กซ์ชี้ให้เห็นถึงภาพที่กว้างและลึกกว่าคตินิยมเหล่านี้ ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือสังคมนิยมทำให้มนุษย์ทุกคนตกเป็นทาสซึ่งความแตกต่างของชนชั้นทำให้ลักษณะของความเป็นทาสนั้นแตกต่างกัน สิ่งที่ทำให้มนุษย์ทุกคนตกเป็นทาสก็คือทุน มาร์กซ์เขียนไว้ว่า “ในสังคมของชนชั้นกลาง ทุนไม่ต้องพึ่งพาสิ่งอื่นและมีลักษณะเฉพาะตัว ขณะที่บุคคลที่มีชีวิตนั้นต้องพึ่งพาสิ่งอื่นและไม่มีลักษณะเฉพาะตัว”³⁰

มาร์กซ์อธิบายว่าก่อนที่เงินและสินค้าจะเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนนั้น เงินและสินค้าเหล่านี้มีลักษณะเป็นพลังที่เป็นอิสระซึ่งเกิดจากเจ้าของของพวกเขา³¹ แน่แน่นอนว่าเมื่อเงินหรือสินค้าเปลี่ยนมาเป็นทุน ทุนเหล่านี้ย่อมมีลักษณะที่เป็นอิสระ ทุนมีความพิเศษและอำนาจมากขึ้นเมื่อนายทุนถูกทำให้เป็นมนุษย์ซึ่งก็คือนายทุน

ดังนั้นทุนเป็นผู้ใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมิได้เป็นผู้ใช้ทุน
และทุนก็เพียงแต่ประกอบด้วยวัตถุซึ่งจ้างผู้ใช้แรงงาน
และดังนั้นจึงมีความมียุ่จริง เจตจำนง และจิตสำนึก ซึ่ง

³⁰Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan, p. 233. จากข้อความที่ว่า “...In bourgeois society capital is independent and has individuality, while the living person is dependent and has no individuality.”

³¹Ibid., p. 509.

ถูกทำให้เป็นบุคคลในรูปแบบของนายทุน...³²

ในกระบวนการผลิตนั้นนายทุนมีหน้าที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุนนั่นก็คือทำการเปลี่ยนเงินไปเป็นสินค้าและเปลี่ยนกลับไปเป็นเงินอีกครั้งตามกระบวนการ M-C-M นายทุนจึงตกอยู่ในกระบวนการ M-C-M ความแตกต่างของนายทุนกับทุนมีเพียงแค่นายทุนเป็นมนุษย์ ส่วนในด้านอื่น ๆ นั้นทุนกับนายทุนไม่ได้แตกต่างกัน "...มันคือทุนซึ่งว่าจ้างแรงงาน ในลักษณะง่าย ๆ เช่นนี้ความสัมพันธ์นี้ทำให้การทำวัตถุให้เป็นมนุษย์และการทำมนุษย์ให้เป็นวัตถุนั้นเพิ่มมากขึ้น"³³ มนุษย์ในทฤษฎีของมาร์กซ์นั้นมีลักษณะและศักยภาพที่หลากหลายซึ่งต้องการเวลาว่างเพียงพอในการพัฒนา ชนชั้นนายทุนไม่จำเป็นที่จะต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานเหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพพวกเขาจึงมีเวลาว่างเพียงพอในการพัฒนาศักยภาพเหล่านี้ แต่การที่นายทุนถูกทุนครอบงำจนทำให้มีหน้าที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุน นายทุนจึงถูกขัดขวางโดยทุนไม่ให้พัฒนาศักยภาพเหล่านี้ ดังนั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

ลักษณะของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นนายทุนต้องประสบดังกล่าวเป็นลักษณะที่ชนชั้นนายทุนต้องประสบเพียงชนชั้นเดียวเพราะชนชั้นนายทุนประสบในฐานะที่เป็นเจ้าของทุนหรือปัจจัยในการผลิต แม้ว่าชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเพราะทุนเช่นกันแต่ก็เป็นลักษณะที่แตกต่างจากสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุน ชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเพราะพวกเขาต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานให้ชนชั้นนายทุน ชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพที่เกิดจากทุนในแง่มุมที่ตรงกันข้ามเพราะพวกเขาอยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกัน มาร์กซ์คิดว่า "...นายทุนอยู่ในความสัมพันธ์แบบทาสกับทุนเช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงาน แม้ว่าจะอยู่ในขั้วที่ตรงกันข้ามก็ตาม"³⁴

หากพิจารณาชนชั้นนายทุนในแง่มุมที่เป็นแค่เพียงร่างทรงของทุนการดำรงอยู่ของชนชั้นนายทุนจึงต้องขึ้นอยู่กับทุนซึ่งในกรณีนี้แม้ว่าทุนจะไม่ใช่มนุษย์แต่ทุนก็มีลักษณะที่เป็นอิสระจากมนุษย์ ทุนในที่นี้ไม่ได้เป็นแค่สิ่งธรรมดาทั่วไปที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเพราะทุนเป็นสิ่งที่มนุษย์

³² Ibid., p. 510. จากข้อความที่ว่า "Thus capital uses the worker, the worker does not use capital: and capital is only composed of the objects which employ the worker and thus have an existence, a will, and a consciousness personified in the capitalist..."

³³ Ibid., p. 515. จากข้อความที่ว่า "...it is capital which employs labour. In this simple manner, this relationship enhances the personification of objects and the reification of people."

³⁴ Ibid., p. 509. จากข้อความที่ว่า "...the capitalist is in the same slavish relation to capital as the worker, although at the opposite pole."

สร้างขึ้นและมีเจตจำนงของมนุษย์อยู่เบื้องหลังอย่างเพียงพอที่จะควบคุมมนุษย์ได้ ทูนเป็นลักษณะพิเศษของสังคมทุนนิยมซึ่งเป็นวิถีการผลิตและการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นและสืบทอดกันมา มาร์กซ์เขียนไว้อย่างชัดเจนว่า

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ที่จิตสำนึก ศาสนา หรืออย่างอื่นที่คุณชอบ พวกเขาเริ่มที่จะแยกตัวเองออกจากสัตว์ด้วยตัวเองเมื่อพวกเขาเริ่มที่จะผลิตวิถีในการดำรงชีวิต ขั้นตอนซึ่งถูกกำหนดเงื่อนไขโดยองค์ประกอบทางร่างกายของพวกเขา มนุษย์ทำการผลิตชีวิตทางวัตถุที่แท้จริงของพวกเขาทางอ้อมโดยการผลิตวิถีในการดำรงชีวิต วิธีที่มนุษย์ผลิตวิถีในการดำรงชีวิตนั้นอย่างแรกขึ้นอยู่กับการรวมชาติของวิถีในการดำรงชีวิตที่พวกเขาพบในการดำรงอยู่และจำเป็นต้องสืบพันธุ์ วิถีในการดำรงชีวิตนี้อาจจะไม่ได้รับการพิจารณาเป็นเพียงการเป็นการผลิตของการดำรงอยู่ทางร่างกายของปัจเจก แต่มันเป็นรูปแบบที่ชัดเจนของกิจกรรมของปัจเจกเหล่านี้ รูปแบบที่ชัดเจนของการแสดงออกถึงชีวิตของพวกเขา วิถีของชีวิตที่ชัดเจนในส่วนของเขาปัจเจกเป็นในสิ่งที่พวกเขาแสดงออกถึงชีวิตของพวกเขา ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาเป็นจึงตรงกับการผลิตของพวกเขา ทั้งกับสิ่งที่พวกเขาผลิตและวิธีที่พวกเขาผลิต ดังนั้นธรรมชาติของปัจเจกจึงขึ้นอยู่กับการเงื่อนไขทางวัตถุที่กำหนดการผลิตของพวกเขา³⁵

³⁵ Ibid., pp. 160-161. จากข้อความที่ว่า "Men can be distinguished from animals by consciousness, by religion, or anything else you like. They themselves begin to distinguish themselves from animals as soon as they begin to produce their means of subsistence, a step which is conditioned by their physical organization. By producing their means of subsistence men are indirectly producing their actual material life. The way in which men produce their means of subsistence depends first of all on the nature of the actual means of subsistence they find in existence and have to reproduce. This mode of production must not be considered simply as being the production of the physical existence of the individuals. Rather it is a definite form of activity of these individuals, a definite form of expressing their life, a definite mode of life on their part. As individuals express their life, so they are. What they are, therefore, coincides with their

มนุษย์เป็นผู้สร้างวิถีในการดำรงชีวิตซึ่งพัฒนาสืบต่อเนื่องกันมาเป็นสังคมทุนนิยมซึ่งเป็นสังคมที่ทำให้มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพ แม้ว่าการเกิดขึ้นของสังคมทุนนิยมและการสร้างทุนที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นทาสนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยตั้งใจตั้งแต่เริ่มแรกที่มนุษย์สร้างวิถีการผลิตแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าโครงสร้างของสังคมทุนนิยมซึ่งสร้างทุนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเองหากแต่มีอำนาจการสนับสนุนจากมนุษย์ การที่มนุษย์นิ่งเฉยและดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่พยายามที่จะต่อต้านรูปแบบของวิถีการผลิตแบบนี้ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้สังคมทุนนิยมอยู่ต่อไปได้ ดังนั้นเมื่อทุนไม่ได้เป็นเพียงแค่สิ่งหรือวัตถุธรรมดาแต่มันเกิดจากการกระทำและเจตจำนงของมนุษย์ เมื่อชนชั้นนายทุนต้องพึ่งพาทุนในการดำรงชีวิตและเมื่อชนชั้นนายทุนเป็นแค่ร่างทรงของทุนชนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพที่แท้จริงในทวรรณะของมาร์กซ์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

production, both with *what* they produce and with *how* they produce. The nature of individuals thus depends on the material conditions determining their production.”

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ

เนื้อหาในบทที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ากระบวนการและเงื่อนไขในสังคมทุนนิยมทำให้มนุษย์ทุกคนทั้งชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพปรากฏในงานเขียนของมาร์กซ์ทั้งในยุคแรกและยุคหลังอย่างชัดเจนกว่าสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเพราะมาร์กซ์ได้มอบบทบาทของการเป็นผู้นำการปฏิวัติให้กับชนชั้นกรรมาชีพ การอธิบายโดยเน้นไปที่ชนชั้นกรรมาชีพว่าชนชั้นกรรมาชีพถูกบังคับและไม่มีเสรีภาพจึงตรงกับเป้าหมายของมาร์กซ์ซึ่งก็คือการปฏิวัติสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์อีกทั้งมีประโยชน์ในการกระตุ้นให้ชนชั้นกรรมาชีพรวมตัวกันเพื่อการปฏิวัติได้เร็วขึ้น* แต่อย่างไรก็ตาม การที่มาร์กซ์ไม่ได้อธิบายรายละเอียดและเน้นให้เห็นถึงสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนทั้ง ๆ ที่มาร์กซ์ได้เขียนไว้ว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพก็ไม่ได้หมายความว่าสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนไม่มีความสำคัญ เนื้อหาในบทที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นแล้วว่างานเขียนของมาร์กซ์มีนัยถึงสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเช่นเดียวกับสภาวะไร้เสรีภาพชนชั้นกรรมาชีพและสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนก็ได้ปรากฏอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์ทั้งสองยุค

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าเนื้อหาของบทที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นแล้วว่ามาร์กซ์คิดว่าชนชั้นนายทุนประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพในงานเขียนทั้งสองยุค แต่มีปัญหาคือหนึ่งที่เชื่อมโยงกับความหมายและบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพและจำเป็นจะต้องกล่าวถึงในบทนี้มาจากการที่สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนที่ปรากฏในงานเขียนยุคแรกของมาร์กซ์นั้นเป็นผลของการที่ชนชั้นนายทุนประสบกับสภาวะแปลกแยก และความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ของเบรนเคอร์ทที่ทำให้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องเสรีภาพกลายเป็นแนวคิด

* งานเขียนของมาร์กซ์หลายเล่มแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามาร์กซ์ต้องการจะสื่อสารกับชนชั้นกรรมาชีพเพื่อกระตุ้นให้ชนชั้นกรรมาชีพรวมตัวกันและทำการปฏิวัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนในยุคหลังซึ่งเป็นงานเขียนที่มาร์กซ์ใช้วิธีการทางสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ในการอธิบายสังคม งานเขียนที่มีการเน้นไปที่ชนชั้นกรรมาชีพอย่างชัดเจนที่สุดเล่มหนึ่งคืองานเขียนเรื่อง *The Communist Manifesto* มาร์กซ์เน้นอย่างชัดเจนในงานเขียนเล่มนี้ว่าผู้ใช้งานในทุกประเทศควรจะรวมตัวกันเพื่อทำการปฏิวัติ (โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977), pp. 221-247).

เดียวกัน เนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพและปัญหาของการตีความของเบรนเคอร์ทดังกล่าวโดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองหัวข้อโดยเชื่อมโยงกับการแบ่งของงานเขียนของมาร์กซ์ออกเป็นสองยุคคือ 4.1 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพและปัญหาของการตีความของจอร์จ จี. เบรนเคอร์ท 4.2 ความเชื่อมโยงของแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ และ 4.3 ความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพในงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลัง

4.1 ความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพและปัญหาของการตีความของจอร์จ จี. เบรนเคอร์ท

เบรนเคอร์ทตีความความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ว่าเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์คือการกำหนดตนเองลักษณะหนึ่งซึ่งมีความหมายว่า “...การดำรงชีวิตแบบที่ตนเองเป็นผู้กำหนดยอดรวมที่เป็นรูปธรรมของความปรารถนา ความสามารถ และความสามารถพิเศษที่ซึ่งเป็นสิ่งสร้างการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนโดยมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบชุมชนอย่างแท้จริง...”^{*} แม้ว่าเบรนเคอร์ทจะไม่ได้ใช้คำว่าความแปลกแยกเลยในคำจำกัดความนี้แต่การที่เบรนเคอร์ทนำแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนมาใช้เป็นแนวคิดสำคัญในการอธิบายความหมายของเสรีภาพของมาร์กซ์ก็เป็นการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องความแปลกแยกไปในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ความหมายของแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนที่มาร์กซ์ใช้คือการที่มนุษย์จะต้องสามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ ความหมายนี้สามารถตีความได้ว่าการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนด้วยตนเองของมนุษย์นั้นสามารถเป็นไปได้สองแบบคือแบบที่เป็นอิสระและแบบที่ไม่เป็นอิสระหรือแบบที่ถูกบังคับ มนุษย์จะมีเสรีภาพก็ต่อเมื่อมนุษย์สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากมนุษย์ไม่สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตนด้วยตนเองอย่างอิสระหรือถูกบังคับให้มีกิจกรรมในการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิตของตน มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพและเผชิญกับสภาวะแปลกแยกเนื่องจากเวลาที่มาร์กซ์อธิบายถึงการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในชีวิต มาร์กซ์มักจะอธิบายโดยเน้นว่าผู้ใช้แรงงานมีกิจกรรมในการผลิตที่แปลกแยก เวลาที่ชนชั้นกรรมาชีพทำการ

^{*} กล่าวถึงแล้วในบทที่สอง

ผลิตพวกเขาได้ถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในตัววัตถุแต่วัตถุซึ่งมีตัวตนของพวกเขาอยู่นั้นกลับกลายมามีอำนาจเหนือพวกเขาและเป็นของนายทุนซึ่งไม่ได้ทำการผลิตวัตถุ พวกเขาจึงรู้สึกแปลกแยกกับวัตถุที่พวกเขาผลิต¹ ดังนั้นเมื่อเบรนเคอร์ทตีความว่ามนุษย์จะไม่สามารถมีเสรีภาพได้ถ้าหากมนุษย์ไม่สามารถกำหนดการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในตัววัตถุของตนด้วยตนเองอย่างอิสระ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเบรนเคอร์ทใช้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกในการตีความเสรีภาพของมาร์กซ์ อาจกล่าวได้ว่าสำหรับเบรนเคอร์ทแล้วมาร์กซ์คิดว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพถ้าหากมนุษย์ไม่ต้องประสบกับสภาวะแปลกแยก การตีความของเบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน คำถามก็คือการที่เบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันก่อให้เกิดปัญหาอะไรตามมา หากไม่พิจารณาโดยเชื่อมโยงกับการทำงานเขียนของมาร์กซ์ที่ถูกแบ่งออกเป็นสองยุคแล้วการที่เบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันอาจจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้จำเป็นต้องกล่าวถึง แต่เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่างานเขียนของมาร์กซ์แบ่งออกเป็นสองยุค การแบ่งดังกล่าวเกิดจากการที่มาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดทางปรัชญาของฟอยเออร์บาคและหลังจากนั้นมาร์กซ์ก็หันมาทำงานทางด้านสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์แทนซึ่งเป็นการเน้นแนวคิดที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมหรือเป็นเชิงปฏิบัติมากขึ้นและพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ทางปรัชญาและแนวคิดที่ยากต่อการทำความเข้าใจของชนชั้นกรรมาชีพ ดังนั้นปัญหาที่ตามมาจากการตีความของเบรนเคอร์ทก็คือแนวคิดเรื่องเสรีภาพจะมีได้แค่เพียงในงานเขียนยุคแรกเท่านั้น เนื่องจากเมื่อเบรนเคอร์ทนำแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดตัวตนของตนเองลงไปในตัววัตถุของตนซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกมาอธิบายความหมายของเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน และเมื่อการอธิบายแนวคิดเรื่องความแปลกแยกนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ เพราะการกล่าวว่าร่มมนุษย์ประสบกับความแปลกแยกนั้นมีนัยถึงการมีสมมติฐานเบื้องต้นว่ามนุษย์มีธรรมชาติหรือลักษณะแก่นบางอย่างที่ตายตัวที่ซึ่งถูกทำให้แปลกแยกออกมาจากตัวมนุษย์ การกล่าวถึงความแปลกแยกจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่แตะต้องหรืออ้างถึงแนวคิดเรื่องธรรมชาติหรือลักษณะแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ ปัญหาก็คือมาร์กซ์ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนว่าปฏิเสธแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ที่ตายตัวในงานเขียนเรื่อง *Theses on Feuerbach* ว่า "...แต่แก่นของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งนามธรรมที่อยู่ในปัจเจกแต่ละคน ในความเป็นจริงของมัน มันเป็นผลรวม

¹Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), pp. 324-330.

ของความสัมพันธ์ทางสังคม”² เมื่อมาร์กซ์คิดว่ามนุษย์เป็นเพียงผลรวมของความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมในแต่ละยุคมนุษย์จึงไม่มีแก่นที่ตายตัวแต่มีเพียงศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาหรือไม่พัฒนาเป็นอะไรก็ได้ตามทิศทางของสังคมในยุคนั้น ๆ ซึ่งคำว่าแก่นของมนุษย์กับคำว่าศักยภาพของมนุษย์มีนัยแตกต่างกัน ศักยภาพของมนุษย์นั้นจะพัฒนาไปเป็นอะไรก็ได้หรือไม่พัฒนาเลยก็ได้ การพัฒนาหรือไม่พัฒนาขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสภาพของสังคมในยุคนั้น ๆ แต่คำว่าแก่นของมนุษย์มีนัยถึงความจำเป็นและความแน่นอนที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในทุกเงื่อนไขและสภาพของสังคม มนุษย์จำเป็นจะต้องมีและเป็นไปตามลักษณะแก่นของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเมื่อมาร์กซ์ปฏิเสธอย่างชัดเจนไปแล้วว่ามนุษย์ไม่มีลักษณะแก่นที่ตายตัวในงานเขียนเรื่อง *Theses on Feuerbach* แนวคิดเรื่องความแปลกแยกจึงสูญเสียความหมายในตัวเองและไม่สามารถใช้ได้อีกในงานเขียนยุคหลัง ถ้าหากการตีความของเบรนเคอร์ททำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกลายเป็นแนวคิดเดียวกัน การอธิบายความหมายของเสรีภาพของเบรนเคอร์ทจึงเป็นไปได้แค่ในกรอบของงานเขียนยุคแรกเท่านั้น

จอร์จ เคทโฟรส (George Catephores) แสดงทรรศนะไว้ในบทความชื่อ “Marxian alienation—A clarification”³ ว่ามาร์กซ์แทบจะไม่ได้ใช้คำว่าความแปลกแยกในงานเขียนยุคหลังเลย ในงานเขียนเรื่อง *Capital* เล่มที่หนึ่งซึ่งเป็นงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ที่มีความหนาประมาณหนึ่งพันหน้านั้นมีคำว่าความแปลกแยกปรากฏอยู่แค่เพียงสามแห่งเท่านั้นและทั้งสามแห่งก็เป็นการปรากฏอย่างบังเอิญโดยที่มาร์กซ์ไม่ได้ตั้งใจ เคทโฟรสอธิบายว่าหากศึกษางานเขียนและวิธีการเขียนของมาร์กซ์จะพบว่าถ้าหากมาร์กซ์ต้องการจะเน้นหรือให้ความสำคัญกับแนวคิดใด ๆ ก็ตาม มาร์กซ์มักจะกล่าวเน้นถึงแนวคิดหรือมโนทัศน์นั้น ๆ อย่างซ้ำไปซ้ำมา ตัวอย่างเช่น ในงานเขียนเรื่อง *Capital* มีการเน้นคำว่ามูลค่า มูลค่าส่วนเกิน และการกดขี่อยู่หลายแห่ง เป็นต้น⁴ หากเปรียบเทียบกับงานเขียนเรื่อง *Economic and Philosophical Manuscripts* ซึ่งเป็นงานเขียนในยุคแรกจะพบว่าแม้ว่างานเขียนเรื่อง *Economic and Philosophical Manuscripts* จะมีความหนาแค่ประมาณห้าพันคำแต่มาร์กซ์ใช้คำว่าความ

² Ibid., p. 423. จากข้อความที่ว่า “...But the human essence is no abstraction inherent in each single individual. In its reality it is the ensemble of the social relations.”

³ George Catephores, “Marxian alienation—A clarification,” *Oxford Economic Papers*, New Series 24, 1 (March 1972):126.

⁴ Ibid.

แปลกแยกและคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันนั้นถึงหนึ่งร้อยสิบสองครั้ง⁵ ซึ่งการที่มาร์กซ์ใช้คำนี้หลายแห่งมีนัยว่ามาร์กซ์ต้องการที่จะอธิบายและเน้นถึงแนวคิดนี้จริง ๆ แตกต่างจากกรณีของงานเขียนเรื่อง *Capital*

เมื่อใช้ข้อโต้แย้งเรื่องที่มีมาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ซึ่งมีผลทำให้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกไม่สามารถเป็นไปได้อีกในงานเขียนยุคหลังรวมเข้ากับวิธีการที่เคทไฟรสบอกอธิบายพฤติกรรมกรรมการเขียนหนังสือของมาร์กซ์ ข้อสรุปที่ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์มีแค่งานเขียนยุคแรกเท่านั้นจึงหนักแน่นยิ่งขึ้น ความหมายของเสรีภาพที่เบรนเคอร์ทเข้าใจจึงไม่สามารถใช้กับงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ได้

ปัญหานี้ นอกจากจะทำให้การตีความของเบรนเคอร์ทแคบเพราะใช้ได้แค่เพียงในงานเขียนยุคแรกแล้วยังก่อให้เกิดให้เกิดคำถามกับจุดยืนที่เบรนเคอร์ทประกาศไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง *Marx's ethics of freedom* อีกด้วย เนื่องจากเบรนเคอร์ทเขียนไว้อย่างชัดเจนในหนังสือเล่มนี้ว่าเสรีภาพเป็นแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์ซึ่งถ้าหากไม่เข้าใจทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์จะไม่มีทางเข้าใจทฤษฎีเรื่องอื่นของมาร์กซ์ได้เลย⁶ แต่เมื่อการตีความของเบรนเคอร์ทมีนัยที่ทำให้สรุปได้ว่ามนุษย์ประสบกับสภาวะแปลกแยกในงานเขียนยุคแรกเท่านั้นหรือมาร์กซ์ใช้แนวคิดเรื่องเสรีภาพได้แค่งานเขียนยุคแรกเท่านั้น การยืนยันว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์จึงดูไม่หนักแน่นเพียงพอเพราะแนวคิดเรื่องเสรีภาพไม่สามารถเป็นไปได้ในงานเขียนยุคหลัง

นอกจากนี้การตีความของเบรนเคอร์ทยังทำให้เกิดความสับสนเรื่องความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันหรือไม่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นสองแนวคิดที่แตกต่างกันและเชื่อมโยงกันได้แค่ในบางลักษณะเท่านั้น กล่าวคือ ความแตกต่างที่สำคัญของแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกคือการที่แนวคิดเรื่องความแปลกแยกจำเป็นจะต้องผูกติดอยู่กับแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ในขณะที่แนวคิดเรื่องเสรีภาพไม่มีความจำเป็นดังกล่าว ในงานเขียนยุคแรกนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเมื่อใดก็ตามที่มาร์กซ์กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความแปลกแยก การอธิบายของมาร์กซ์จะมี

⁵ Ibid: 127.

⁶ George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom* (London: Routledge & Kegan Paul, 1983), p. 203.

นัยถึงแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์เสมอ⁷ การใช้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกโดยไม่มีนัยถึงแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับมาร์กซ์*

เมื่อแนวคิดเรื่องความแปลกแยกจำเป็นจะต้องอธิบายควบคู่ไปกับแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ ความจำเป็นนี้จึงทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการอธิบายแนวคิดเรื่องเสรีภาพไม่จำเป็นจะต้องผูกติดอยู่กับแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์เหมือนกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยก อาจกล่าวได้ว่านาย ก ไม่มีเสรีภาพเพราะถูกนาย ข ชัดขวางในการกระทำ ค หรือกระบวนการและเงื่อนไขในสังคมทุนนิยมควบคุมและชัดเจนว่ามนุษย์ทุกคนให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างเสรี เป็นต้น การอธิบายว่ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพสามารถทำได้หลายรูปแบบโดยไม่จำเป็นจะต้องยึดติดกับแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์เหมือนกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยก

⁷โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton, pp. 324-330.

* การตีความของโคเฮนในบทความเรื่อง "Bourgeois and proletarians" ก็ได้ให้ความสำคัญกับความผูกโยงของแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ได้อย่างชัดเจนขึ้น กล่าวคือโคเฮนคิดว่าลักษณะแก่นของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์คือความสามารถในการผลิต มนุษย์เป็นผู้ผลิตที่ทำให้ตนเองแตกต่างจากสัตว์ มนุษย์จะแปลกจากแก่นของตนเองถ้าการดำรงอยู่ของเขาไม่เข้ากับแก่นของเขา การไม่แปลกแยกจากตัวเองคือการที่มนุษย์มีกิจกรรมในการผลิตแบบที่เป็นจุดหมายในตัวเอง การใช้พลังในการฝึกฝนและการยินดีในการปรากฏของมัน เมื่อนายทุนทั้งหลายในสังคมทุนนิยมไม่มีบทบาทในฐานะผู้ผลิตซึ่งเป็นลักษณะแก่นของมนุษย์ นายทุนเป็นแค่เพียงเจ้าของซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ใช้แรงงานที่เป็นผู้ผลิตแต่เนื่องจากการผลิตของผู้ใช้แรงงานเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองของความจำเป็นทางกายภาพหรือเพื่อที่จะมีชีวิตรอด ดังนั้นการผลิตของผู้ใช้แรงงานจึงไม่ใช่การผลิตที่ตรงกับแก่นของมนุษย์ ประเด็นสำคัญก็คือแม้ว่าผู้ใช้แรงงานจะทำการผลิตหรือเป็นผู้ผลิตเพื่อการมีชีวิตรอดแต่ผู้ใช้แรงงานก็ยังเข้าไปใกล้แก่นของมนุษย์มากกว่านายทุนซึ่งไม่เคยมีกิจกรรมในการผลิต โคเฮนให้เหตุผลว่ามันเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้ผลิตที่ไม่แปลกแยกแต่มันเป็นไปได้โดยที่จะเป็นเจ้าของที่ไม่แปลกแยก หมายความว่าผู้ใช้แรงงานยังมีความหวังที่จะหลุดออกจากสภาวะแปลกแยกได้ในขณะที่นายทุนไม่สามารถแม้แต่จะหวังให้ตนเองหลุดพ้นสภาวะแปลกแยกเพราะการเป็นเจ้าของที่ไม่แปลกแยกเป็นสิ่งที่ขัดแย้งในตัวเอง โปรดดูเพิ่มใน G. A. Cohen, "Bourgeois and proletarians," *Journal of History of Ideas* 29, 2 (Apr.-Jun., 1968).

4.2 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ

เนื่องจากสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อ 3.1 เป็นผลจากการที่นายทุนทั้งหลายประสบกับสภาวะแปลกแยก จึงอาจทำให้เกิดคำถามสำคัญได้ว่าการอธิบายดังกล่าวมีนัยว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกัน เหมือนกับการอธิบายของเบรนเคอร์ทหรือไม่ ซึ่งถ้าหากการอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนในหัวข้อ 3.1 ทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกัน วิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็จะประสบปัญหาในลักษณะเดียวกับที่เบรนเคอร์ทประสบ หัวข้อนี้จึงเป็นการอธิบายว่าเนื้อหาในหัวข้อ 3.1 ที่ว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนประสบกับความแปลกแยกนั้นไม่มีนัยว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกันแต่เป็นสองแนวคิดที่มีความเชื่อมโยงกันได้ในบางลักษณะเท่านั้น

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามาร์กซ์ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากฟอยเออร์บาคและใช้กรอบทางปรัชญาในการอธิบายสังคมในงานเขียนยุคแรก แนวคิดเรื่องความแปลกแยกจึงเป็นแนวคิดที่มีความโดดเด่นในงานเขียนยุคนี้ สภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนจึงมาจากการที่ทั้งสองชนชั้นประสบกับสภาวะแปลกแยก ชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบกับความแปลกแยกเพราะความจำเป็นในการขายศักยภาพในการใช้แรงงานของพวกเขาทำให้ผลผลิตที่พวกเขาผลิตขึ้นและมีตัวตนของพวกเขาอยู่ในนั้นกลายมาเป็นสิ่งที่มีอำนาจควบคุมพวกเขา⁹ เมื่อชนชั้นกรรมาชีพแปลกแยกจากผลผลิตของตนเองพวกเขาจึงไม่มีเสรีภาพเพราะพวกเขาถูกควบคุมโดยผลผลิตที่พวกเขาผลิตขึ้น ส่วนกรณีของชนชั้นนายทุนไม่เหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพเพราะชนชั้นนายทุนไม่จำเป็นต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงาน สิ่งที่ควบคุมชนชั้นนายทุนคือกระบวนการและเงื่อนไขของสังคมทุนนิยมที่แบ่งมนุษย์ออกเป็นสองชนชั้นและทำให้ชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตซึ่งมาร์กซ์คิดว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการมีเสรีภาพสำหรับชนชั้นกรรมาชีพนั้นสิ่งที่ควบคุมพวกเขาคือสิ่งที่พวกเขาได้ผลิตขึ้น ในขณะที่สิ่งที่ควบคุมชนชั้นนายทุนคือสิ่งที่ชนชั้นนายทุนไม่ได้ผลิตหากแต่เป็นทุนที่เกิดจากการขายศักยภาพในการใช้แรงงานของชนชั้นกรรมาชีพและกระบวนการของสังคมทุนนิยม ในแง่นี้ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่าชนชั้นนายทุนเพราะอย่างน้อยที่สุดชนชั้นกรรมาชีพก็ยังมีกิจกรรมในการผลิต แนวคิดเรื่องความแปลกแยกในงานเขียนยุคแรกของมาร์กซ์สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นที่มา

⁹โปรดดูเพิ่มใน Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), p. 430.

ของสภาวะไร้เสรีภาพรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ เนื่องจากสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพเกิดขึ้นเพราะสิ่งที่ชนชั้นกรรมาชีพผลิตกลับมา มีอำนาจควบคุมพวกเขา และการที่กระบวนการของสังคมทุนนิยมควบคุมชนชั้นนายทุนและทำให้ชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิต ความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพก็คือการถูกควบคุมโดยสิ่งอื่นซึ่งในงานเขียนยุคแรกนั้นมาร์กซ์อธิบายว่าการควบคุมดังกล่าวมาจากการที่มนุษย์ประสบกับสภาวะแปลกแยก ส่วนในงานเขียนยุคหลังแม้ว่ามาร์กซ์จะละทิ้งแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ และแนวคิดเรื่องความแปลกแยกแต่สภาวะไร้เสรีภาพที่มาร์กซ์คิดว่ามนุษย์ทุกคนต้องประสบนั้น ก็เป็นความหมายของการที่มนุษย์ถูกควบคุมเช่นเดียวกับงานเขียนยุคแรก สิ่งที่ควบคุมมนุษย์ในงานเขียนยุคหลังก็คือระบบและกระบวนการของสังคมทุนนิยม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการที่มาร์กซ์ละทิ้งแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์และแนวคิดเรื่องความแปลกแยกนั้นไม่ได้ทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพนั้นหายไปด้วย ในทางตรงกันข้าม แนวคิดเรื่องเสรีภาพยังคงปรากฏในงานเขียนยุคหลังและปรากฏอย่างชัดเจนกว่าในงานเขียนยุคแรก ดังนั้นการละทิ้งแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์ และแนวคิดเรื่องความแปลกแยกจึงไม่มีความสำคัญหรือทำให้แนวคิดเรื่องเสรีภาพหมดความหมายในตัวเอง แนวคิดเรื่องเสรีภาพจึงไม่จำเป็นที่จะต้องผูกติดอยู่กับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกแต่สามารถที่จะเชื่อมโยงกันได้เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าความแปลกแยกเป็นรูปแบบหนึ่งของสภาวะไร้เสรีภาพซึ่งก็คือรูปแบบที่มนุษย์ถูกควบคุมซึ่งต้องอาศัยแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ในการทำความเข้าใจ แต่ก็มีสภาวะไร้เสรีภาพรูปแบบอื่นซึ่งเป็นรูปแบบที่มนุษย์ถูกควบคุมเช่นเดียวกันแต่ไม่จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ รูปแบบนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในงานเขียนยุคหลังของมาร์กซ์ แต่อย่างไรก็ตาม การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้มีนัยว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดเดียวกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 4.1 ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกมีความแตกต่างกันเพราะแนวคิดเรื่องความแปลกแยกผูกติดอยู่กับแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ ในขณะที่แนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ไม่มีความจำเป็นในการอธิบายแนวคิดเรื่องเสรีภาพ แนวคิดเรื่องเสรีภาพกับแนวคิดเรื่องความแปลกแยกมีความเชื่อมโยงกันในลักษณะที่ว่า ความหมายของแนวคิดเรื่องความแปลกแยกที่มาร์กซ์ใช้ในงานเขียนยุคแรกนำไปสู่สภาวะไร้เสรีภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าสภาวะไร้เสรีภาพของมนุษย์ในงานเขียนยุคแรกเป็นรูปแบบที่ต้องใช้แนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์และแนวคิดเรื่องความแปลกแยกในการอธิบาย แต่การอธิบายว่ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องใช้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกในการอธิบายและทำความเข้าใจทุกครั้ง แม้ว่าการอธิบายสังคมที่มาร์กซ์ใช้ในงานเขียนยุคแรกจะทำให้มาร์กซ์ต้องอธิบายว่ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพเพราะมนุษย์ประสบกับสภาวะแปลกแยก แต่ในงานเขียนยุค

หลังซึ่งไม่มีแนวคิดเรื่องความแปลกแยกก็สามารถอธิบายได้ว่ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพ การที่มาร์กซ์ละทิ้งแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ไม่ได้มีผลกระทบกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพแต่อย่างใด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นในการอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพของมนุษย์แม้ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกจะเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอในการอธิบายสภาวะไร้เสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ก็ตาม แนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพจึงเป็นแนวคิดสองแนวคิดที่มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะดังกล่าวแต่ไม่ใช่แนวคิดเดียวกัน

4.3 ความหมายของแนวคิดเรื่องเสรีภาพ

จากเนื้อหาในบทที่สอง บทที่สาม และบทที่สี่แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีเรื่องเสรีภาพมีความน่าสนใจเพราะเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในความคิดของมาร์กซ์ เนื่องจากสภาวะไร้เสรีภาพเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งมนุษย์ทุกคนในสังคมทุนนิยมทั้งชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนต้องประสบ การปฏิบัติและขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่จะสามารถแก้ปัญหานี้ได้ ซึ่งหากพิจารณาความหมายของเสรีภาพที่มาร์กซ์ใช้จะพบว่าความหมายของเสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนต้องเผชิญมีความหมายเดียวกันซึ่งหมายถึงการกำหนดตัวเองลักษณะหนึ่งแต่การที่ทั้งสองชนชั้นมีตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกันทำให้สาเหตุและรายละเอียดของสภาวะไร้เสรีภาพของทั้งสองชนชั้นแตกต่างกัน ดังนี้

4.3.1 ความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะมีเสรีภาพได้ถ้าหากมนุษย์ถูกเงื่อนไขหรือกระบวนการบางอย่างควบคุมและทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะมีกิจกรรมในลักษณะที่ตนเองต้องการหรือเลือกด้วยตนเองได้อย่างเสรี ในกรณีของชนชั้นกรรมาชีพเมื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิตหรือความจำเป็นทางกายภาพบังคับให้พวกเขาต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานให้กับชนชั้นนายทุน พวกเขาจึงไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตและมีกิจกรรมในลักษณะที่พวกเขาเลือกได้อย่างเสรี เมื่อผู้ใช้แรงงานเป็นอิสระจากเงื่อนไขหรือกระบวนการที่ควบคุมพวกเขาก็มีความเป็นไปได้ที่ผู้ใช้แรงงานจะมีความต้องการที่จะทำการผลิตแต่ความต้องการที่จะทำการผลิตของผู้ใช้แรงงานจะต้องไม่ใช่สิ่งที่เป็นผลมาจากการบังคับจากมนุษย์หรือจากเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อสังคมทุนนิยมทำให้การดำรงชีวิต กิจกรรมในการผลิต หรือความปรารถนาที่

หลากหลายของผู้ใช้แรงงานเป็นไปในลักษณะที่พวกเขาไม่สามารถที่จะกำหนดหรือควบคุมด้วยตนเองได้ ผู้ใช้แรงงานจึงไม่มีเสรีภาพและไม่มีทางจะมีเสรีภาพได้ในสังคมทุนนิยม*

สรุปว่าความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นชนชั้นกรรมาชีพต้องเผชิญคือการที่มนุษย์ไม่สามารถกำหนดตัวเองได้และถูกควบคุมจากเงื่อนไขต่าง ๆ ภายนอกจนทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเสรี

4.3.2 ความหมายของเสรีภาพของชนชั้นนายทุน

จากเนื้อหาในบทที่สามแสดงให้เห็นว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพสองลักษณะด้วยกัน คือ 1) ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะชนชั้นนายทุนไม่มีบทบาทเป็นผู้ผลิตซึ่งมาร์กซ์คิดว่าเป็นลักษณะแก่นของมนุษย์ การกระทำของพวกเขาถูกควบคุมโดยเงื่อนไขภายนอกและคตินิยมของสังคมทุนนิยมซึ่งทำให้นายทุนรู้สึกว่าคุณสมบัติเสรีภาพ นายทุนตกอยู่ใต้การควบคุมบางอย่างโดยไม่รู้ตัวซึ่งมีผลทำให้นายทุนไม่สามารถที่จะทำการผลิตและพัฒนาตนเองอย่างเสรีตามความคิดของมาร์กซ์ได้ ดังนั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ และ 2) ชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพเพราะพวกเขาเป็นเพียงร่างทรงของทุน การเป็นร่างทรงของสิ่งใดก็ตามหมายถึงการที่ไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเสรีแต่ต้องทำตามสิ่งที่มาครอบงำนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งเป็นการเป็นร่างทรงก็คือการถูกควบคุมลักษณะหนึ่ง

สรุปว่าความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นนายทุนต้องเผชิญนั้นเป็นความหมายของการถูกควบคุมซึ่งทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาหรือมีกิจกรรมที่มาจากศักยภาพของมนุษย์ได้อย่างเสรี ดังนั้นชนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าจะมีสาเหตุและรายละเอียดที่แตกต่างกันแต่ความหมายของสภาวะไร้เสรีภาพที่ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุนต้องเผชิญทั้งในงานเขียนช่วงแรกและงานเขียนช่วงหลังนั้นเป็นความหมายของการถูกควบคุมเช่นเดียวกัน เสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์

* อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์มีโครงสร้างคล้ายกับเสรีภาพแบบที่ เจอราด ซี. แมคคอลลัม (Gerald C. MacCallum) ได้วิเคราะห์ไว้ว่าเสรีภาพมีองค์ประกอบสามอย่างคือ 1) บุคคล 2) การปราศจากอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวาง และ 3) สิ่งที่เป็นจุดหมายที่บุคคลต้องการจะทำ การมีเสรีภาพคือการที่บุคคลเป็นอิสระจากอุปสรรคต่าง ๆ ในการที่จะทำหรือไม่ทำ หรือเป็นหรือไม่เป็นบางสิ่ง โปรดดูเพิ่มใน Gerald C. MacCallum, Jr., "Negative and positive freedom," *The Philosophical Review* 76, 3 (July 1967):312-334.

จึงหมายถึงการกำหนดตนเองลักษณะหนึ่งซึ่งจะสามารถเป็นไปได้ในสังคมที่ไม่มีกระบวนการ
และเงื่อนไขแบบเดียวกับสังคมทุนนิยม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป

เนื้อหาทั้งหมดของวิทยานิพนธ์เล่มนี้นอกจากจะทำให้เข้าใจทฤษฎีเรื่องเสรีภาพที่ มาร์กซ์ทั้งในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพและแง่มุมมองของชนชั้นนายทุนที่มาร์กซ์กล่าวไว้อย่าง คลุมเครือให้ชัดเจนขึ้นแล้วยังสามารถอธิบายความขัดแย้งระหว่างงานเขียนในยุคแรกกับงาน เขียนในยุคหลังในประเด็นเรื่องการปฏิวัติให้มีความเป็นเอกภาพได้ นอกจากนี้เนื้อหาของ วิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถที่จะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนบทบาทของแนวคิดเรื่องเสรีภาพ และมีประโยชน์ในการศึกษาและวิเคราะห์การถกเถียงเรื่องศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุน นิยมและเรื่องจุดยืนทางจริยธรรมในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์ได้ เนื้อหาในบทนี้จึง เป็นการอธิบายถึงประโยชน์และข้อสังเกตดังกล่าวโดยจะแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ 5.1 เสรีภาพ กับความขัดแย้งเรื่องการปลดปล่อยมนุษย์ และ 5.2 เสรีภาพของชนชั้นนายทุนกับการศึกษาเรื่อง ศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมทุนนิยมของมาร์กซ์

5.1 เสรีภาพกับความขัดแย้งเรื่องการปลดปล่อยมนุษย์

การศึกษาเสรีภาพในทฤษฎีของมาร์กซ์ในแง่มุมมองของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน ควบคู่กันไปในนั้นทำให้อธิบายเรื่องการปลดปล่อยมนุษย์ได้อย่างมีเอกภาพโดยไม่เกิดความขัดแย้ง ระหว่างงานเขียนยุคแรกและงานเขียนยุคหลัง กล่าวคือ ในงานเขียนยุคแรกนั้นมาร์กซ์คิดว่าการ ปฏิวัติและการขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์เป็นการปลดปล่อยมนุษย์ทุกคนแต่งงานเขียน ในยุคหลังนั้นมาร์กซ์กล่าวถึงแต่การปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพเพียงชั้นเดียว ลูซิโอ คอลเลตตี (Lucio Colletti) อธิบายงานเขียนของมาร์กซ์เรื่อง *A Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right. Introduction* ซึ่งเป็นงานเขียนในยุคแรกของมาร์กซ์ไว้ว่างานเขียนของ มาร์กซ์ชิ้นนี้มีนัยที่แสดงให้เห็นว่าการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพจะเป็นการปลดปล่อยมนุษย์ ทุกคน "...แต่การปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพนั้นสอดคล้องกับการปลดปล่อยของมนุษยชาติ..."¹

¹Karl Marx, *Early writings*, trs. Rodney Livingstone and Gregor Benton (London: Penguin Books, 1975), p. 243. จากข้อความที่ว่า "...But the proletariat's liberation coincides with the liberation of all mankind..."

และมาร์กซ์เองก็เขียนไว้ว่าแม้ว่าชนชั้นกรรมาชีพจะเป็นผู้นำการปฏิวัติแต่การปฏิวัติที่จะเกิดขึ้นนั้นเป็นการปฏิวัติเพื่อปลดปล่อยมนุษย์ทุกคนในสังคมทุนนิยม

ส่วนในงานเขียนยุคหลังนั้นมาร์กซ์ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการปฏิวัติมากขึ้นแต่ศูนย์กลางของแนวคิดเรื่องการปฏิวัติอยู่ที่ชนชั้นกรรมาชีพ กล่าวคือ มาร์กซ์คิดว่าการปฏิวัติจะเป็นการปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียวเท่านั้น มาร์กซ์เขียนไว้อย่างชัดเจนในงานเขียนยุคหลังว่า

ชาวคอมมิวนิสต์รังเกียจที่จะปกปิดทรรศนะและจุดมุ่งหมาย
ของตน พวกเขาประกาศอย่างเปิดเผยว่าจุดมุ่งหมายของ
พวกเขาจะบรรลุได้ก็มิแต่การใช้ความรุนแรงโค่นล้มเงื่อนไข
ของสังคมที่ดำรงอยู่ทั้งหมดเท่านั้น ปล่อยให้ชนชั้นปกครอง
ตัวสั่นกับการปฏิวัติของชาวคอมมิวนิสต์เถิด ชนชั้นกรรมาชีพ
จะไม่สูญเสียอะไรนอกจากโซ่ตรวนของพวกเขาเท่านั้น พวกเขา
จะชนะโลกทั้งโลก ผู้ใช้แรงงานในทุกประเทศ จงรวมตัว
กันเถิด!²

ถ้าหากสามารถอธิบายได้ว่าชนชั้นนายทุนก็ต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกันกับชนชั้นกรรมาชีพ ปัญหาความขัดแย้งตรงนี้ก็หมดไปเพราะถ้าหากชนชั้นนายทุนก็ต้องเผชิญกับสภาวะไร้เสรีภาพ การปฏิวัติก็จะเป็นการปฏิวัติเพื่อปลดปล่อยมนุษย์ทุกคนในสังคมทั้งชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน การที่มาร์กซ์เน้นในงานเขียนยุคหลังว่าการปฏิวัตินั้นเป็นการปฏิวัติเพื่อปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียวนั้นอาจจะเป็นไปได้ว่ามาร์กซ์มอบบทบาทของการเป็นผู้นำการปฏิวัติให้ชนชั้นกรรมาชีพเพราะมาร์กซ์เล็งเห็นว่าชนชั้นกรรมาชีพซึ่งต้องเผชิญกับความทุกข์ทุกวันนี้พวกเขารู้ถึงคุณค่าของการปฏิวัติและสังคมคอมมิวนิสต์ได้เร็วกว่าชนชั้นนายทุน มาร์กซ์จึงต้องการกระตุ้นชนชั้นกรรมาชีพให้ทำการปฏิวัติซึ่งการปฏิวัตินี้เป็นการปฏิวัติเพื่อชนชั้นนายทุนด้วยเช่นกัน

²Karl Marx, *Selected writings*, ed. David McLellan (Oxford: Oxford University Press, 1977), p. 246. จากข้อความที่ว่า “The communists disdain to conceal their views and aims. They openly declare that their ends can be attained only by the forcible overthrow of all existing social conditions. Let the ruling classes tremble at a Communistic revolution. The proletarians have nothing to lose but their chains. They have a world to win. WORKING MEN OF ALL CONTRIES, UNITE!”

5.2 เสรีภาพของชนชั้นนายทุนกับแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์

ประเด็นเรื่องศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์เป็นประเด็นการถกเถียงซึ่งได้รับความสนใจจากนักวิชาการมาร์กซิสต์หลายท่าน³ แนวคิดหลายแนวคิดถูกอ้างว่าเป็นแนวคิดที่มาร์กซ์ใช้เป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยม เช่น แนวคิดเรื่องความยุติธรรม แนวคิดที่ว่าสังคมนิยมปฏิเสธศักดิ์ศรีของมนุษย์ แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกัน และแนวคิดเรื่องเสรีภาพ เป็นต้น⁴ นักวิชาการมาร์กซิสต์บางท่าน เช่น อีสเวน เมสซารอส (Istvan Meszaros) เดวิด แมคเลแลน (David McLellan) ยูเกเน คาเมนคา (Eugene Kamenka) และโรเบิร์ต ซี. ทักเกอร์ (Robert C. Tucker) เป็นต้น ก็มีท่าทีว่าสนับสนุนแนวคิดเรื่องความแปลกแยกในฐานะที่เป็นแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์ ซึ่งบ่อยครั้งที่ข้อโต้แย้งที่สนับสนุนแนวคิดเหล่านี้นอกจากจะสนับสนุนว่าแนวคิดเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมแล้วยังเชื่อมโยงกับประเด็นการถกเถียงเรื่องจุดยืนทางจริยธรรมของมาร์กซ์อีกด้วย⁶

แม้ว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะไม่มียุทธประสงค์ที่จะครอบคลุมเนื้อหาในส่วนที่จะนำไปสู่ข้อสรุปของการถกเถียงเรื่องศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมหรือเรื่องจุดยืนทางจริยธรรมของมาร์กซ์ก็ตาม แต่เนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็มียุทธประสงค์ที่สามารถใช้ในการสนับสนุนข้อโต้แย้งที่ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดที่มาร์กซ์ใช้เป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นนับดังกล่าวเพียงอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นเหตุผลในการสรุปว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์ การพิสูจน์ว่ามาร์กซ์ใช้แนวคิดเรื่องเสรีภาพหรือแนวคิดใดก็ตามเป็นศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมเป็นประเด็นใหญ่ซึ่งต้องประกอบไปด้วยเวลาการศึกษาและการอ้างเหตุผลที่ชัดเจนกว่านี้เพราะศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมเป็นประเด็นที่ครอบคลุมงานเขียนทุก

³โปรดดูเพิ่มใน N. Scott Arnold, "Recent work on Marx: A critical survey," *American Philosophical Quarterly* 24, 4 (October 1987): 277-293.

⁴George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom* (London: Routledge & Kegan Paul, 1983), p. 86.

⁵โปรดดูเพิ่มใน Oscar J. Hammen, "A note on the alienation motif in Marx," *Political Theory* 8, 12 (May 1980): 223-242.

⁶George G. Brenkert, *Marx's ethics of freedom*, p. 86.

ชั้นของมาร์กซ์ นัยของวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงเป็นแค่ส่วนหนึ่งของการตีความงานเขียนของมาร์กซ์ ซึ่งอาจจะใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนข้อโต้แย้งในการสนับสนุนแนวคิดเรื่องเสรีภาพว่าเป็นแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมเท่านั้น

การตีความเรื่องแนวคิดศูนย์กลางในการวิพากษ์สังคมนิยมของมาร์กซ์หรือแนวคิดศูนย์กลางของนักปรัชญาท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้อธิบายหรือระบุถึงแนวคิดศูนย์กลางของตนเองไว้ อย่างละเอียดเพียงพออาจจะทำได้ในสองลักษณะด้วยกัน คือ

- 1) การตีความว่ามาร์กซ์ตั้งใจที่จะใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นศูนย์กลาง
- 2) การตีความว่ามาร์กซ์ไม่ได้ตั้งใจที่จะใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นศูนย์กลางแต่สิ่งที่มาร์กซ์เขียนไว้ในงานเขียนทั้งหมดนั้นสามารถจะทำความเข้าใจได้อย่างสอดคล้องและดีกว่าการตีความว่ามาร์กซ์ใช้แนวคิดอื่น ๆ เป็นศูนย์กลาง

การตีความในลักษณะที่สองมีนัยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของมาร์กซ์ เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วมาร์กซ์หรือนักคิดบางท่านก็อาจจะไม่ได้ระบุว่าตนเองให้ความสำคัญกับแนวคิดใดเป็นแนวคิดหลัก การตีความจึงสามารถที่จะเป็นไปได้หลายทิศทางด้วยกัน การตีความที่เหมาะสมที่สุดนั้นน่าจะเป็นการตีความที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาและขัดแย้งกับงานเขียนชิ้นอื่นน้อยที่สุด

หากพิจารณางานเขียนในยุคแรกคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกปรากฏอยู่หลายแห่งและมีบทบาทที่โดดเด่นกว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพเพราะมาร์กซ์ยังคงได้รับอิทธิพลทางความคิดทางปรัชญามาจากเฮเกิลและฟอยเยอร์บาค ซึ่งหากเปรียบเทียบกับการปรากฏของแนวคิดเรื่องความแปลกแยกในงานเขียนยุคแรกแล้วแนวคิดเรื่องเสรีภาพจึงดูราวกับว่าแทบจะไม่ถูกกล่าวถึงเลยเพราะมาร์กซ์กล่าวถึงและใช้คำว่าเสรีภาพน้อยมากในงานเขียนยุคนี้ อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.1 ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพปรากฏในงานเขียนยุคแรกของมาร์กซ์แม้ว่ามาร์กซ์กล่าวถึงและใช้คำว่าเสรีภาพน้อยมากก็ตาม ส่วนในงานเขียนยุคหลังเมื่อมาร์กซ์ได้ปฏิเสธแนวคิดเรื่องแก่นที่ตายตัวของมนุษย์ไปแล้ว แนวคิดเรื่องความแปลกแยกจึงไม่สามารถมีบทบาทใด ๆ ในงานเขียนยุคนี้ได้อีก แนวคิดเรื่องความแปลกแยกมีความหมายหรือใช้ได้แค่เพียงในงานเขียนยุคแรกเท่านั้น ในขณะที่แนวคิดเรื่องเสรีภาพยังคงปรากฏในงานเขียนยุคหลังด้วยดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2 แนวคิดเรื่องเสรีภาพจึงปรากฏอยู่ในงานเขียนของมาร์กซ์ทั้งสองยุค ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องเสรีภาพปรากฏในในงานเขียนยุคแรกทั้งคู่ ส่วนในงานเขียนยุคหลังนั้นแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นแนวคิดที่มีบทบาทที่ชัดเจนแนวคิดเดียวเพราะไม่สามารถใช้แนวคิดเรื่องความแปลกแยกกับกรอบหรือวิธีการอธิบายสังคมที่เปลี่ยนไปของมาร์กซ์ได้อีก การใช้แนวคิดศูนย์กลางที่หลากหลายหรือ

แตกต่างกันในงานเขียนแต่ละยุคอาจจะไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับนักคิดบางท่านถ้าหากว่านักคิดท่านนั้น ๆ ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะเปลี่ยนแปลงวิธีการและเป้าหมายของตนจนทำให้งานเขียนทั้งสองยุคของเขาแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่สำหรับในกรณีของมาร์กซ์นั้นมาร์กซ์ประกาศว่าเขาจะเปลี่ยนแคววิธีการในการอธิบายสังคมจากปรัชญาไปสู่สังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์เท่านั้นแต่เขาไม่เคยเปลี่ยนเป้าหมายหรืออุดมคติในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ การมีแนวคิดที่มีบทบาทที่โดดเด่นมากกว่าหนึ่งแนวคิดในงานเขียนแต่ละยุคจึงอาจจะทำให้เกิดคำถามกับภาพรวมและจุดมุ่งหมายของมาร์กซ์ได้ เมื่องานเขียนแทบทุกชิ้นของมาร์กซ์จึงมุ่งไปสู่การปฏิวัติสังคมนิยมเพื่อนำไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ หากมีแนวคิดใดก็ตามที่เข้ากันได้กับจุดมุ่งหมายนี้และปรากฏในงานเขียนทั้งสองยุคของมาร์กซ์ การอธิบายโดยใช้แนวคิดดังกล่าวก็น่าจะเป็นการอธิบายที่เหมาะสมกว่าการอธิบายว่ามาร์กซ์ให้ความสำคัญกับแนวคิดหลายแนวคิดเพราะจะทำให้ความคิดของมาร์กซ์เป็นหนึ่งเดียวและสอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญอื่น ๆ เมื่อมาร์กซ์มีจุดมุ่งหมายหรืออุดมคติที่ชัดเจนและที่สำคัญอุดมคติอันนี้ก็เข้ากันได้ดีกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ การมอบบทบาทสำคัญให้กับแนวคิดเรื่องเสรีภาพเพียงแนวคิดเดียวในงานเขียนทั้งสองยุคจึงน่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมทางเลือกหนึ่ง

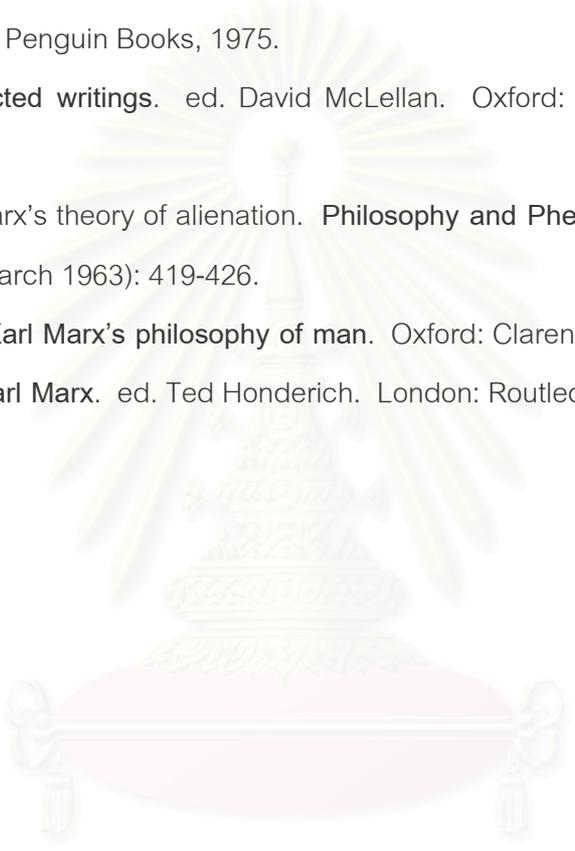
ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าจากการที่มาร์กซ์ต้องการที่จะเปลี่ยนกรอบการอธิบายจากปรัชญามาเป็นสังคมศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มาร์กซ์จึงจำเป็นต้องละทิ้งแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเพราะแนวคิดเรื่องความแปลกแยกเป็นแนวคิดทางปรัชญาซึ่งจะทำให้มาร์กซ์ยังคงติดอยู่กับกรอบการอธิบายแบบปรัชญา จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่องความแปลกแยกและแนวคิดเรื่องแก่นของมนุษย์เป็นแนวคิดที่ทำให้งานเขียนในยุคแรกและงานเขียนในยุคหลังของมาร์กซ์มีความแตกต่างกัน ส่วนแนวคิดเรื่องเสรีภาพเป็นหนึ่งในแนวคิดที่ทำให้งานเขียนทั้งสองยุคของมาร์กซ์มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน นอกจากนี้แม้ว่ามาร์กซ์จะเปลี่ยนวิธีในการอธิบายสังคมแต่มาร์กซ์ยังคงใช้แนวคิดเรื่องเสรีภาพในความหมายเดิมในงานเขียนทั้งสองยุคซึ่งหมายถึงการกำหนดตัวเองลักษณะหนึ่ง ส่วนสภาวะไร้เสรีภาพหมายถึงการที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุม กำหนด และกระทำกิจกรรมต่าง ๆ และไม่สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเสรี

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Arnold, N. S. Recent work on Marx: A critical survey. *American Philosophical Quarterly* 24, 4 (October 1987): 277-293.
- Berlin, I. Two concepts of liberty. In *Four essays on liberty*, pp. 118-172. Oxford: Oxford University Press, 1969.
- Brenkert, G. G. Cohen on proletarian unfreedom. *Philosophy & Public Affairs* 14, 1 (Winter 1985): 91-98.
- Brenkert, G. G. Freedom and private property in Marx. *Philosophy & Public Affairs* 8, 2 (Winter 1979): 122-147.
- Brenkert, G. G. *Marx's ethics of freedom*. London: Routledge & Kegan Paul, 1983.
- Catephores, G. Marxian alienation—A clarification. *Oxford Economic Papers, New Series* 24, 1 (March 1972): 124-136.
- Cohen, G. A. Are workers forced to sell their labor power?. *Philosophy & Public Affairs* 14, 1 (Winter 1985): 99-105.
- Cohen, G. A. Bourgeois and proletarians. *Journal of History of Ideas* 29, 2 (Apr.-Jun. 1968): 211-230.
- Cohen, G. A. Capitalism, freedom, and the proletariat. In A. Ryan (ed.), *The idea of freedom*, pp. 163-182. Oxford: Oxford university Press, 1979.
- Cohen, G. A. The structure of proletarian unfreedom. In *History, labour, and freedom: Themes from Marx*, pp. 255-285. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- Feuerbach, L. *The essence of christianity*. Translated by George Eliot. New York: Harper Torchbooks, 1975.
- Geras, N. The controversy about Marx and justice. In Alex Callinicos (ed.), *Marxist theory*, pp. 211-267. Oxford: Oxford university Press, 1989.
- Grimes, C. E. and Simmons, E. P. C. A reassessment of alienation in Karl Marx. *The Western Political Quarterly* 23, 2 (June 1970): 266-275.

- Hammen, J. O. A note on the alienation motif in Marx. *Political Theory* 8, 12 (May 1980): 223-242.
- MacCallum, C. G. Negative and positive freedom. *The Philosophical Review* 76, 3 (July 1967): 312-334.
- Marx, K. *Capital* vol 1. London: Penguin, 1990.
- Marx, K. *Early writings*. Translated by Rodney Livingstone and Gregor Benton. London: Penguin Books, 1975.
- Marx, K. *Selected writings*. ed. David McLellan. Oxford: Oxford University Press, 1977.
- Petrovic, G. Marx's theory of alienation. *Philosophy and Phenomenological Research* 23, 3 (March 1963): 419-426.
- Plamenatz, J. *Karl Marx's philosophy of man*. Oxford: Clarendon, 1975.
- Wood, W. A. *Karl Marx*. ed. Ted Honderich. London: Routledge & Kegan Paul, 1981.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพจมาน บุญไกรศรี เกิดวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญาและศาสนา จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2546 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย